DE SOCIALISTISCHE GIDS
MAANDSCHRIFT DER SOCIAAL-DEMOCRATISCHE ARBEIDERSPARTIJ
Jaargang IX No. 2 Februari 1924

BEDRIJFSORGANISATIE EN MEDEZEGGENSCHAP

DOOR

F. VAN MEURS.

I.

In vervolg op het Socialisatie-rapport — dat in 1920 is verschenen en werd opgesteld door een commissie, uitsluitend door de Partij benoemd — is thans uitgebracht een rapport over Bedrijfsorganisatie en Medezeggenschap door een commissie, ingesteld door het N. V. V. en de S. D. A. P.

Verheugend mag het direct heeten, dat een vraagstuk, als het onderhavige, liggende op het terrein, waar de vakbeweging bij uitstek bekend is, door deze lichamen gemeenschappelijk is bestudeerd en dat zij tot een eenstemmige meening zijn gekomen.

Onwillekeurig komt men er toe vergelijkingen tusschen het socialisatie- en dit rapport te trekken, doch dan hoede men er zich voor aan beide rapporten denzelfden maatstaf aan te leggen.

Het Socialisatie-rapport, dat onder de lawine der daarop uitgeoefende critiek niet is bezweken, doch nog even krachtig en ongeschonden overeind staat, is een conceptie van grootsche strekking; het bestrijkt het geheele terrein der maatschappelijke voortbrenging en wil nieuwen vorm en inhoud geven aan de voortbrenging en de bezitsverhoudingen. Het is alzoo een rapport van wijdere strekking, dan dat, wat thans aan partij en vakbeweging ter goedkeuring is voorgelegd.

Doch het zal blijken, dat de Bedrijfsorganisatie en Medezeggenschap, eenmaal doorgevoerd, diepgaande veranderingen met zich zullen brengen in de maatschappelijke organisatie van de voorshands nog niet te socialiseeren bedrijven en de in die bedrijven heerschende verhoudingen tusschen leiding en personeel. Er zijn zelfs in bepaalde politieke kringen (speciaal in R.-K.) zulke hooggespannen verwachtingen omtrent de milddadige uitwerking van bedrijfsorganisatie en

medezeggenschap in de particuliere nijverheid, dat men in de dagen van 1918 uit revolutievrees ook deze eischen in zijn vaandel schreef.

In de officieele toelichting van het bestuur op de statuten van de „R.-K. Centrale Raad van Bedrijven" zegt dit bestuur:

„Het bedrijfsradenstelsel geeft de groote waarde aan de R.-K. Vakbeweging, omdat wij door toepassing en propageering van dit stelsel ook de positieve daad kunnen stellen tegenover het socialisme en zijn socialisatieplannen, en niet behoeven op te houden bij het bewijs, dat de grondstellingen van het socialisme valsch zijn en derhalve de daarop gebouwde plannen verkeerd." [1])

Het R.-K. Bedrijfsradenstelsel moest dus de Roomsche arbeiders afhouden van de Socialisatie-gedachten, door de socialisten zoo kwistig verkondigd; het moest, zooals het patroonsblad eens schreef: „een reëelen dam opwerpen tegen het streven der socialisten".

Dit stelsel is uitgedacht terzelfder tijd, dat Mr. Bomans in genoemd patroonsblad schreef: „De gansche situatie hebben wij niet gewild, doch is geworden door de strooming der tijden."

Eens gedreven door anderen en gevoerd naar een plaats, waar zij krachtens hun maatschappelijk inzicht niet wilden zijn, hebben reeds thans de R.-K. industrieele werkgevers van dit stelsel den brui gegeven en zijn zij getreden uit de R.-K. Bedrijfsraden. Zij hadden, zooals de drager van het R.-K. Bedrijfsradenstelsel, prof. Veraart, in „De Tijd" over hen schreef, in dit „stelsel een soort van economische burgerwacht gezien, dat ook wel weer zou verdwijnen, als de rumoerige tijden van den wapenstilstand zich gelegd hadden".

De rumoerige dagen van November 1918 zijn voorbij.

De socialisatie — het schip in den mist, dat op stranden liep, zooals helderziende christelijke politici haar kenschetsten — houdt echter flink koers en tracht overal, waar zij de mogelijkheid van landing ziet, wat van haar lading af te zetten.

Elke gelegenheid wordt aangegrepen — in Kamer, Staten of gemeenteraad — om iets van de beginselen der socialisatie in de te nemen maatregelen neer te leggen. En onderwijl hebben partij en vakbeweging rustig voortgewerkt aan de verdere uitwerking van het groote, maatschappelijke reorganisatie-plan: de socialisatie; de commissie voor Bedrijfsorganisatie en Medezeggenschap heeft met haar werk aangewezen de wijze, waarop de bedrijfs- en beheersvormen van het nog niet voor socialisatie rijpe particuliere bedrijf dienen te veranderen om het rijp te maken voor de socialisatie.

De mist, waarin het socialisatie-scheepje zou varen, is tot de allergrootste verwondering van onze tegenstanders voor hun oogen

[1]) Wat wil de R.-K. Centrale Raad van Bedrijven? Toelichting op de Statuten van het bestuur, pag. 7.

opgetrokken en als belangstellende toeschouwers zien zij tot hun verbazing, dat er druk is voortgewerkt op het terrein, dat het Socialisatierapport nog ter verdere bewerking overliet, op hetzelfde oogenblik, dat het R.-K. Bedrijfsradenstelsel, in koortshitte van revolutievrees uitgedacht, reeds stuk is geslagen onder de felheid, waarmede de ontwerpers ervan elkander bestrijden.

De kracht, waarmede de belangentegenstellingen binnen den kring, waarin de R.-K. werkgevers en werknemers te zamen zijn gebracht, tegen elkander botsen, heeft het gebouw der R.-K. Bedrijfsraden in elkaar doen storten en het geloof in een duurzame verzoening tusschen kapitaal en arbeid vernietigd. Terwijl het R.-K. Paaschmanifest van 1919, waarin de blijde boodschap van klassesolidariteit werd gebracht, door zijn makers al aan flarden is gescheurd, brengt de S. D. A. P. en het N. V. V. weer een nieuw rapport uit, dat aanvult en voortbouwt op het Socialisatie-rapport en waarin de arbeidersklasse den weg wordt gewezen, dien zij heeft te gaan om in den kortst mogelijken tijd het kapitalisme overbodig en het socialisme mogelijk te maken.

Het rapport bestaat uit 4 hoofdstukken: in hoofdstuk I wordt een korte inleiding gegeven tot de behandelde onderwerpen; in hoofdstuk II wordt „Medezeggenschap der loontrekkenden in de onderneming" behandeld; daarop volgt in hoofdstuk III een schets van de „Organisatie in het particuliere bedrijf van publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie", terwijl ten slotte in het IVde hoofdstuk een regeling is ontworpen voor „Medezeggenschap in het Gemeenschapsbedrijf".

Aan het rapport zijn 4 bijlagen toegevoegd. De commissie heeft n.l. haar taak zóó breed opgevat, dat zij twee commissies uit haar midden heeft gevormd, waarvan één een studiereis heeft ondernomen naar Duitschland, Tsjecho-Slowakije en Oostenrijk, terwijl de andere commissie in Engeland een onderzoek heeft ingesteld. De eerste twee bijlagen bevatten nu uitvoerige, zeer onderhoudende verslagen van wat deze commissies te zien en te hooren hebben gekregen omtrent den vorm en wijze, waarop medezeggenschap der loontrekkenden in de onderneming in genoemde landen is geregeld.

Bijlage III bevat een „Ontwerp-wet op de Ondernemingsraden", terwijl in de IVe (laatste) bijlage een „Ontwerp-Algemeene Beginselwet op de Publiekrechtelijke Bedrijfsorganisatie" is opgenomen.

In het voorwoord tot het rapport verzoekt de commissie bij de beoordeeling van haar werk de bijlagen daarin te betrekken, waar de inhoud daarvan in het rapport verwerkt is.

* * *

Kort saamgevat zal ik eerst den inhoud van het rapport trachten weer te geven:

De opdracht aan de commissie is een gevolg van de reeds in het Socialisatie-rapport uitgesproken gedachte, dat, waar nog niet alle bedrijven in technisch en economisch opzicht rijp zijn om gesocialiseerd te worden, het noodzakelijk is de voorwaarden voor deze bedrijven, om zich in die richting te ontwikkelen, te bevorderen. De behulpzame hand dient de Overheid hierbij te bieden. Zoowel maatregelen, door de Overheid te treffen, om de reorganisatie van het particulier bedrijfsleven in te leiden op den grondslag van de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie, als de toekenning van medezeggenschap aan de loontrekkenden in deze bedrijven, zullen daarvoor noodzakelijk zijn.

De laatstgenoemde maatregel zal wenschelijk zijn, wijl in de nieuwe ordening van zaken, zooals deze bij de Socialisatie gedacht is — de vermaatschappelijkte voortbrenging, steunend op de contrôle door democratisch samengestelde gemeenschapsorganen — slechts dan de volle medewerking der producenten-groepen zal kunnen worden verkregen, indien haar belang in evenredigheid van de overige belangen krachtig kan worden voorgestaan.

Kan deze motiveering voornamelijk aanvaard worden door voorstanders van socialisatie, ook zij, die ondanks hun bedenkingen tegen de kapitalistische voortbrengingswijze en die nog niet getreden zijn in de rijen der moderne arbeiders, zullen toch met den eisch van medezeggenschap mede kunnen gaan.

Immers, hebben de arbeiders op staatkundig terrein ten langen leste volledige medezeggenschap gekregen, binnen de poort van fabriek en werkplaats, op de kantoren en bureaux hebben zij geen recht van medespreken. Hier is het psychologisch conflict, waarin de mensch verkeert als producent in den modernen staat. Medezeggenschap zal dit conflict goeddeels oplossen; het wordt er echter niet geheel mee uit de wereld geholpen. De aard van de moderne voortbrengingswijze verhindert elk harer deelnemers een bewust-zelfscheppend wezen te zijn. Volledige bevrediging zal voor den modernen mensch verder buiten de voortbrenging gelegen moeten zijn.

De doorvoering van medezeggenschap zal de verantwoordelijkheid van alle deelnemers aan het productieproces verhoogen; hun ambitie en inspanning vergrooten; het zal de productiviteit doen toenemen en tevens de overtuiging bijbrengen, dat men niet straffeloos de productie kan schaden, daar eigen belang en dat der arbeidersklasse tenzeerste er door wordt benadeeld.

Op den voorgrond wordt nu gesteld, dat medezeggenschap dient te

beginnen in de onderneming, d. w. z., zooals de spraakwijze wil, in het bedrijf.[2])

In den ondernemingsraad wordt het personeel, in de onderneming werkzaam, vertegenwoordigd door uit zijn midden *verkozen* vertegenwoordigers. De vraag komt hier direct naar voren, of de z.g.n. „kernen", zooals deze vroeger door de „modelfabrikanten" zijn voorgestaan en hier en daar zijn doorgevoerd, hiermede niet in modernen vorm weer zullen worden geïntroduceerd.

Beslist ontkennend moet deze vraag worden beantwoord.

De model-fabrikanten waren ook „model"-kapitalisten. Zij zagen duidelijk voor oogen den toenemenden invloed der vakorganisatie, welke bij voldoende macht hun winsten zeker niet onaangetast zouden laten. Dies kwamen zij op het vernuftige denkbeeld om door invoering van „kernen" den vakorganisaties den wind uit de zeilen te nemen. Want in de kernen zaten de vertegenwoordigers van het personeel, werkzaam in de onderneming, die onder leiding van den model-fabrikant *zijn* belangen konden behartigen. Waar het personeel zijn eigen vertegenwoordiging had en de patroon alles met haar besprak, daar was het volkomen overbodig ook nog de vertegenwoordigers der vakvereenigingen te ontvangen. De vakbonden stonden dus bij deze „kernen" buiten de deur.

Geheel anders — precies tegenovergesteld — is de regeling gedacht bij den Ondernemingsraad. De vakvereenigingen, welke in zwaren en moeizamen strijd op het gebied van de regeling der arbeidsvoorwaarden het terrein hebben veroverd, blijven bij de invoering van den ondernemingsraad oppermachtig; aan haar blijft uitsluitend de taak toebedeeld om in onderhandeling met de werkgeversorganisaties de arbeidsvoorwaarden te regelen en neer te leggen in collectieve arbeidsovereenkomsten.

Een belangrijk gedeelte van de taak, welke den ondernemingsraad wordt opgelegd, is nu het *aanvullend* optreden met betrekking tot de regeling der arbeidsvoorwaarden in dier voege, dat alle maatregelen, welke *voortvloeien* uit het collectief contract, onder zijn contrôle worden uitgevoerd. Bovendien houdt hij toezicht op een goede naleving van hetgeen is overeengekomen. *De vakvereeniging blijft voorwaarde en een onontbeerlijk element bij dit ondernemingsradensysteem.* Sterker nog, elke bevoegdheid, om over de grondslagen der arbeidsvoorwaarden te spreken, zooals deze in de collectieve arbeidsovereenkomst zijn neergelegd, is den ondernemingsraad onthouden.

De vraag, of de ondernemingsraden dienen opgetrokken te worden op privaat- of publiekrechtelijken grondslag, wordt in laatstgenoemden

[2]) „Betriebsrat" moet in het Hollandsch worden vertaald door *ondernemings*raad.

zin beantwoord. De ervaring, op dit gebied in Engeland met de z.g.n. Whitley-councils opgedaan, bevestigt weer eens, hoe weinig langs privaatrechtelijken weg duurzaam voor alle arbeiders is te verkrijgen en te behouden.

Waar zoowel in Duitschland als in Oostenrijk, alsmede in Tsjecho-Slowakije de ondernemingsraden op publiekrechtelijke basis staan, en het succes daarmede grooter is dan in Engeland, schijnt het doelmatig te zijn ook voor Nederland den publiekrechtelijken vorm te kiezen.

Bij het kiezen van dezen vorm is het duidelijk, dat de bevoegdheden, welke den ondernemingsraden zullen moeten worden toegekend, in een wet dienen te worden neergelegd. Soepelheid zal daarbij eerste vereischte zijn, temeer, daar veel, dat gewenscht wordt, moeilijk in wetsartikelen is te omschrijven en bovendien medezeggenschap inzake de leiding van de onderneming nog wat algemeen dient te worden gehouden.

De ondernemingsraden zullen alle ondernemingen bestrijken, waarin tenminste 20 werknemers zijn. Voor ondernemingen met 5 tot 20 werknemers wordt 1 raadsman verkozen, die de functie waarneemt, in grootere ondernemingen aan den ondernemingsraad toevertrouwd. Buiten de wet dienen te vallen Staats-, Provinciale- en Gemeentebedrijven, waarvoor om verschillende redenen een afzonderlijke regeling is gemaakt, terwijl de scheepvaart eveneens er buiten kan vallen, waar deze reeds een afzonderlijke regeling bij de bestaande wetgeving bezit.

De ondernemingsraad zal samengesteld zijn uit 5 personen, indien het aantal werknemers der onderneming 20 tot 100 bedraagt, terwijl dit aantal ten hoogste tot 35 kan oploopen in evenredigheid met de grootte der onderneming. De verkiezing van de leden van den ondernemingsraad zal geschieden volgens een stelsel van evenredigheid, uit lijsten, door de vakvereenigingen opgemaakt, waarvoor een minimum aantal leden, in de onderneming werkzaam, vereischt is. Langs dezen weg is gedacht een band te leggen tusschen de vakvereenigingen en de ondernemingsraden. Dit is één van de belangrijkste problemen bij deze raden. Immers, het gevaar is niet denkbeeldig, dat bij té groote scheiding tusschen deze twee lichamen een vervreemding ontstaat, die allernoodlottigste gevolgen met zich zou kunnen sleepen. Mogen eenerzijds de ondernemingsraden naar hun vorm al den schijn tegen zich hebben van te zijn „kernen", zooals deze door de Nederlandsche arbeidersbeweging zoo fel zijn bestreden, anderzijds maant ons het land, waar de wieg van de Ondernemingsraden heeft gestaan, en het tijdperk, waarin zij zijn ingesteld, — *vooral voor óns land* — om niet te komen tot: „de fabrieken aan de arbeiders" met de daarbij passende

leuze: „weg met de vakvereeniging", zooals dit den syndicalistisch-anarchistischen elementen feitelijk altijd voor den geest zweeft. Naar een stevig contact met de vakvereenigingen is daarom gestreefd, terwijl in de ondernemingen, waar het personeel geen deel uitmaakt van eenigen vakbond en het dus niet in staat is langs den voorgeschreven weg candidaten te stellen, *geen ondernemingsraden zullen worden ingesteld.*

Eén van de steeds wederkeerende moeilijkheden in de arbeidersbeweging treedt ook weer bij de vorming der Ondernemingsraden naar voren, n.l. de wijze, waarop de hoofdarbeiders, het z.g.n. hoogere technisch- en het administratief personeel, in den Ondernemingsraad hunne vertegenwoordiging zullen vinden.

De Duitsche wet kent een speciale vertegenwoordiging van deze groep, welke door afzonderlijke verkiezing verkregen wordt! Hier wordt wél afzonderlijke vertegenwoordiging van de hoofdarbeiders voorgestaan, doch daarvoor zal geen afzonderlijke verkiezing behoeven plaats te vinden. De verkiezing zal algemeen zijn voor het geheele personeel en door een stelsel van evenredige vertegenwoordiging hoopt men verzekerd te zijn, dat ook de hoofdarbeiders (in de onderneming gemeenlijk een minderheidsgroep) een vertegenwoordiging zullen krijgen. Om daaromtrent zekerheid te hebben, zal nog een bepaling in de wet worden opgenomen, waarbij een minimumvertegenwoordiging voor deze groep is voorgeschreven.

De vergaderingen van den ondernemingsraad vinden plaats buiten tegenwoordigheid van den ondernemer. Slechts op verzoek van den ondernemingsraad zal de ondernemer aanwezig kunnen en *moeten* zijn; ook indien hijzelf den voorzitter van den ondernemingsraad verzocht heeft een vergadering van den raad te houden. Een minderheid in de Commissie is van tegenovergestelde gevoelens en meent, dat de wet moet voorschrijven, dat de ondernemer de vergadering bijwoont. De Raad zal dan slechts vergaderen buiten tegenwoordigheid van den ondernemer, wanneer hij dezen verzocht heeft niet aanwezig te zijn.

Op de bevoegdheid, welke aan den ondernemingsraad zal worden toegekend, komt het uitteraard aan. Dit is het allerbelangrijkste, waarop aller aandacht zich richt.

Vastgesteld moet eerst worden, op welk terrein de Ondernemingsraad feitelijk zijn werk vindt. En dan is tweëerlei gebied aan te wijzen. Ten eerste op dat, waar de bepalingen van het collectief contract aangevuld of nog nader uitgewerkt behooren te worden. Dat is dus het gebied van de regeling der arbeidsvoorwaarden in den uitgebreiden zin van het woord. De taak van den Ondernemingsraad zal verder zijn,

nauwlettend toezicht te houden op de goede naleving van de bepalingen van de arbeidsovereenkomst.

Voorts zal de Raad controleerend kunnen optreden inzake voldoende toepassing van verschillende wetten op de veiligheid, gezondheid, e. d. en kan hij daarover met de Arbeidsinspectie in nader overleg treden.

Bovendien zal hem het recht moeten worden toegekend om de loonlijsten der onderneming in te zien, terwijl hem de bevoegdheid zal moeten worden gegeven om (desnoods met behulp van accountants) de balans en de winst- en verliesrekening in te zien.

Een belangrijk recht zal de Ondernemingsraad nog verkrijgen, door gekend te worden, ingeval tot inkrimping van het personeel moet worden overgegaan.

Vooral de Duitsche bedrijfsraden hebben op dit gebied een zegenrijke werking uitgeoefend. Ontslag is de meest harde maatregel, welke het personeel kan treffen en wanneer over den voor te nemen maatregel overleg zal plaats vinden, dan zal meermalen blijken, dat de maatregel òf niet in zijn volle gestrengheid behoeft te worden toegepast, òf dat er een regeling kan worden getroffen, waarbij het nadeel, uit dezen maatregel voortspruitend, merkbaar zal worden verzacht.

Het individueel ontslag, als disciplinaire maatregel bedoeld, zal hiervan moeten worden uitgeschakeld. Daarvoor is een andere weg geopend. Wordt iemand ontslagen bij wijze van straf en meent hij daarmede geen genoegen te kunnen nemen, dan wendt hij zich tot den Ondernemingsraad, welke het geval in behandeling neemt. Is de Ondernemingsraad het eens met den reclamant, dan stelt hij zich in verbinding met den ondernemer, waarmede hij tracht tot een minnelijke schikking te komen. Slaagt de Ondernemingsraad daarin niet, dan maakt hij het geval bij het Scheidsgerecht aanhangig, dat een bindende uitspraak doet.

Het zwaartepunt ligt bij dezen rechtsgang in den Ondernemingsraad, welke zich de zaak moet aantrekken, wil de persoon, die vermeent, dat hij gedupeerd is, recht van beroep voor zich geopend zien.

Over deze getrapte wijze van beroep, waar de getroffene dus niet zelf zijn rechtsaanspraken geldig kan maken, bestaat in Duitschland verschil van meening. De commissie heeft echter gemeend, op het voetspoor der Duitsche wet, toch deze regeling te moeten verkiezen boven die, waarbij rechtstreeks beroep open staat.

De vraag is nu: welke waarde moet er worden gehecht aan een besluit, dat de ondernemingsraad neemt in een zaak, waarin hem krachtens verordening recht van medezeggenschap is gegeven. Zal de ondernemingsraad een beslissingsrecht hebben of slechts een recht van advies? Geen van beide. Het beslissingsrecht in handen van den

ondernemingsraad zou den ondernemer tot een absoluut-ondergeschikte maken van hen, die in laatste instantie toch nog niet de verantwoordelijkheid dragen.

Andersom kan evenmin worden volstaan met den ondernemingsraad bloot tot een adviescollege te maken, waar het werk van den ondernemingsraad in handen van een onwilligen ondernemer dan spoedig tot een aanfluiting van medezeggenschap zou worden gemaakt. Om al deze redenen zal er worden ingesteld een scheidsgerecht, waarin beide partijen in gelijke sterkte zijn vertegenwoordigd, welke bij niet verkregen overeenstemming tusschen ondernemer en ondernemingsraad een beslissende uitspraak doet.

Dit betreft — dat zij te allen overvloede nogmaals gezegd — uitsluitend zaken, welke voortspruiten uit de collectieve arbeidsovereenkomst, in den ruimsten zin des woords genomen, dus niet de regeling der arbeidsvoorwaarden zelf.

De ondernemingsraad brengt dus eerstens op het gebied van de arbeidsverhoudingen een bepaalden vorm van medezeggenschap.

Doch de ondernemingsraad bedoelt ook op ander terrein medezeggenschap te brengen en wel op commerciëel en technisch gebied.

Dit is feitelijk het punt in kwestie, waarom het meest gestreden is. Zal den arbeiders invloed worden toegekend op den gang van zaken, op de gestie van de bedrijfsvoering? De ondernemingsraad zal daartoe den weg openen. Doch met groote omzichtigheid moeten dan de bevoegdheden worden toegewezen. *Van beslissingsrecht kan in dezen geen sprake wezen.*

Voorloopig zal, voor zooveel den ondernemingsraad zelf betreft, met het geven van advies volstaan moeten worden. Slechts zal, door wettelijk voorschrift, in den Raad van Commissarissen van een Naamlooze Vennootschap een tweetal vertegenwoordigers van het personeel moeten worden opgenomen, aan de besten onder de vertegenwoordigers in den ondernemingsraad gelegenheid worden gegeven in de opperste bedrijfsleiding zitting te nemen. Zij zullen daar, met dezelfde bevoegdheden toegerust, als elk ander lid van den Raad van Commissarissen zitting nemen, zoodat in dit geval aan de vertegenwoordiging van het personeel beslissingsrecht inzake bedrijfsvoering mede in handen zal worden gegeven.

Dit recht, dat in de Centrale landen bij afzonderlijke wetten is geregeld, zal uiteraard zich voorloopig nog beperken tot enkele personen.

Hoofdzaak blijft eerst hier de bevoegdheid te regelen van den ondernemingsraad omtrent medezeggenschap inzake de bedrijfsleiding.

Deze bevoegdheid is, opzettelijk eenigszins vaag, op pagina 20 van het rapport als volgt omschreven:

„1. Het geven van advies aan den ondernemer betreffende technische en andere aangelegenheden, de leiding der onderneming betreffende;
2. Het bijstaan van den ondernemer bij het bevorderen van den bloei der onderneming;
3. Het recht één of twee vertegenwoordigers aan te wijzen in den Raad van Commissarissen van een Naamlooze Vennootschap, of in een soortgelijk college bij dezen of een anderen ondernemingsvorm.

De bevoegdheden vàn den ondernemingsraad zijn hiermede wel aangegeven.

Nog een ander orgaan wordt in het leven geroepen, t.w. de *ondernemingsvergadering*. De genooten van een onderneming kunnen in vergadering bijeen worden geroepen, indien tenminste ¼ gedeelte van hen daartoe het verlangen te kennen geeft, of wanneer de ondernemingsraad dit wenscht, terwijl eveneens een zoodanige bijeenkomst wordt gehouden, zoo de ondernemer daartoe het verlangen te kennen geeft. De voorzitter van den ondernemingsraad is tevens leider van de ondernemingsvergaderingen.

Tenslotte is het ook nog mogelijk te komen tot het vormen van groepsraden binnen de onderneming. Geen groepsraden in den zin, zooals deze in de Duitsche wet zijn te vinden, waar groepsraden kunnen worden gevormd voor hoofd- en handarbeiders.

Deze scheiding is door de commissie in haar ontwerp van wet ook niet overgenomen.

Doch wel kan het wenschelijk zijn, dat in bepaalde — in het algemeen omvangrijke — ondernemingen één of meerdere groepen van werknemers krachtens den aard hunner werkzaamheden of de plaats, welke zij in de onderneming innemen, aan een afzonderlijke vertegenwoordiging behoefte gevoelen. Dan kunnen groepsraden worden gevormd, waarin de speciale belangen van die groepen kunnen worden besproken.

Tot de vorming van dusdanige groepsraden kan slechts worden overgegaan, wanneer tenminste 10 werknemers aan den ondernemingsraad, welke over het vormen van een zoodanigen groepsraad heeft te beslissen, daartoe het verlangen te kennen geven. Wijst de ondernemingsraad het verzoek van de hand, dan staat beroep bij het scheidsgerecht open, dat beslist.

De bevoegdheden van de groepsraden zijn analoog aan die van den ondernemingsraad.

Om te voorkomen, dat de groepsraad uit den band zal springen, is hij gehouden al zijn besluiten aan de goedkeuring van den ondernemings-

raad te onderwerpen. Tegen de beslissing van den ondernemingraad kan dan zoowel de ondernemer als de groepsraad bij het scheidsgerecht in beroep gaan.

* * *

Is in het hierbovenstaande de vorm weergegeven, waarin de commissie medezeggenschap geregeld wenscht te zien in de bedrijven, welke voorloopig nog in particulier bezit zullen zijn, in hoofdstuk IV van haar rapport is een regeling voor het Gemeenschapsbedrijf ontworpen.

Als grondslag is daarvoor genomen de regeling, zooals deze al in het Socialisatie-rapport is aangegeven.

De overheidsbedrijven dienen in tweeërlei opzicht gereorganiseerd te worden.

Ten eerste voor wat den beheersvorm betreft; ten tweede ten aanzien van de plaats, welke het personeel in een gemeenschapsbedrijf dient in te nemen.

De beheersvorm van het gemeenschapsbedrijf — zoo heeft de Socialisatiecommissie het al aangegeven — dient soepeler te zijn, dan bij het tegenwoordig bestaande overheidsbedrijf.

Aan het hoofd van elk overheidsbedrijf komt een Raad van Beheer te staan, welke als volgt wordt samengesteld: $\frac{2}{3}$ der leden uit vertegenwoordigers van de gemeenschap en $\frac{1}{3}$ uit vertegenwoordigers van het gezamenlijke personeel. De vertegenwoordigers van de gemeenschap worden door het in aanmerking komend orgaan (Tweede Kamer, Provinciale Staten, Gemeenteraad) *al of niet uit zijn midden aangewezen*.

De vertegenwoordigers van de bedrijfsgenooten worden — en dit in afwijking van hetgeen het Socialisatie-rapport gewild heeft — volgens een stelsel van evenredigheid, uit lijsten, door de vakvereenigingen opgemaakt, voor den tijd van 4 jaren gekozen.

Niet, zooals het Socialisatie-rapport dit heeft gedacht, zullen alleen personen, buiten het bedrijf staande, in den Raad van Beheer kunnen worden gekozen, doch eveneens leden van het personeel, zoo zij althans den meerderjarigen leeftijd hebben bereikt en ingezetenen zijn.

Verkiezing wordt geprefereerd boven *aanwijzing*, omdat verwacht wordt, dat hierdoor het gevoel: medezeggenschap te bezitten, meer tot de arbeiders in het bedrijf werkzaam zal doordringen.

Het gevaar, dat de Socialisatie-commissie voor oogen heeft gestaan, toen zij den regel voorschreef, dat geen bedrijfsgenooten in den Raad van Beheer zullen kunnen worden opgenomen, ducht deze commissie niet. Immers zouden de vertegenwoordigers van het personeel hun plaats in dezen beheersraad zóó slecht begrijpen, dat zij uitsluitend hun

groepsbelangen, in plaats van de bedrijfsbelangen, in casu het gemeenschapsbelang, zouden voorstaan, dan zou het heel spoedig met hun invloed gedaan zijn. De fout corrigeert zichzelf, op straffe van medezeggenschap tot een aanfluiting te maken. Eén lid van deze commissie is het op dit stuk met de Socialisatie-commissie eens gebleven.

De Raad van Beheer heeft de algemeene leiding van het bedrijf en vergadert onder voorzitterschap van den wethouder, in welke vergadering de directeur aanwezig is. Uit zijn midden kan de raad een kleine commissie benoemen — analoog aan den beheersvorm van de Naamlooze Vennootschap — een zgn. Raad van Toezicht, welke met den directeur in meer geregeld contact zal staan.

De algemeene bevoegdheden van den Raad van Commissarissen zijn gehouden binnen de grenzen, door het openbaar lichaam (Raad, Staten of Rijk) zelf getrokken, welke lichamen eveneens de jaarlijksche bedrijfsbegrootingen vaststellen.

Voorts behoeft de Raad van Beheer — als voorbeeld wordt steeds een gemeentebedrijf genomen — de goedkeuring van B. en W. omtrent algemeene bedrijfsregelingen, terwijl belangrijke beslissingen aan de goedkeuring van den Gemeenteraad blijven onderworpen. Besluiten, welke zonder goedkeuring van B. en W. van kracht zijn, kunnen toch door dit college vernietigd worden. Gelijke regelen zijn voor provinciale- en rijksbedrijven te treffen.

De regeling der arbeidsvoorwaarden geschiedt op de wijze — zooals dit geheel past in het stelsel der commissie — door onderhandelingen tusschen de vertegenwoordigers van het gemeenschapsorgaan en die der vakbonden.

De *besluiten*, bij deze onderhandelingen genomen, dienen volgens geldend recht goedgekeurd te worden door het daarvoor in aanmerking komend openbaar lichaam (Raad- Staten of Kroon) op gelijke wijze, als dit thans voor het gemeentepersoneel in Amsterdam geschiedt. Met andere woorden, het openbaar lichaam kan de in ontwerp aangegane overeenkomst goedkeuren of verwerpen, *niet* veranderen. Bij verwerping vangt de Centrale Commissie opnieuw de onderhandelingen aan en mocht zij er dan niet in slagen tot overeenstemming te komen, eerst dan stelt het openbaar lichaam zelfstandig een regeling vast.

De algemeene arbeidsvoorwaarden van de verschillende gemeenschapsbedrijven in één gemeente zullen zoodoende in één regeling worden vastgelegd, terwijl voor de noodige lenigheid de onderdeelen ervan aan de commissies van medezeggenschap voor de bedrijven ter regeling kunnen worden overgelaten.

Bij verdere uitbreiding der overheidsbemoeiïng moet het niet uitgesloten worden geacht, dat het noodig zal zijn meerdere commissies

van overleg in te stellen, hetzij voor één, of voor meerdere bedrijven te zamen.

In elk gemeenschapsbedrijf zal voorts een personeelraad worden ingesteld, welke met dezelfde bevoegdheden zal worden toegerust als de ondernemingsraad in het particuliere bedrijf. De taak van deze raden zal dus zijn om bepaalde regelingen van de algemeene arbeidsovereenkomst nader uit te werken en toezicht op de naleving ervan te houden, vervolgens het uitoefenen van contrôle op de hygiëne en veiligheid en het bevorderen van speciale inrichtingen ten algemeene nutte van het personeel, als vacantieoorden, sanatoria, e.d.

De besluiten, door de personeelraden genomen, dienen aan de Centrale Commissie voor georganiseerd overleg ter goedkeuring te worden voorgelegd.

Kan de ondernemingsraad, zooals deze voor het particuliere bedrijf is gedacht, zoo er geschil tusschen hem en den werkgever ontstaat over eenig genomen besluit, in beroep gaan bij een scheidsgerecht, voor het gemeenschapsbedrijf wordt een zoodanig scheidsgerecht noch noodig, noch gewenscht geacht.

Voor opgelegde straffen — ook voor ontslag, als straf bedoeld — wordt wel een scheidsgerecht ingesteld, dat bindende uitspraken doet. Dit scheidsgerecht zal worden ingesteld voor een afzonderlijk bedrijf, of voor alle bedrijven van het openbaar lichaam te zamen. Ontslag wegens reorganisatie van het bedrijf, onbekwaamheid of anderszins, zullen door bemiddeling van den personeelraad bij den Raad van Beheer ter sprake kunnen worden gebracht, welke onder toezicht van het in aanmerking komend gemeenschapsorgaan een beslissing neemt. Daar medezeggenschap in het gemeenschapsbedrijf voor wat aangaat de algemeene bedrijfsleiding tot uitdrukking komt in het afvaardigen van vertegenwoordigers in den Raad van Beheer, zal aan den personeelsraad slechts medezeggenschap kunnen worden gegeven in detailkwesties van bedrijfsbeheer.

Ook zullen er groepsraden kunnen worden opgericht, welke dezelfde bevoegdheden zullen verkrijgen als voor het particulier bedrijf is aangegeven. Zij worden op gelijke wijze samengesteld.

Waar zij hunne besluiten ter goedkeuring hebben voor te leggen aan den personeelraad, daar zullen zij bij een geschil omtrent een genomen beslissing beroep hebben op de Centrale Commissie voor georganiseerd overleg, welke uitspraak doet.

* * *

Vóórdat ik overga tot het geven van een overzicht van de denkbeelden der commissie omtrent bedrijfsorganisatie, zal ik eerst haar voorstellen

inzake medezeggenschap, zooals deze in het hieraan voorafgaande zijn weergegeven, aan een bespreking onderwerpen.

Het vraagstuk van medezeggenschap is niet nieuw; het houdt de arbeidersklasse vrijwel bezig van den tijd af, dat het georganiseerd verzet tegen de ondernemersklasse is aangevangen.

De matelooze uitbuiting eenerzijds en anderzijds de ongekend hooge vlucht van de technische ontwikkeling en ver doorgevoerde arbeidssplitsing in het moderne voortbrengingsproces, waardoor de arbeider steeds meer werd het verlengstuk van de machine en zijn plaats in de onderneming allengs meer in beteekenis tot het geheel afnam, hebben de arbeiders aangezet den eisch van medezeggenschap te stellen. Zij hoopten daardoor zoowel de uitbuiting te temperen, als de onbeteekenende positie, welke de werknemers in het voortbrengingsproces hadden gekregen, op te heffen.

De eisch tot medezeggenschap heeft dan ook steeds twee kanten gehad; ten eerste om mede te zeggen te hebben bij de bepaling van de arbeidsvoorwaarden en ten tweede om invloed uit te oefenen op den gang van zaken in het bedrijf, zoowel op commercieel, als op technisch gebied.

In het algemeen gezien, kan deze eisch ook nog zóó geformuleerd worden, dat bij het stellen van den eisch van medezeggenschap in het bedrijfsbeheer, de verwachting voorzat daarmede betere bedrijfsuitkomsten te verkrijgen, welke dan weer ten goede zouden kunnen komen aan de werkers in de onderneming.

De syndicalisten meer in het bijzonder hebben altijd medezeggenschap voorgestaan. Zoo goed als zij feitelijk geen algemeene maatschappij-beschouwing erop na houden en zich ermede vergenoegen de productie beter te willen regelen in de verwachting, dat het maatschappelijk leven in zijn geheel zich daar wel naar zal voegen, zoo hebben zij ook de verbetering van het economisch leven langs den eenvoudigen weg van medezeggenschap gedacht.

Waar hun aandacht geconcentreerd is uitsluitend op de productie en zij op dit gebied alles van medezeggenschap der werknemers verwachten, daar vloeit logisch uit dezen gedachtengang voort de leuze: „de mijn aan de mijnwerkers", „de broodfabriek aan de bakkers".

Socialistisch is deze eisch stellig niet: het eenige positieve, dat erin zit, is, dat hij anti-kapitalistisch is.

Hoewel deze eisch een reeks van jaren heeft weerklonken, heeft hij in het bedrijfsleven nog nergens ingang gevonden en slechts zijn mislukkingen in de productieve-associatie beleefd.

Trouwens, de syndicalisten hebben practisch slechts aanhang gekregen in die kringen van de arbeidersklasse, waar men, ontevreden met

het tegenwoordig lot, de verwachting koestert, dat, als zij het nu eens te zeggen zouden hebben, het wel beter zou gaan.

Afgezien van de ideologisch aangelegde naturen in de syndicalistische kringen, is het meerendeel van deze groep arbeiders anti-kapitalischtisch, dit is negatief in socialistischen zin en brood-socialist in positieven zin. Een hap meer eten; wat beter gekleed en het socialistisch ideaal is in al zijn volheid voor hen verwezenlijkt.

De oorlog en de na-oorlogsche verhoudingen hebben den eisch van „Medezeggenschap" in alle landen meer op den voorgrond gebracht.

Tijdens den oorlog hebben de machthebbers zich genoopt gevoeld bij alle maatregelen, welke noodig waren om den oorlog voor hen tot een goed einde te brengen, de organisaties van de arbeiders daarin te betrekken. In Frankrijk, Engeland, België en Duitschland, om eenige landen te noemen, vonden de vakbonden en de partij vertegenwoordiging in vrijwel alle officieele commissies, welke maatregelen hadden te treffen om het economisch leven zooveel mogelijk op gang te houden en bovenal, om de bedrijven geheel te schoeien op de leest van oorlogsbehoeften. Het nationaal belang, dat de tegenstelling der klassebelangen overwoekerde, deed deze nationale oorlogsgemeenschappen ontstaan, waarin het gebod van het oogenblik — te leven of te sterven — eischte, dat allen *medewerkende* en *medezeggende* leden dier gemeenschap zouden zijn.

Het terugdringen der Russische legers; de daarbij opgekomen oorlogsmoeheid van het Russische proletariaat; de corruptie en de impotentie in hooge politieke en militaire kringen om den oorlog met meer succes te voeren, het afwijzen van de met steeds meer toenemende kracht naar voren gebrachte eischen door het Russische proletariaat en de boeren om ingrijpende democratische hervormingen, schiepen de voorwaarden tot het uitbreken der November-revolutie in 1917, welke in haar verderen loop haar eindpunt vond in het uitroepen van de Sovjet-Republiek in de Maart-revolutie van 1918.

Het bedrijfsradenstelsel deed hiermede in één der grootste wereldrijken in het economisch leven zijn intrede.

De soldaten-, boeren- en arbeidersraden namen de plaats in van de heerschende machten; van de leiders van industrie, landbouw, handel en verkeer.

Geen jaar later: in November 1918, zakte het Duitsche militairisme in elkaar. De oorlog was verloren en de Duitsche revolutie brak daarop uit.

En ook hier klonk, in navolging van de Russische Maart-revolutie de eisch van instelling van arbeiders- en soldatenraden.

De heerschende klassen, welke de Duitsche arbeidersklasse vóór den

oorlog onder absolutisme, onvrijheid en verstikkende bureaucratie hadden doen leven en haar in den oorlog de overwinning voor oogen hadden getooverd, moesten reeds tijdens den oorlog aan de arbeidersklasse verschillende concessies doen om haar achter haar oorlogsvanen te houden. Doch thans wierp de Duitsche arbeidersklasse haar met één ruk uit het zadel en stelde inplaats van de absolute monarchie de Duitsche republiek. Inplaats van het politiek absolutisme kwam de politieke democratie. Te verwonderen hoeft het niet, dat daarop aansluitend de eisch van de economische democratie luide weerklonk.

Verliep de Duitsche revolutie in politiek opzicht in andere banen dan de Russische, door de *democratie* inplaats van de *dictatuur* voor het absolutisme in de plaats te stellen, op het gebied van de z.g.n. economische democratie, waar bedrijfsraden de taak van de absolute bedrijfsleiders goeddeels hadden overgenomen, heeft de Duitsche revolutie ongetwijfeld een en ander van het Russische voorbeeld overgenomen.

Een vrucht van de Duitsche revolutie is dan ook de „Betriebsrätegesetz" van Februari 1920. Eveneens de wet van 1921, waarbij aan de bedrijfsraden de bevoegdheid is gegeven één of twee afgevaardigden aan te wijzen in den Raad van Commissarissen van Naamlooze Vennootschappen en een deel der „Ges. mit beschränkter Haftung".

Ook in Oostenrijk en Tsjecho-Slowakije zijn ondernemingsraden tot stand gekomen als gevolg van de na-oorlogsche omwentelingen.

De Oostenrijksche wet is van 15 Mei 1919 en trad in werking op 15 Juli 1919.

De Tsjechische wet is op 1 Januari 1922 in werking getreden.

De vorm, waarin medezeggenschap in Engeland tot uitdrukking komt, n.l. in de z.g.n. Whitley-councils, is niet een resultaat van eenige revolutie, doch is een oorlogs-product.[3])

Reeds tijdens den oorlog heeft de regeerende klasse in Engeland ingezien, dat bij het einde van den oorlog de Engelsche arbeidersklasse niet bereid zou worden gevonden om onder dezelfde rechtelooze verhoudingen in fabriek, mijn, werkplaats en transportbedrijf weer haar werk te verrichten. Evenmin, dat zij geen woord zou hebben mee te spreken in de regeling der voortbrenging.

De Whitley-councils hebben ten doel den arbeiders medezeggenschap

[3]) Voor meerdere bijzonderheden omtrent al deze wetten zij hier — behalve naar de overstelpende hoeveelheid litteratuur over bedrijfsraden — in de eerste plaats verwezen naar de bijlagen van het hier gesproken rapport, waarin de secretaris-rapporteur, Mr. G. v. d. Bergh, uitvoerige inlichtingen verschaft.

Verder is het best informeerende geschrift in het Hollandsch op dit gebied van partijgenoot C. Woudenberg: „Medezeggenschap der arbeiders in het Bedrijf".

te brengen zoowel met betrekking tot de regeling hunner arbeidsvoorwaarden als omtrent de wijze, waarop de nationale voortbrenging op hooger plan kan worden gebracht.

In *ons* land bracht het program van eischen, in November 1918 aan de Nederlandsche Regeering en de bezittende klasse gesteld, naar voren de: „Socialisatie van alle bedrijven, die daarvoor in aanmerking komen".

De socialisatie-eisch moest tevens het vraagstuk van medezeggenschap in het middelpunt van onze belangstelling plaatsen. Ook voor ons land moet worden vastgesteld, dat het vraagstuk van ondernemingsraden is voortgesproten èn uit de revolutionaire gebeurtenissen in andere landen, èn uit de verhoudingen, welke de oorlog — ook in een neutraal land als het onze — met zich na moest sleepen.

„Thans — zoo luidt de inleiding van het in 1920 uitgebrachte Socialisatie-Rapport — echter is de tijd aangebroken om op grooter schaal en systematischer met de verwezenlijking van het socialisme een aanvang te maken. De instelling dezer Commissie uit de S. D. A. P. is een uitvloeisel van die overtuiging.

Het is vooral de wereldoorlog geweest, die in alle landen het besef der onduldbaarheid van voortzetting van het kapitalistische stelsel op onverwachte wijze ten zeerste heeft versterkt en in breede kringen nieuw inzicht heeft gewekt. Ook is de arbeidersklasse, zooals zij uit den oorlog is te voorschijn gekomen, niet meer dezelfde als voorheen."

Socialisatie zonder medezeggenschap is ondenkbaar, omdat zij moet steunen op medewerking van allen.

„Socialisatie is doelbewuste vermaatschappelijking der voorbrenging", zoo omschrijft het Socialisatie-rapport dit beginsel.

Het is dus een voortbrengingswijze, gericht op het gemeenschapsbelang, hetwelk in den grond der zaak ook het best gediend kan worden, indien alle deelen dier gemeenschap eraan medewerken in onderling overleg en op de plaats, waar zij krachtens hun aard hooren.

Maar daarmede is de eisch van medezeggenschap ook tegelijk gebracht binnen het kader, waar hij hoort, n.l. binnen het gemeenschapsbelang, waarop de voortbrenging naar onze opvatting gericht dient te zijn, terwijl medezeggenschap daarin behoort te worden verleend, om dat belang naar de mate van elks krachten zoo sterk mogelijk te bevorderen.

Of, zooals het thans verschenen rapport over medezeggenschap het op pagina 7 duidelijk zegt:

„De rechtvaardiging van de gedachte der medezeggenschap moet dan ook elders worden gezocht. Zij wordt gevonden in verschillende overwegingen, die weer onderlingen samenhang vertoonen. Zoowel uit sociaal-democratisch gezichtspunt, als volgens de opvattingen der moderne vakbeweging, schijnt ons de volgende te moeten vooropstaan.

Wanneer straks de voortbrenging geleidelijk vermaatschappelijkt wordt en het

eene bedrijf voor, het andere na in handen der gemeenschap komt, zullen voor het beheer van zulk een bedrijf nieuwe organen in het leven geroepen moeten worden, welke zelfstandig zullen zijn binnen de grenzen, door het gemeenschapsbelang te trekken. Allen, die in de laatste jaren het vraagstuk der socialisatie hebben behandeld, hebben deze noodzakelijkheid gevoeld. De gedachte, alle bedrijven te maken tot *staats*bedrijven in den onden zin van het woord, is onjuist. Nog verkeerder is de syndicalistische wensch, het bedrijfsbeheer geheel in handen der bedrijfsgenooten te leggen. Daarom aanvaarden wij het *gemeenschaps*bedrijf maar erkennen de noodzakelijkheid, dat de gemeenschap zich nieuwe organen scheppe tot uitoefening van haar nieuwe taak, organen, bij wie het bedrijfsbeheer, binnen bepaalde grenzen, zal berusten.

Welnu, wanneer men dan tevens noodzakelijkerwijze erkent, dat in deze organen bij dit beheer, naast het doorslaggevend belang der verbruikers, ook de stem der voortbrengers krachtig behoort te weerklinken, dan is de grondslag voor de „medezeggenschap" gelegd."

Terwijl in het Socialisatie-rapport medezeggenschap in het gesocialiseerd bedrijf als volgt wordt gemotiveerd:

„Overal vertoont zich een streven der arbeiders om, naast de reeds door de vakvereenigingen veroverde medezeggenschap inzake arbeidsvoorwaarden, ook binnen het bedrijf zelf niet meer de lijdelijke rol te vervullen in al die aangelegenheden, waarbij zij zelf onmiddellijk betrokken zijn. Teneinde uiting aan dit streven te geven en aldus samenwerking en wederkeerig vertrouwen tusschen bedrijfsleiding en personeel te verkrijgen, welke noodzakelijk zijn om de produktiviteit van het bedrijf zoo hoog mogelijk op te voeren, ook teneinde aan het personeel de overtuiging te geven, dat door de bedrijfsleiding geen besluiten worden genomen, die voor het personeel van beteekenis zijn, zonder dat het in deze gehoord is, worden Groepsraden en een Personeelraad ingesteld. Deze mogen in geen geval voor het personeel een middel zijn om te trachten zich bijzondere voordeelen te verschaffen, noch de bedrijfsleiding in haar initiatief beperken, noch haar verantwoordelijkheidsgevoel te verminderen." [1])

Het principieele verschil met de syndicalistische leuze voor medezeggenschap komt hier scherp naar voren: medezeggenschap is niet in de allereerste plaats voor de arbeiders, maar voor de productiviteit van het bedrijf noodzakelijk, omdat het bedrijf het niet den arbeiders zal toebehooren, die er in werken, doch de gemeenschap, welke er baat bij zal vinden, dat allen, die bij het gemeenschapsbedrijf zijn betrokken, *medewerkende* en *medezeggende* leden zullen zijn.

Hier dient nu direct ten duidelijkste bij op den voorgrond te worden gesteld, dat medezeggenschap, zooals deze door de commissie nader is uitgewerkt en gelijk dit reeds in het Socialisatie-rapport voor het gesocialiseerd bedrijf is geschied, *bij de onderneming* [2]) zelve aanvangt.

[1]) t. a. p. bldz. 50.

[2]) Ik volg hier, op het voetspoor der commissie, de terminologie „onderneming", wanneer een bepaald bedrijf ermede wordt bedoeld en spreek van „bedrijf", indien daarmede de geheele „bedrijfstak" moet worden aangegeven. „Betriebsrat" wordt dus vertaald door „ondernemingsraad".

En daarnaast moet het andere, ik zou willen zeggen het belangrijkste beginsel, dat in dit rapport is neergelegd en uitgewerkt, naar voren worden gebracht, n.l. medezeggenschap in den ondernemingsraad wordt niet gegeven om de algemeene arbeidsvoorwaarden te regelen, daar dit ten volle blijft, waar het hoort: bij de werknemers- en werkgeversorganisaties.

Deze twee punten zijn niet van zoo een ondergeschikte beteekenis, als op het eerste gezicht zou kunnen schijnen.

Op het gebied van medezeggenschap bestaat in ons land al een stukje geschiedenis, dat, op den naam afgaande, de gedachte zou kunnen wekken, dat onzerzijds met die richting instemming zou kunnen worden betuigd.

Ik doel hier op het bedrijfsradenstelsel, bekend onder den naam van het „stelsel-Veraart", hetwelk principieel is uitgewerkt en toegepast in de z.g.n. tariefsgemeenschap in de typografie. En voorts — in grooten stijl — in het Roomsche Bedrijfsradenstelsel.

In dit stelsel van medezeggenschap wordt aan de werknemers in de eigenlijke onderneming *geen* medezeggenschap toegekend, terwijl de *medezeggenschap* alleen betrekking heeft op de regeling van de arbeidsvoorwaarden van de werknemers in het geheele bedrijf, waarbij deze regeling gedacht is in onverbrekelijk verband te staan met den prijs, welke voor het product gemaakt kan worden.

Uit dien hoofde is dan ook van de werknemersorganisaties gevorderd, dat zij mede alle maatregelen zouden treffen, om de regeling der prijstarieven in het vak te doen eerbiedigen.

Terwijl anderzijds de patroonsorganisaties bij de voortgezette ontwikkeling van dit systeem gedwongen zijn de werknemersorganisaties „inzicht (te) geven in de prijstarieven, alvorens deze worden vastgesteld of gewijzigd. Elk van de werknemersbonden wijst daartoe één lid aan, hetwelk door en uit zijn hoofdbestuur wordt verkozen." (Art. 81.)

Men bemerkt hieruit, dat medezeggenschap hier is gegeven bij de vaststelling der prijzen *in verband met de regeling der arbeidsvoorwaarden*, zooals deze in de collectieve *arbeids*overeenkomst is vastgelegd. Medezeggenschap is hier een verlengstuk van medezeggenschap der vakvereenigingen inzake het regelen der arbeidsvoorwaarden. Toepassing van deze medezeggenschap vindt dan ook uitsluitend plaats in bedrijfsaangelegenheden, welke rechtstreeks voortvloeien uit de collectieve *arbeids*overeenkomst.

In katholieke kringen vindt het beginsel van medezeggenschap vrijwel algemeen op dezen grondslag verdediging.

Bij de installatie van den Bedrijfsraad in de Metaalindustrie in

Februari 1920 sprak de bekende katholieke socioloog prof. J. D. J. Aengenent de volgende, veel beteekenende woorden:

„Het is de periode van het bedrijfradenstelsel. En waarom beteekent die periode zulk een belangrijke stap in de goede richting? Omdat door het oprichten van een bedrijfsraad in ieder bedrijf veel meer nog dan door het afsluiten der collectieve contracten in de vroegere periode tot uiting komt de sympathieke gedachte, dat patroons en arbeiders niet als vijanden tegenover elkaar behooren te staan, maar dat zij met het oog op de belangen van het bedrijf op elkander zijn aangewezen, dat zij moeten vormen een eenheid.

Die eenheid vinden zij in den Bedrijfsraad, welke voor de helft uit patroons en voor de helft uit arbeiders is samengesteld." [4])

Waar het collectief contract, met zijn periode van wapenstilstand niet gebracht heeft de sterk begeerde verzwakking van den klassenstrijd, daar moeten verdere consequenties uit dit systeem getrokken worden door het instellen van bedrijfsraden, waar de „patroons en arbeiders niet als vijanden tegenover elkaar behooren te staan".

De fijne nuanceering in woordkeuze in dit betoog — waarin deze socioloog zijn meester niet vindt — dat arbeiders en patroons niet als vijanden tegenover elkander „behooren" te staan, zal vooral in de metaalindustrie, waar de uitbuiting wel zeer scherpe verhoudingen in ons land heeft aangenomen, niet verkeerd worden begrepen.

Wanneer de roomsche en christelijke arbeiders in deze atmosfeer in den bedrijfraad in slaap zijn gewiegd, dan kunnen zij verder vrij profiteeren van de verkregen „eenheid" tusschen kapitaal en arbeid.

Ziehier hoe prof. Aengenent dit nader voor hen heeft uitgewerkt:

„En die eenheid heeft ten taak niet alleen om zorg te dragen voor de nauwkeurige naleving der collectieve arbeidsovereenkomst, maar ook op geregelde tijden gezamenlijk te beraadslagen over den toestand van het bedrijf, over de te voeren prijspolitiek, over de middelen om de voortbrenging op te voeren zonder de arbeidskrachten overmatig te belasten, en over de nooden en verlangens van werkgevers en werknemers. Wij vinden daarin dus een organisatie van de bij het bedrijf betrokken twee partijen, die met het oog op de tijdsomstandigheden, waarin wij nog leven, niet sterker zou kunnen zijn." [5])

En wat verder:

„Arbeiders en patroons, werkzaam in een zelfde bedrijf, zijn niet elkanders doodsvijanden; integendeel, natuurlijkerwijze behooren zij bij elkaar." [6])

Zulk een ontboezeming lijdt niet aan gebrek aan overtuiging; het zwakke erin is alleen maar, dat zij niet op de feiten klopt en ook niet strookt met de ontwikkeling der maatschappelijke klasseverhoudingen.

Alles wat er in gezegd wordt, is goed bedoeld, het wil alleen maar niet zoo goed.

[4]) Prof. Aengenent „Het bedrijfsradenstelsel verwezenlijkt", pag. 11.

[5]) t. a. p. blz. 12. [6]) t. a. p. blz. 14.

Het in versneld tempo toegenomen aantal afgesloten collectieve contracten heeft de tegenstellingen tusschen de werkgevers- en werknemersklasse nauwelijks in scherpte doen afnemen; den strijdgeest niet afgestompt; den lust tot strijden niet verflauwd, noch de paraatheid der organisaties ervoor verminderd.

Het is duidelijk, dat onze commissie voor medezeggenschap in deze richting niets heeft ondernomen. Het is illusionistische politiek, waar een beweging als de onze, welke in de realiteit der maatschappelijke verhoudingen wortelt, niet aan denkt. Zij wil den arbeiders medezeggenschap brengen in de *onderneming*, ook indien die onderneming nog den privaten kapitalist of een groep van kapitalisten zal toebehooren. Terwille van de arbeiders en ter bevordering van de productie wil zij medezeggenschap brengen, om straks bij socialisatie dier bedrijven een nog hoogeren norm aan te leggen, n.l. dat de bedrijfsvoering geschiedt voor het gemeenschapsbelang, dat het hoogste goed zal zijn in de maatschappij-ordening, zooals deze door ons wordt nagestreefd.

Het Roomsche Bedrijfsradenstelsel beoogt iets anders. Het bestuur van den „R.-K. Centrale Raad van Bedrijven" heeft dit in de officieele toelichting op de Statuten van dezen Raad met een niet genoeg te waardeeren openhartigheid duidelijk uiteen gezet.

„Ons bedrijfradenstelsel verschilt aanmerkelijk van het Duitsche Bedrijfsradensysteem. Laatstgenoemde bedrijfsraden toch beperken zich tot de *individueele* ondernemingen, tot een bepaalde fabriek, zoodat de *ondernemer* de contrôle te duchten heeft van zijn eigen *arbeiders*." [9])

Waar in ons rapport met overtuiging de keuze is gedaan voor medezeggenschap in *de onderneming* in overeenstemming met het beginsel, waarop de Duitsche Bedrijfsradenwet steunt, daar is met bovenstaande uitspraak van het bestuur der Roomsche Bedrijfsradencentrale wel scherp het verschil geteekend, dat er bestaat tusschen het roomsche en ons stelsel, zooals dit door onze commissie wordt voorgesteld. Twijfel omtrent aard en bedoeling van medezeggenschap in het roomsche bedrijfsradenstelsel, laat dit bestuur in het geheel niet opkomen.

Heeft de collectieve arbeidsovereenkomst de bedrijfsvrede niet gebracht, medezeggenschap zal dan de afkoopsom zijn om dit doel wèl te bereiken.

„De vakvereenigingen of ondernemingen, die voor het sluiten van een collectieve arbeidsovereenkomst in aanmerking komen, zullen alle geschillen aan den Bedrijfsraad onderwerpen, en bijgeval de Bedrijfsraad uit een even aantal personen bestaat, en de stemmen staken, in hoogste instantie aan het Bestuur van den Centralen Raad." [10])

[9]) „Wat wil de R.-K. Centrale Raad van Bedrijven? Toelichting op de statuten van het bestuur", pag. 16.

[10]) t. a. p. pag. 18.

Dwingend is hier voorgeschreven, dat bij het opkomen van geschillen de vakvereenigingen krachtens haar lidmaatschap van den Bedrijfsraad verplicht zijn het gerezen geschil aan het oordeel van den Bedrijfsraad te onderwerpen en zoo noodig in hoogste instantie aan den Centralen Raad voor te leggen.

Het roomsche bedrijfsradenstelsel wil den klassenstrijd, welke in het economisch leven bij toegespitste tegenstellingen het scherpst in de staking tot uitdrukking komt, commissoriaal maken en medezeggenschap geven aan de arbeiders in het bedrijf — niet in de onderneming, waarin zij werkzaam zijn — indien zij bereid zijn zich te laten ontwapenen.

De werknemers moeten van het wapen der staking afstand doen.

„Terwille der organisatie van het Bedrijfsleven, van gezonde sociaal-economische verhoudingen, die toch hard noodig zijn om de maatschappij weer in de goede richting te brengen, moeten de vakvereenigingen van die vrijheid afstand doen. Zij zijn gebonden bemiddeling van den Bedrijfsraad te aanvaarden." [11])

Veel woorden behoef ik feitelijk aan dit stelsel niet meer te verspillen, nu het doodsklokje — door het uittreden van „Het Nederlandsch Verbond van Werkgeversvakvereenigingen" uit de R.-K. Bedrijfscentrale — al over dit vredig stelsel van sociale voorzienigheid heeft geluid.

De werkgevers, in dat verbond georganiseerd, gelooven graag in de woorden, door Paus Leo XIII in zijn encycliek „Rerum Novarum" tot de werkgeversklasse gesproken, doch dat is al zóó lang geleden en de tijden zijn er niet naar om dat alles zóó letterlijk op te vatten.

De roomsche werkgevers hebben meermalen de arbeiders gedwongen tot staking; zij hebben daarop reeds dikwijls het wapen der uitsluiting gebruikt; zij hebben de loonen verlaagd, den werktijd verlengd; zij hebben, wat er aan sociale maatregelen in den loop der jaren in de collectieve contracten is opgenomen, met één greep eruit genomen; zij doen, bezield door het beginsel van de „solidariteitsgedachte", zooals dit in het stelsel van roomsche bedrijfsraden tot uitdrukking komt, niet onder voor het beginsel der „vrijheid", waarmede de liberale werkgevers eens de arbeidersklasse aan het kapitalisme hebben geklonken.

En de roomsche arbeiders zullen bij dezen vorm van moderne knechtschap afstand doen van hun „vrijheid" om te staken.

Neen, toch niet. Zij zullen wèl mogen staken slechts om deze eenig geoorloofde reden: indien de werkgevers bij „de vaststelling der prijzen en leveringsvoorwaarden ongeoorloofd zijn geweest".[12])

[11]) t. a. p. blz. 19.
[12]) t. a. p. blz. 28.

Op zichzelf is deze uitvinding nog niet zoo gek.

Als staken feitelijk een verboden handeling is, dan is het niet zoo onverstandig slechts dusdanige omstandigheden voor het voeren van een staking geldig te verklaren, waarbij men bij voorbaat verzekerd is, dat de arbeiders omtrent het doel der staking het nimmer met elkaar eens zullen worden.

Het opheffen van het stakingrecht wordt den r.-k. arbeiders echter ruimschoots vergoed. Het bestuur troost de katholieke arbeiders dan met deze toelichting:

„Artikel 3 luidt dan ook zeer breed: „De Centrale Raad stelt zich ten doel de bevordering van den socialen vrede tusschen de verschillende klassen en standen der samenleving." Hierbij springen terstond naar voren drie in artikel 4 genoemde middelen om dit doel te bereiken: „het bevorderen van het tot stand komen van prijzen van diensten en goederen, waarbij een maatschappelijk geoorloofde rente en winst en goede arbeidsvoorwaarden gewaarborgd worden, en de afnemers derhalve prijzen betalen, die redelijkerwijze gevraagd kunnen worden; het verleenen van bemiddeling, ter voorkoming en oplossing van strijd tusschen verschillende sociale groepen; het bestudeeren van maatregelen op gebied der sociale overheidsbemoeiing en het zenden van adressen daaromtrent aan regeeringslichamen." [13])

Wanneer we uit de practijk weten, welken maatstaf de katholieke patroons aanleggen bij het bepalen van *geoorloofde* „loonen" en *geoorloofden* „arbeidstijd en overige arbeidsvoorwaarden", dan behoeven we niet in twijfel te verkeeren over het begrip „geoorloofde winst en rente", die deze heeren tot zich willen trekken en waarvoor de arbeiders hun vrijheid van staken ten offer moeten brengen.

En dit alles voor het recht van medezeggenschap op den grondslag van de solidariteitsgedachte, die zelfs in bedrijven, waarin de werkgeversvakvereenigingen geen prijs- of leveringsovereenkomsten voor haar leden vaststellen, niet verder reikt dan „voorzoover zij betreft de arbeidsvoorwaarden". [14])

Bij het nauwkeurig tegenover elkander stellen van de beginselen, waarop ons rapport over medezeggenschap steunt en zooals deze in de uiteenzettingen van de katholieken te vinden zijn, stuit men merkwaardigerwijze daar op twee geheel verschillende systemen en methoden van verdediging.

Het sterkst is dit wel tot uitdrukking gekomen in de redevoering, welke de pater-Jezuïet Mr. Dr. Ch. Raaymakers gehouden heeft in Mei 1921 op het congres voor het Bureau voor de Roomsch-Katholieke Vakorganisatie.

Het verschil in motiveering, waarop medezeggenschap in het katholieke kamp verdediging vindt, is aldus te karakteriseeren: de

[13]) t. a. p. blz. 33.
[14]) t. a. p. blz. 29.

eene soort verdediging wordt gegeven om medezeggenschap voor de roomsche werkgevers aannemelijk te maken — waarvan de hierboven behandelde uiteenzetting van het bestuur der R.-K. Bedrijfsradencentrale een voorbeeld is — terwijl de andere wijze steun zoekt in de maatschappelijke behoefte der roomsche arbeiders en daarbij een zóódanige verklaring tracht te geven, dat deze arbeiders op dit punt onttrokken worden aan den socialistischen invloed en in den greep komen van het roomsche werkgeverssolidarisme.

Het kan in dit verband daarom zijn beteekenis hebben — waar de toon de muziek maakt — de theoretische uiteenzettingen, welke Mr. Dr. Raaymakers voor de Roomsche *arbeiders* over medezeggenschap heeft gegeven, met een enkel woord in het licht te stellen, opdat, in weerwil van gelijken klank, toch het theoretische verschil tusschen onze beginselen en zooals deze bij de roomsche arbeiders zijn voorgedragen, niet aan de aandacht zal ontsnappen.

Geheel in strijd met geest en strekking van het R.-K. Bedrijfsradenstelsel is door pater Raaymakers op het roomsche arbeidersvakvereenigingscongres verdedigd het beginsel van medezeggenschap in de *onderneming*.

Hier is direct overeenkomst vast te stellen in de toepassing van het stelsel der R.-K. met ons beginsel van medezeggenschap.

Hoewel de beide stelsels in schijn alles gemeen hebben, gaapt er tusschen de beginselen, waarop zij steunen, een breede kloof, zooals ik hierboven heb aangetoond.

De kapitalisten zijn volgens de theoretische uiteenzettingen van Dr. Raaymakers S. J. ,,kapitaalgevers'' en ,,arbeidnemers'', terwijl de arbeiders zijn de ,,kapitaalnemers'' en ,,arbeidgevers''. Daardoor staan beide partijen juridisch als volkomen gelijken tegenover elkaar. Indien er kwestie mocht zijn over de vraag, wiens positie hooger gewaardeerd moet worden, dan is die van den arbeider zeker hooger aan te slaan, waar zedelijk en maatschappelijk de arbeid, zich manifesteerend in den mensch, meer gewaardeerd moet worden.[15])

Alle deelnemers aan het arbeidsproces staan juridisch gezien op gelijke basis, zoodat er geen sprake van kan zijn, dat de arbeiders daarbij een minderwaardige plaats innemen. Krachtens de functie, die zij in dit proces vervullen, is eerder het tegendeel het geval.

Welke geldige reden zou er dan zijn aan te wijzen voor afwijzing van toekenning van medezeggenschap aan de arbeiders? Op welk hooger beginsel zou dan een beroep kunnen worden gedaan?

Noch op grond van de juridische positie, welke arbeiders in het

[15]) Mr. Dr. Ch. Raaymakers S. J. ,,De positie van werkgevers en werknemers met betrekking tot de voortbrenging en verdeeling der maatschappelijke goederen'', blz. 7.

productieproces innemen, noch omdat zij daarin een minderwaardige rol vervullen en nog veel minder omdat medezeggenschap in strijd zou zijn met het begrip over gezag. Want het hoogste „gezag" berust bij God, en deze heeft, gegeven eenmaal de plaats, welke hij den arbeiders in de voortbrenging heeft aangewezen, ook door geenerlei gebod te verstaan gegeven, dat medezeggenschap uit den booze zou wezen. De arbeiders hebben dus volkomen het recht om medezeggenschap te verlangen.[16])

„Maar ik ga verder en beweer, dat ook in de afzonderlijke ondernemingen de arbeiders gerust mogen streven naar medezeggenschap." [17])

Dit is andere taal en *arbeiderskost*, althans voor de roomsche arbeiders. Aan schoonheid van voorstellings- en uitbeeldingsvermogen valt er veel in deze uiteenzetting te waardeeren en er zijn sprekende trekken in op te merken, die den indruk zouden kunnen wekken, dat het roomsche bedrijfsradenstelsel (zóó gedacht en uitgevoerd) met het onze in principe weinig verschilt en dat het onderscheid tusschen het roomsche en ons bedrijfsradenstelsel feitelijk op wat verschil in woorden neerkomt.

Echter, de juridische gelijkheid van arbeiders en werkgevers berust in deze redeneering op de maatschappelijke ongelijkheid en medezeggenschap, welke uit hoofde van deze gelijkheid wordt toegekend, moet deze *ongelijkheid* te eeuwigen dage bestendigen, doen voortbestaan op den grondslag van het ongelijke bezit, *op het privaat bezit van grond en productiemiddelen*.

De geleerde Dr. Raaymakers, die ons langs lijnen van geleidelijkheid en met veel redeneerkunst gebracht heeft naar een *juridisch geformuleerde gelijkwaardigheid* van arbeider en kapitalist in het productieproces en verder het menschelijk gezag, dat uit God is, uit den weg heeft geruimd als een hinderpaal naar medezeggenschap, voelt, dat hij met deze methode wél een eindweegs komt, maar er toch nog niet is.

Want de bezitsverhoudingen, zooals deze zich in den loop der tijden hebben ontwikkeld, drukken op onze tegenwoordige maatschappelijke verhoudingen den stempel van modern kapitalisme, welk karakter niet door juridische tooverformules eraan kan worden ontnomen.

Ons stelsel van medezeggenschap — zooals dat in ons Socialisatierapport voor het gesocialiseerd bedrijf is geschetst — en zooals dit nu verder geteekend is voor het particulier bedrijf, voor zoover dit nog moet voortbestaan, is er op gericht de opheffing van het *privaat*-bezit te bevorderen. Het wil en zal, mede in verband met de regeling tot publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie, de productieverhoudingen, welke

[16]) Mr. Dr. Raaymakers t. a. p. blz. 7. [17]) Mr. Dr. Raaymakers t. a. p. blz. 9.

tevens maatschappelijke verhoudingen zijn en die zich hebben ontwikkeld tot klasseverhoudingen, in wezen doen veranderen.

Het roomsche bedrijfsradenstelsel, zooals pater Raaymakers dit voor de roomsche arbeiders heeft uiteengezet, wil gelijkheid op den grondslag van het kapitaalbezit, kapitaalrente en ondernemerswinst.

„Men beweert" — zoo roept hij uit — „Medezeggenschap is in strijd met het eigendomsrecht." „Zeker, het is in strijd met het *absolute* eigendomsrecht, doch laat ons niet vergeten, dat er maar één absolute eigenaar is, God almachtig." [18])

Hier is weer de roomsche woordenkraam, waarbij met woordgegoochel van „absoluut" en „relatief" om de werkelijkheid wordt heengedraaid.

Indien het absolute eigendom God toebehoort, dan zou men verwachten, dat Dr. Raaymakers, gelijk hij bij het *„begrip"* gezag de moeilijkheid uit den weg heeft geruimd om *ten volle* medezeggenschap in de onderneming te kunnen invoeren, dit ook bij het *„ding"* bezit — dat is hier kapitaal — zou doen. Echter schijnt de „absolute" bezitter *God, ondergeschikt* te zijn aan den „betrekkelijken" eigenaar, den *kapitaalbezitter*.

„Men overdrijft geweldig, wanneer men beweert, dat door een zekere medezeggenschap het eigendomsrecht wordt opgeheven. *Degenen onder ons die het allerverst willen gaan, verlangen voor de arbeiders zeker niet meer, dan een pariteitsverhouding, zoodat de arbeiders toch nooit iets zouden kunnen beslissen tegen den wil van den werkgever-kapitalist.* (Cursiveering van F. v. M.)

„Indien nu door een dergelijke *beperking* van het eigendomsrecht bij het gebruik der productiemiddelen, de *sociale vrede* beter gewaarborgd wordt en de maatschappelijke productie dientengevolge verhoogd wordt, dan is dat geheel in overeenstemming met de juiste beginselen van het natuurrecht." [19])

De meer-waardigheid van de werknemers (want zedelijk en maatschappelijk moet de prestatie van de arbeiders hooger worden gewaardeerd, dan van de werkgevers) moet bukken voor de minder-waardigheid van het kapitaal.

Ondanks de begeesterende woorden, voor het roomsche proletariaat gesproken over de gelijkheid van werkgever en werknemer, blijft het privaatbezit ten troon en wordt de ongelijkheid bestendigd.

Het kapitaal, dat een productieverhouding is, waarin zich bij den stand der maatschappelijke ontwikkeling de klassenverhoudingen weerspiegelen, blijft het fundament van de nieuwe orde van zaken, zooals deze door den „allerverst" willenden onder de roomsche leiders wordt voorgestaan.

---

[18]) Mr. Dr. Raaymakers t. a. p. blz. 10.

[19]) Mr. Dr. Raaymakers t. a. p. blz. 10.

Bij vergelijking met onze denkbeelden op dit gebied, ook indien het naar den vorm meest radicale stelsel van Dr. Raaymakers van roomsche bedrijfsraden erin wordt betrokken, zal het goed zijn schijn en wezen scherp van elkander te onderscheiden.

Mag reeds, zoolang het bij deze heeren nog tot woorden beperkt blijft, al eenige voorzichtigheid bij hun beoordeeling geboden zijn, in de practijk is ook van Dr. Raaymakers niets te duchten.

Duidelijk zei hij het aan het einde van zijn voor de arbeiders van het R.-K. Vakbureau radicale rede:

„Om misverstand te voorkomen, vestig ik er met den meesten nadruk de aandacht op, dat in het R.-K. Bedrijfsradenstelsel geen sprake is van medezeggenschap in de afzonderlijke ondernemingen, maar alleen van een zekere medezeggenschap bij algemeene maatregelen, genomen voor het geheele bedrijf.

„Alleen dat bedrijfsradenstelsel is op het oogenblik in Nederland aan de orde." [29])

Zoo zijn de roomsche arbeiders, via een forsche redevoering, weer gebracht in het kamp van de roomsche werkgevers-bedrijfsradencentrale, waar de uitbuiting „vóór en door" de arbeiders op den grondslag van de solidariteitsgedachte wordt toegepast.

(Wordt vervolgd.)

[29]) Mr. Dr. Raaymakers t. a. p. blz. 15.

DE ORGANISATIE DER SOCIALE VERZEKERING

DOOR

K. LINDNER.

Uit den tijd, onmiddellijk voorafgaande aan de tegenwoordige malaise, stammen de eerste vage plannen tot voltooiing, wijziging en consolidatie onzer sociale verzekering, die na verschillende gedaanteverwisselingen te hebben ondergaan en na te zijn onderworpen aan het oordeel van verschillende colleges, ten slotte den vorm hebben aangenomen van een nevelachtig advies van den Hoogen Raad van Arbeid. Inmiddels heeft de ongunstige toestand van het bedrijfsleven en van de rijksfinanciën zijn invloed op de geesten uitgeoefend en heeft de heer Vissering in het jongste jaarverslag van de Nederlandsche Bank zijn m.m. op alle kapitaalaccumulatie toepasselijke bezorgdheid over de gevaren der fondsvorming in de sociale verzekering geuit in een alinea, die niet minder intensief zal worden geëxploiteerd, omdat haar motiveering op onderstellingen berust van hoogst twijfelachtige evidentie.

Onder deze omstandigheden is voor de verdere ontwikkeling van de sociale verzekering niets goeds te wachten, is er integendeel reden te vreezen, dat elke thans tot stand komende verandering sporen zal toonen van de onklaarheid en verwarring, die het laatst in de besprekingen over het bekende departementale wijzigingsplan aan het licht kwamen en van de reactionnaire gezindheid, die door werkelijke of voorgewende bezorgdheid voor de financieele toekomst in de hand gewerkt wordt. Wie het met onze sociale verzekering goed meent, moet hopen, dat de wijzigingsplannen in den eersten tijd beperkt zullen blijven tot de strikt noodige partieele wijzigingen en aanvullingen.

In besprekingen en studies betreffende principieele herziening heerschen gelukkigerwijze op dit oogenblik de phrase en de leuze. Beschouwingen over den ,,rechtsgrond'' en over de ,,lijn der historische ontwikkeling'', stelligheden over den ,,wil der natie'' en het ,,Nederlandsch volkskarakter'', invectieven tegen ,,ambtelijk beheer'' en lofspraken op de toekomstige verdiensten van ternauwernood geboren instituten, stoutmoedige beschouwingen over inflatie en kapitaaldekking, waarvan de vaagheid de onzekerheid dikwijls niet vermag te verhullen (welk een dienst heeft de heer Vissering bewezen aan de velen, die gaarne achter een schild ageeren) en meerdere dergelijke blijken eener geneigdheid objectief onderzoek en vakkundige behandeling te vermijden, zijn aan de orde van den dag, en men mag zich

daarover verheugen, in zooverre het de van oudsher beproefde middelen zijn om het tot stand komen van wettelijke maatregelen nog wat te remmen.

Het is verstandig deze respijt-dagen te gebruiken om zooveel mogelijk tot klaarheid te komen ten aanzien van het eigen standpunt. Alleen een zuiver omlijnde voorstelling van hetgeen men in dezen tijd en onder deze omstandigheden voor juist en tegelijkertijd voor te verwezenlijken houdt, kan richting geven aan de beoordeeling van de partieele wijzigingsplannen, die ongetwijfeld aanhangig zullen worden gemaakt en heeft tevens propagandistische waarde. Daarom is het mijns inziens juist gezien, dat door de besturen van S. D. A. P. en N. V. V. deze belangrijke aangelegenheid is gemaakt tot onderwerp van een overleg, dat niet tot doel had zekere vage en algemeene lijnen aan te geven, doch veeleer zoo nauwkeurig mogelijk vast te stellen wat men niet in een min of meer verwijderde toekomst maar reeds thans wenschelijk en bereikbaar acht. Dit overleg heeft op eenige der meest belangrijke punten, in het bijzonder op het stuk der organisatie van de sociale verzekering en in zake den aard, omvang en samenhang van haar onderdeelen, reeds tot aanmerkelijk juister begrip van de binnen de partij tot uiting gekomen verschillen van inzicht en ten slotte tot overeenstemming geleid.

Het is zeker niet van belang ontbloot dat deze overeenstemming niet is verkregen op een soort compromis, een geforceerd accoord tusschen de grondstellingen, vastgelegd bij vroegere congres-resoluties en de beginselen, waarvan de bekende actie van het N. V. V. was uitgegaan, maar dat veeleer het gewenschte resultaat als vanzelf bereikt werd, toen men er toe over was gegaan in beide stelsels het wezenlijke van het onwezenlijke te scheiden en de details van een concreet organisatieplan aan de aldus vereenvoudigde principes te toetsen. Het bewijst opnieuw dat het trekken van ,,algemeene lijnen'' zijn nut mag hebben in tijden, waarin een probleem nog alleen theoretisch gesteld is, in zooverre dan in zulke algemeenheden tegengestelde standpunten tot verzoening schijnen te komen, dat diezelfde bezigheid echter, zoodra het op practische uitwerking aankomt, veeleer geschikt is om misverstand te kweeken tusschen gelijkgezinden en invloed te geven aan wezenlijke tegenstanders.

Het organisatie-probleem is zeker het belangrijkste, niet echter het eenige punt, waaromtrent klaarheid en zoo mogelijk overeenstemming dient te komen. Van vergelijkbare beteekenis is het financieele stelsel. Alle andere gezichtspunten zijn in dit verband van ondergeschikt belang, betreffen vragen van administratieve orde of financieele mogelijkheid, technische vragen of machtsvragen, m. a. w. ze

beheerschen noch beïnvloeden het karakter en de ontwikkelingsmogelijkheden.

De organisatie en het financieel systeem echter beslissen niet alleen over de geheele toekomstige ontwikkeling van het instituut zelf, maar ook over de rol, die de sociale verzekering in de volkseconomie en in den opgang naar zuiverder democratie zal kunnen spelen. Daarom is te hopen, dat ook het financieel systeem in de toekomst meer belangstelling zal vinden dan tot dusver. Dat het die belangstelling ten volle waard is, bewijst reeds de aandacht, welke er in steeds toenemende mate aan geschonken wordt door personen, groepen en organen, die het algemeen belang plegen te zien onder de gedaante, waarin het zich aan financiers en groot-industrieelen voordoet. Het probleem is van te grooten omvang en ook te ingewikkeld om in dit aan andere onderwerpen gewijd artikel een behoorlijke behandeling te vinden. Daarom volsta ik ditmaal met er aan te herinneren, dat de financieele zorgen van het huidig tijdperk nimmer aanleiding kunnen geven om van de technische beginselen, welke aan onze sociale verzekering ten grondslag liggen, terug te komen. Als de beperktheid der beschikbare middelen bezuiniging ook op het gebied der sociale voorzorg noodig maakt, ligt het voor de hand eerst vereenvoudiging der administratieve voorschriften en behoorlijke coördinatie der uitvoerende organen tot stand te brengen, daarna te onderzoeken in hoeverre binnen het kader van het eenmaal op goede gronden gekozen financieel stelsel voor het Rijk minder belastende oplossingen te vinden zijn, om eerst, als op die wijze geen voldoende beperking der kosten mogelijk blijkt, over te gaan tot een langzamer delging van de schuld van den staat aan de verzekeringsfondsen, desnoods zelfs tot een tijdelijke opschorting dier schulddelging. Beginsel-wijziging behoort op principieele, niet op toevallige gronden te berusten.

In het volgende wil ik trachten te bewijzen, dat een bevredigende synthese van de grond-denkbeelden, in de laatste jaren gepropageerd door de leiders van het N. V. V. en van die der vroeger door de S. D. A. P. aangenomen resoluties mogelijk is, zonder in het minst te kort te doen aan de eischen, welke de techniek van het bedrijf der sociale verzekering stelt of aan die, welke de ervaring hier te lande en elders aan de hand deed.

Het is voor dit doel gewenscht eerst vast te stellen, welke de noodzakelijke bestanddeelen eener sociale verzekering zijn, omdat een organisatieplan niet zonder inachtneming van den aard der verzekeringen ontworpen worden kan. Ik geloof niet, dat het nut heeft fantastische schema's op te zetten, omtrent een algemeene en alle behoeften bevredigende sociale verzorging aller staatsburgers. Inder-

daad zijn we allen voldoende filantroop om iederen medemensch in abstracto een lang leven, een ongestoorde gezondheid en tot zijn natuurlijk en zacht verscheiden een aardig inkomen toe te wenschen. Er is ook volstrekt geen bezwaar tegen om de verwezenlijking van deze menschlievende gedachte aan een instituut op te dragen, waarvan voorloopig alleen nog maar de naam „Sociale Volkswaarborg" wordt vastgesteld. In de eerste plaats is echter op de prioriteit ten aanzien van dit waarlijk goede en vriendelijke denkbeeld reeds beslag gelegd door de commissie uit den Vrijzinnig-Democratischen Bond, die op 1 December 1923 aan zijn hoofdbestuur over het vraagstuk der sociale verzekering rapporteerde en in de tweede plaats is het niet goed in te zien, wat die Bond nu verder met zoo'n mooien naam moet aanvangen. Als mijn advies aangenaam kan zijn, dan zou ik aanraden hem te geven aan een in het leven te roepen stichting, aan die stichting een bescheiden kapitaal toe te vertrouwen, hetwelk met rente op rente vermeerderd, bewaard wordt tot het toereikend is de kosten van den Socialen Volkswaarborg te dekken. Het tijdstip komt (afgezien van onvoorziene omstandigheden) met wiskundige zekerheid, maar de commissie zal het voorstel verwerpen, want zij is — helaas — tegen kapitaaldekking.

Deze uiteenzettingen betreffen een meer bescheiden sociale verzekering, die onmiddellijk uiteenvalt in twee wezenlijk verschillende maar elkander vóóronderstellende bestanddeelen, de verzekering van geneeskundige hulp in den ruimsten zin van het woord en de verzekering van geldelijke uitkeeringen. Wij denken ons beide takken van verplichte verzekering behoudens één uitzondering beperkt tot de loon-arbeiders, maar onderstellen de mogelijkheid haar werkingssfeer te verruimen naar gelang de mogelijkheid en behoefte zich voordoen, nu eens over vrijwillig en dan natuurlijk krachtens individueele overeenkomst aangesloten niet-arbeiders, dan weer door uitbreiding der verplichte verzekering over geheele personengroepen.

Een stelsel van sociale verzekering, waaraan niet ten grondslag ligt de verplichte verzekering van geneeskundige hulp kan niet bevredigen. Het is ongetwijfeld juist, dat dit instituut zich behoort uit te strekken tot buiten de grenzen getrokken van de verplichte verzekering van geldelijke uitkeering, dat het algemeen belang onmiddellijk betrokken is bij de opneming van alle bevolkingsgroepen, die niet in staat zijn zelf zich een bevredigende medische verzorging te verschaffen. Ook dit probleem is echter nog te ver van zijn oplossing om er een praktisch plan tot voltooiing der sociale verzekering mede te verzwaren. De moeilijkheden zijn niet zoozeer van financieelen aard, ze vloeien eer

voort uit de omstandigheid, dat zich ter behartiging der medische belangen reeds allerlei organisaties hebben opgeworpen, die zich van deze taak met minder of meer bevredigend resultaat kwijten. Ik denk bijvoorbeeld aan de hoog ontwikkelde geneeskundige diensten van eenige groote gemeenten en aan de vele en velerlei ziekenfondsen, die in Nederland werkzaam zijn. Het gevolg hiervan is niet slechts, dat de behoefte aan een algemeene regeling minder sterk gevoeld wordt dan ze inderdaad is, maar ook dat de begrijpelijke geneigdheid om voort te bestaan zich bij de bestaande instituten deugdelijk doet gelden. Het feit dat de talrijkheid van kleine en zwakke fondsen reeds waarborgt, dat de door deze te verstrekken hulp niet voldoende kan zijn, omdat de meer kostbare behandelingswijzen een breedere financieele basis vereischen, het erkende feit, dat te plattenlande aan de medische verzorging niet zelden zeer veel ontbreekt en ten slotte de omstandigheid, dat er belangrijke bevolkingsgroepen zijn voor wie een adaequate medische hulp moeilijk te bereiken is, omdat ze ten onrechte geacht worden uit eigen kracht in staat te zijn zich deze te verschaffen, kan inderdaad de overtuiging bevestigen, dat op dit gebied niettemin een regelend ingrijpen niet al te lang mag worden uitgesteld.

In deze laatste overwegingen komt ook een andere overbekende moeilijkheid aan het licht: de belangentegenstelling tusschen den hecht georganiseerden artsen-stand en de als zoodanig niet georganiseerde groep der gebruikers van hunne diensten. Hierin vindt o.a. de zoozeer belemmerende loongrens-quaestie haar oorsprong. Het is wel zeer zonderling, dat thans de hooge ontwikkeling van het ziekenfondswezen moet gelden als een argument tegen den verzekeringsplicht, terwijl de feitelijke onmogelijkheid om in alle deelen van ons land geneeskundige behandeling te verzekeren tot voor korten tijd dit argument opleverde. Bij een dergelijke strijdigheid van achtereenvolgens gebezigde argumenten wordt men er toe geleid aan te nemen, dat eigenlijk de wil om een verzekeringsplicht te statueeren ontbreekt en dit is te aannemelijker, omdat inderdaad juist uit de houding der artsen bezwaren tegen arbeid in grooten stijl op dit gebied worden voorzien, die men niet wil ontmoeten, zoolang er kans is ze uit den weg te gaan.

Het komt ons echter voor, dat deze bezwaren zich niet of in veel geringer mate doen gelden ten aanzien van de verplichte verzekering der loonarbeiders dan ten aanzien van andere bevolkingsklassen. Zelfs schijnt ons een deugdelijk georganiseerde, zeker werkende en *alle* loonarbeiders bereikende ziekenzorg-verzekering een *noodzakelijke* voorwaarde voor het slagen der overige sociale verzekeringen. Maar juist daarom moet men beginnen niet hooger te grijpen. Door alle loonarbeiders en dus uiteraard ook hunne gezinnen in den verzekerings-

plicht te betrekken, krijgt men voor de te scheppen regeling reeds een zoo breede basis, dat — indien slechts versnippering van de organen kan worden voorkomen — daarin de grondslag kan worden gezien van een meer omvattende, ten slotte misschien van een al-omvattende regeling. De organisatie moet met deze mogelijkheden rekening houden. Deze verzekering moet meer dan de overige open staan voor vrijwillige aansluiting en kan ook de bevoegdheid krijgen tot het overnemen van werkzaamheden en zorgen, die thans aan andere bijzondere en publieke organen zijn opgelegd. Daarom is een groote mate van onafhankelijkheid voor de organen der ziekenzorgverzekering noodzakelijk en moet de wenschelijkheid, dat de taak dier organen niets behoort te omvatten buiten de medische verzorging der verzekerden, erkenning vinden 1° in een uiterste beperking der administratieve bemoeiïngen, 2° in een adaequate zeggenschap van de aan het instituut te verbinden artsen, tandartsen, apothekers enz. Dit laatste punt is voor den bloei van het instituut van essentieel belang; men moet daarom hopen, dat de belangstelling der betrokken kringen zich meer dan tot dusver zal gaan uitstrekken tot andere bij de ziekteverzekering betrokken onderwerpen dan hun financieel belang en de onaantastbaarheid hunner positie tegenover fondsen en patienten.

Dat ook bij een verplichte ziekenzorg-verzekering van alle loonarbeiders de noodzakelijkheid van het stellen van een loongrens zal worden betoogd, is waarschijnlijk. Daaruit zullen dan ongetwijfeld administratieve en ook andere bezwaren kunnen voortvloeien. Het zou ongetwijfeld een voordeel zijn, indien de loongrens, zoo ze al niet kan vervallen, toch zoo hoog mogelijk gesteld werd. Overigens is voor elk bezwaar een expedient te vinden, maar het is noch noodig noch gewenscht de taak om deze te vinden, in andere handen te leggen dan in die van de in de ziekenzorgorganen samenwerkende belanghebbenden. Een wettelijke regeling behoort niet verder te gaan, dan het aangeven van de limiet, waar beneden men bij het stellen van een loongrens niet gaan mag.

De omvang der verplichte ziekenzorg-verzekering behoeft niet anders dan naar beneden begrensd te worden. De bovenste grens wordt door de beschikbare middelen gedicteerd. Daartoe is in de eerste plaats te rekenen het aequivalent der zorgen, welke het te scheppen orgaan van de ongevallenverzekering en van de invaliditeitsverzekering overneemt, eventueel ook de bijdrage waartegen het zich belast met thans ten laste der gemeenten komende medische zorgen en voorzorgen. Daar moederschapsverzekering, al kwam daarvoor dan ook deze term in gebruik, als verzekering geen eigen karakter draagt, kan de moederschaps-uitkeering (maternity benefit) gerekend worden te behooren

tot de verstrekkingen eener volledig uitgebouwde ziekenzorg; of en hoever men in die richting gaan wil is mede een quaestie van draagkracht, niet van principe. In zekeren zin zou men hetzelfde kunnen volhouden ten aanzien van de geheele gezinsverzekering. Er kan mijns inziens niet aan gedacht worden dezen last als onderdeel der verplichte verzekering op de schouders der arbeiders te leggen, indien ze niet voor de groote gezinnen op een of andere wijze wordt verlicht. Voor dit doel en op andere gronden zou subsidieering van overheidswege te rechtvaardigen zijn. Maar daaruit volgt niet, dat als deze steun niet of in onvoldoende mate te krijgen is, ook de moederschapszorg en de gezinsverzekering achterwege zouden moeten blijven, wel dat er gelegenheid moet zijn in beide opzichten de grenzen naar gelang der beschikbare middelen te verleggen en ook dat aan het financieel stelsel althans deze eisch gesteld moet worden, dat de bijdragen op gehuwden en op groote gezinnen niet zwaarder dan gemiddeld mogen drukken.

Hiermede is de noodzakelijkheid betoogd, zoowel van een den verzekeringsorganen te geven bevoegdheid tot het scheppen van algemeen geldende regelingen betreffende de grenzen van den verzekeringsplicht, den aard en den omvang der verstrekkingen en de hoogte der te heffen bijdragen als van bepaalde, ruime grenzen, waar binnen deze vrijheid beperkt blijft. Tevens blijkt, dat het niet mogelijk is den bij de gestie der organen onmiddellijk betrokken groepen, den verzekerden en den artsen, apothekers enz. eenzelfde zeggenschap te geven. Zonder in verdere details te treden is het duidelijk, dat er onderwerpen zijn, waarover de beslissing uitsluitend aan de eene resp. aan de andere groep toekomt, al kan aan de beraadslaging door de vertegenwoordigers van beide groepen worden deelgenomen.

Ten slotte moet dan nog worden opgemerkt, dat aan de beslissingen, welke aan de verzekeringsorganen ten opzichte van de ziekenzorg zijn opgedragen, uiteraard *algemeene* geldigheid binnen een bepaald terrein moet worden toegekend. Dat terrein kan niet anders dan op territorialen grondslag worden afgebakend, en binnen zulk een gebied mag derhalve niet meer dan één orgaan werkzaam zijn, hetgeen niet zeggen wil, dat het volkomen ongeleed zou moeten blijven. Voor zoover aan bestaande instellingen in een logisch gedachte regeling der ziekenzorgverzekering dus een plaats wordt ingeruimd, zal dat toch moeten blijven de plaats van een in alle belangrijke aangelegenheden ondergeschikt bureau.

De verzekering van geldelijke uitkeeringen wordt dus georganiseerd gedacht buiten alle onmiddellijke aanraking met de ziekenzorgverzekering. Ze laat zich, uit verschillend oogpunt bezien, in verschil-

lende onderling geen samenhang vertoonende bestanddeelen splitsen.

Verdeeld naar den aard der behoefte, waarin ze voorziet, onderscheidt men uitkeeringen bij ziekte niet ten gevolge van ongeval, na ongeval, in geval van invaliditeit niet na ongeval, door overlijden niet ten gevolge van ongeval en ten slotte door ouderdom. De geheel buiten dit schema vallende werkloosheidsverzekering blijft hier buiten beschouwing, omdat dit instituut zich historisch ook buiten het verband der overige verzekeringen ontwikkeld heeft en er slechts een zeer losse samenhang tusschen beide bestaat, de welbekende onderlinge beïnvloeding van ziekte en werkloosheid, kenbaar aan de toeneming der morbiditeit in tijden van verhoogde werkloosheid en de natuurlijke toeneming der werkloosheid van ziekelijke of half-invalide gestellen, van op de grens der invaliditeit zich bevindende demi- ouvriers.

Het buiten beschouwing laten der werkloosheidsverzekering in deze uiteenzettingen wil niet zeggen, dat de hier te bespreken organisatie niet bruikbaar zou zijn ook voor de administratie en het beheer der werkloosheidsverzekering. Het tegendeel springt in het oog en is tot zekere hoogte reeds op mijns inziens juiste gronden betoogd door den heer van Hettinga Tromp.

Dat de onderscheiding naar den aard der te lenigen behoeften, zooals alle onderscheidingen, het bestaan van overgangsvormen miskent, wordt toegegeven, maar mag hier zoomin als elders leiden tot de ontkenning van de juistheid der indeeling. Evenmin mag het bestaan van overgangsvormen leiden tot de slotsom, dat er — voor wat de schadeloosstelling aangaat — geen wezenlijke aanleiding is met de verschillen rekening te houden. Wie zich wel eens bezig gehouden (ik wil allerminst zeggen vermeid) heeft met de studie der jurisprudentie inzake de sociale ongevallenverzekering, weet, dat de afbakening van het begrip ongeval zeer moeilijk is en dat zelfs nog bij het scherpste criterium in bepaalde gevallen willekeur de beslissing brengen moet. In de overgroote meerderheid der gevallen onderscheidt zich het ongevalsgevolg echter in één opzicht wezenlijk van de andere vormen van invaliditeit, n.l. in zooverre het den volkomen gezonde plotseling treft, terwijl andere invaliditeit in den regel minder onverwacht of zelfs geleidelijk zich ontwikkelt. Nu is er ongetwijfeld een verschil tusschen de behoeften van gezinnen, waarvan de kostwinner plotseling en voor goed van zijn ongeschonden arbeidsvermogen wordt beroofd en die van gezinnen, waarvan de economie meest in den loop van jaren zich heeft kunnen aanpassen en in den regel ook heeft aangepast aan het verminderende inkomen van den man. Ik ontken daarom, dat er geen uit de oorzaak der behoefte zelf voortvloeiend motief zou zijn om, zoolang de middelen voor een bevredigende

regeling ontbreken, de uitkeering bij ongeval hooger te stellen dan bij langdurige invaliditeit uit andere oorzaken. Daarnaast mag — mijns inziens — evenmin worden over het hoofd gezien, dat niet ten onrechte van het bedrijf volledige vergoeding wordt geëischt van schade, die op onmiskenbare wijze uit het bedrijf zelf is voortgevloeid, al is ook in dit opzicht het verschil tusschen invaliditeit door ongeval en uit andere oorzaken niet volstrekt. Er is overvloed van statistisch materiaal om te bewijzen, dat de morbiditeit zoowel als de invaliditeit voor een belangrijk deel onmiddellijk voortvloeien uit het bedrijf en de omstandigheden, waaronder het wordt uitgeoefend. Als dus thans vrijwel zonder tegenspraak wordt erkend, dat de kosten der ziekteverzekering behooren te komen ten laste van den werkgever, te eerder waar men er toe is overgegaan te aanvaarden, dat van de kosten der ziekenzorg zelfs géén fractie op het bedrijf zal drukken, dan kan zeker op gelijke gronden de financieele last der invaliditeitsverzekering op het bedrijf gelegd worden, maar kan ook en met even veel recht worden aangedrongen op aanmerkelijke verhooging van de invaliditeitsrente, die niet ter zake van een ongeval wordt toegekend.

Er is echter één den doorslag gevende grond te noemen voor een verschillende behandeling der schadeloosstelling van ongevalsinvaliditeit en invaliditeit uit andere oorzaken; namelijk de kosten der regeling. Het verleden heeft de zorg voor invaliden opgevat als een aangelegenheid van armenzorg; de volkshuishouding is niet ingericht op een billijker voorziening. Het stellen van de vraag of ze over voldoende middelen voor zulk een billijker voorziening beschikt, blijft ijdel zoolang zelfs de bevestigende beantwoording dier vraag geen uitzicht zou openen op een beschikbaarstelling voor dit doel van die verborgen rijkdommen. Vorenstaande overwegingen rechtvaardigen een voortgezette actie tot verhooging der invaliditeitsrenten, ze rechtvaardigen ten volle het buiten geding stellen van het wel eens opgeworpen denkbeeld tot ,,unificatie'' van de uitkeeringen bij invaliditeit al of niet ten gevolge van ongeval door verlaging van het peil der ongevalsrenten tot dat der invaliditeitswet, maar ze kunnen in de onmiddellijke praktijk slechts leiden tot het behoud der eenmaal gemaakte onderscheiding en tot het eischen eener zoodanige financieele organisatie der invaliditeitsverzekering, dat de volkshuishouding zich als het ware geleidelijk kan gewennen aan een meer adaequate verzorging der invaliden door in de eerste plaats reeds aanwezige middelen voor dit doel beschikbaar te stellen en in de tweede plaats de hoeveelheid dezer middelen op het vereischte peil te brengen. In een ander verband zal kunnen worden betoogd, wat hieruit met betrekking tot doel en nut van de fondsvorming in de sociale verzekering voortvloeit.

Een goede grond om te onderscheiden tusschen de behoeften, voortvloeiende uit ongeval en ziekte, zoolang deze van tijdelijken aard blijven, is er niet meer, nu vrijwel algemeen is aanvaard, dat ook de kosten der ziekteverzekering ten laste van het bedrijf behooren te komen.

Het vorenstaande bevat tevens de gronden voor een tweetal in de literatuur en door de bestaande wetgevingen reeds veelal als juist erkende begripsuitbreidingen: de gelijkstelling van bedrijfsziekte met bedrijfsongeval en die van zwangerschap en bevalling met ziekte.

Bij de organisatie der verzekering zal rekening te houden zijn met alle hier ter sprake gekomen omstandigheden. Met name moet het verband tusschen het bedrijf in den zin van tak van industrie en de ziekte — resp. ongevallenverzekering — directer zijn dan het verband tusschen het bedrijf en de invaliditeitsverzekering, hoewel ook hier het verband niet geheel ontbreken mag.

Met betrekking tot de verzorging bij ouderdom valt rekening te houden met het onmiskenbaar succes, dat de propaganda voor het staatspensioen hier te lande geboekt heeft. Practisch is op dit oogenblik het staatspensioen in Nederland verwezenlijkt, maar het is een zich zelf liquideerende staatspensionneering. Men weet, dat van de gelegenheid, zich voor een geringe premie een ouderdomspensioen te koopen bij het instituut der Vrijwillige Ouderdoms-Verzekering een zoo goed als volledig gebruik is gemaakt door de daarvoor in aanmerking komende Nederlanders, die binnen betrekkelijk korten tijd den pensioenleeftijd zullen bereiken. Naarmate de pensioenleeftijd echter in een verder verschiet ligt, het gevorderde financieele offer dus grooter was, neemt ook het gebruik, dat men van de geboden gelegenheid gemaakt heeft, snel af. Elk volgend jaar zal dientengevolge een kleiner gedeelte van alle den 65-jarigen leeftijd bereikenden in het genot van pensioen worden gesteld, ook al telt men de onder de invaliditeitsverzekering wegens ouderdom te pensionneeren verzekerden mee; elk volgend jaar voert ons m. a. w. weer verder van het staatspensioen af. Het valt moeilijk te gelooven, dat, wanneer dit eenmaal tot het algemeen bewustzijn zal zijn doorgedrongen, in deze geleidelijke liquidatie van de staatspensionneering zal worden berust.

Afgezien van persoonlijk inzicht voor zoover dit de wenschelijkheid en schoonheid van de staatspensionneering buiten het verband der eenmaal gegeven feiten anders beoordeelt dan gebruikelijk is, wordt men practisch door de feiten wel genoodzaakt te besluiten, dat van de te voeren actie, d. w. z. van het organisatieplan der sociale verzekering het algemeen, slechts door zekeren welstand beperkt recht op staatspensioen niet uitgesloten kan worden. Onder de ernstige bezwaren, welke tegen

de staatspensionneering in het midden gebracht kunnen worden, is het meest onmiddellijk en daarom iedereen in het oog vallende de geringheid der uitkeeringen. Overigens instemmende met den eisch, dat het staatspensioen dient te worden gebracht op een hooger peil dan dat der tegenwoordige uitkeeringen krachtens artt. 24 en 28 der Ouderdomswet, kan ik me toch niet verhelen, dat de kans en misschien zelfs wel dat voorloopig ook de mogelijkheid eener noemenswaardige verhooging practisch buiten beschouwing kan blijven. In elk geval is het duidelijk, dat de staatspensionneering niet brengen zal een bevredigende oplossing van het vraagstuk der verzorging van ouden van dagen, alleen reeds omdat het staatspensioen uiteraard een uniforme, in het beste geval een op territorialen grondslag gedifferentieerde uitkeering moet zijn, terwijl de behoeften ook in den ouderdom nog verband plegen te houden met de financieele positie van de verzekerden vóór den dag hunner pensionneering. Deze overweging moest er toe leiden de taak van de invaliditeitsverzekering niet zonder meer als geëindigd te beschouwen op den dag, waarop een eventueel staatspensioen zou ingaan. Het invaliditeitspensioen, dat men zich liefst niet in den alleen het gemak der administratie (en ook dat gemak niet al te zeer) dienenden vorm van een eenheidspensioen moet voorstellen, behoude in elk geval het in de tegenwoordige regeling aanwezig verband met het werkelijk loonpeil, waarop de verzekerden zich bevonden. Dit verband zal duidelijker dan in de bestaande regeling op den voorgrond kunnen treden, als de invaliditeitsverzekering ontlast kan worden tot het bedrag van de waarde der staatspensioenen. Zoo schijnt de invaliditeitsverzekering bestemd om — vanaf den dag, waarop invaliditeit geacht wordt aanwezig te zijn — het ouderdomspensioen aan te vullen tot een meer redelijke hoogte, terwijl omgekeerd — als invaliditeit vóór den 65-jarigen leeftijd optreedt — het staatspensioen in mindering kan worden gebracht op het vroeger toegekende invaliditeitspensioen. Men zal begrijpen, dat hier geen aanleiding is te vragen of een cumulatie van staatspensioen en invaliditeitspensioen niet een meer billijke en vrijgevige regeling ware. Het doel der regeling moet ten slotte zijn de in de invaliditeitsverzekering beschikbare middelen zoo nuttig en gelijkmatig mogelijk aan te wenden en dit bereikt men, door zorg te dragen, dat, wie op hoogeren dan 65-jarigen leeftijd invalide is of wordt, met inbegrip van het staatspensioen een uitkeering geniet, die niet afhankelijk is van de omstandigheid of de invaliditeit vóór of na het 65ste levensjaar aanving.

Of het nut heeft de hoogte van het invaliditeitspensioen ook in bebeperkte mate afhankelijk te doen blijven van den duur der premiebetaling is een vraag, die ik evenmin zonder meer ontkennend zou

willen beantwoorden. Als men zich bij de overweging ook van deze vraag laat leiden door de gedachte, dat de beste regeling die is, welke streeft naar een zoo nuttig mogelijke aanwending van de beschikbare middelen, dan moet men de oogen niet sluiten voor het feit, dat de gevolgen van invaliditeit wegens de met toenemenden ouderdom afnemende validiteit ook van de vrouw van een gehuwden arbeider, gemiddeld méér drukken naarmate de invaliditeit op hoogeren leeftijd optreedt. Een uitzondering op dezen regel maakt alleen de jeugdige invalide, die kinderen beneden een bepaalden, bijvoorbeeld beneden den 16-jarigen leeftijd heeft en in de behoefte van zulke gevallen kan worden voorzien door het in de praktijk niet onbekende stelsel der kindertoeslagen op invaliditeitspensioen. Door nu de hoogte der invaliden-rente met den verzekeringsduur te doen stijgen, verlegt men het zwaartepunt der uitkeeringen een weinig naar de zijde der hoogere leeftijden en dergelijke verschuivingen kunnen in een geordend verzekeringsstelsel gepaard gaan met een opmerkelijke verhooging der op deze leeftijden toe te kennen uitkeeringen.

Op analoge gronden kan ik ook niet zonder voorbehoud instemmen met het streven naar een vervroeging van den leeftijd, waarop verzekerden alleen reeds op grond van ouderdom geacht worden invalide te zijn. Als een staatspensioen, ingaande op bijvoorbeeld 65-jarigen leeftijd, voorziet in de normale behoefte van een nog niet invaliden verzekerde, die metterdaad nog door arbeid voor een noemenswaardig deel in zijn onderhoud voorziet, dan geloof ik, dat het niet het meest juiste gebruik van de beschikbare middelen zou zijn zulk een verzekerde buitendien onder den naam van invaliditeitsrente een toeslag toe te kennen. Een nuttiger aanwending der hiertoe noodige middelen ware mijns inziens de verhooging van het peil der invaliditeitspensioenen in die gevallen, waarin het arbeidsvermogen inderdaad zoozeer is verminderd, dat van een aanvulling van het ouderdomspensioen door arbeid niet veel sprake meer zijn kan.

Het behoeft geen betoog, dat elk dergelijk overleg uitgaat van de overtuiging, dat de voor de invaliditeitsverzekering beschikbare middelen voor een vrijgevigheid die niet rekent, ontoereikend is en voorloopig ontoereikend blijven zal. Het heeft deze kwade zijde, dat een op de hier uitgesproken grondslagen berustende praktijk gemakkelijk in hardheden zal kunnen vervallen die niemand kan bedoelen. Een geneigdheid om ook boven een zekeren leeftijd de rente-toekenning — zij het dan ook in het belang van de meer behoeftigen — te verdagen zoolang nog een redelijk inkomen uit arbeid genoten wordt, zal niet goed begrepen en niet gewaardeerd worden, als het met de rente-toekenning belast orgaan niet het volle vertrouwen der verzekerden

geniet. Maar ook vooronderstelt een dergelijke praktijk, die zich niet uitsluitend oriënteert naar formules, naar vaste criteria en rechterlijke gewijsden, zulk een praktijk die nooit spaart dan met het doel ruimer te kunnen geven waar dit méér noodig is en daarbij rekening houdt met de beschikbare middelen, een doelbewuste centrale leiding, een zoo volkomen mogelijke beheersching der gevolgen van elke beheersdaad en een volkomen homogeniteit. Daarom kan een doelmatige invaliditeitsverzekering niet anders dan centraal beheerd worden en moet zij haar aanspraak op vertrouwen ontleenen aan een bestuur waarin de verzekerden niet slechts contrôle uitoefenen, maar in zake de rentetoekenningspraktijk voor 't minst een overwegend aandeel in de zeggenschap hebben.

De uitkeeringen na overlijden houden in de bestaande wetgeving op mijns inziens gelukkige wijze rekening met de vorengenoemde grondgedachten. Ook de verzekeringslasten voortvloeiend uit weduwenpensioenen, die alleen in geval van invaliditeit of bij het bereiken van een bepaalden leeftijd toegekend worden, zouden door het staatspensioen een aanmerkelijke verlaging ondergaan, welke, als de beschikbare middelen overigens ongewijzigd blijven, aan de hoogte der pensioenen ten goede kan komen. Verhooging der weezenpensioenen, een maatregel die veel geringer middelen eischt dan de uitbreiding der aanspraken op weduwenrenten en waardoor juist die gezinnen het ruimst geholpen worden, die deze hulp het dringendst behoeven, zou mede een van de eerste desiderata worden, indien uitbreiding der prestaties van de sociale verzekering kan worden overwogen. Aan de organisatie stelt de verzekering der nagelaten betrekkingen geen andere eischen dan de invaliditeitsverzekering.

Aan het eind van dit deel mijner beschouwingen moge nog eens uitdrukkelijk herhaald worden, dat het hier aangegeven schema zich aansloot aan den gegeven stand der uitkeeringen krachtens de sociale verzekering, evenwel niet omdat dit een zelfs maar voorloopig bevredigend peil zou zijn. De strijd voor verhooging van dat peil is dan ook onvermijdelijk; ze zal met meer kans op succes gestreden worden, als het tot dusver bereikte zal zijn geconsolideerd.

* * *

In verzekeringstechnisch opzicht zou men de uitkeeringen in de eerste plaats mogen verdeelen in tijdelijke en blijvende. Ook tusschen deze groepen loopt geen scherp gemarkeerde lijn, maar ook hier mag het vloeiende van den overgang het wezenlijk verschil tusschen de lijfrenteverzekering en de verzekering van uitkeering bij korte onderbreking van de geschiktheid tot arbeiden niet over het hoofd doen zien.

Bij de laatstgenoemde verzekering treedt de contrôle op het voortbestaan van het recht op uitkeering op den voorgrond, bij de eerstgenoemde de financieele techniek en de rente-toekenningspraktijk; daarom is voor de lijfrente-verzekeringen, dat zijn de ongevalsrenteverzekering, de invaliditeits-verzekering en de weduwen- en weezenverzekering centrale administratie, voor de overige uitkeeringen, dus voor de ziekengeldverzekering en de schadeloosstelling bij ongevallen over de eerste maanden, locaal beheer noodzakelijk.

* * *

Tusschen de groepen der in de verzekeringen te betrekken personen bestaan geen kenmerkende verschillen, indien men het staatspensioen althans buiten beschouwing laat. De administratie van het staatspensioen is van zoo eenvoudige geaardheid, dat deze tak van sociale verzekering (want als zoodanig is men gerechtigd ook dit pensionneeringsschema te blijven beschouwen) inderdaad in het gegeven verband buiten beschouwing blijven mag. Er kunnen en zullen zich niettemin tusschen de in de verschillende verzekeringen op te nemen bevolkingsgroepen kleine verschillen voordoen, die de administratie liefst tot de geringste proporties zal terug brengen. Toch hoede men zich voor een geforceerd streven naar gelijkstelling der verzekerde groepen, dat gemakkelijk uitloopt hetzij op ongewenschte beperkingen van den verzekeringsplicht, hetzij op weinig minder ongewenschte uitbreidingen. De meening, dat men door het volledig samenvallen der onder de verschillende regelingen te brengen groepen en door een wat slordige premieheffing — want hierop en op niets anders komt de fameuse „collectieve verzekering" neer — aanmerkelijke bezuinigingen zal bewerkstelligen, die langs geen anderen weg bereikbaar zijn, is slecht gefundeerd. Het is hier niet de plaats om op dergelijke details dieper in te gaan; een uitzondering moet evenwel worden gemaakt ten aanzien van de groep der losse arbeiders, wier opneming in sommige verzekeringen, meer dan in andere, eigenaardige bezwaren oplevert. Zonder het geringste bezwaar geschiedt deze opneming in de ongevallenverzekering. Hier beslist over het recht op uitkeering de werkzaamheid op een bepaald tijdstip. Ernstiger zijn evenwel de moeilijkheden, die hun opneming in de ziekte- en invaliditeitsverzekering tengevolge heeft.

De groep der losse arbeiders is in geen enkel opzicht een ongelede homogene massa. Tusschen den werkman, die alleen in zoover los genoemd kan worden, dat hij niet doorloopend aan de onderneming van een enkelen patroon verbonden is, die echter vrijwel regelmatig loonarbeid verricht en aan wien derhalve zonder eenig bezwaar volle

aanspraken kunnen worden toegekend en den op de grens van invaliditeit verkeerenden of reeds als invalide gepensionneerden gelegenheidsarbeider, of wel de huisvrouw die één dag in de week uit werken gaat, ligt een ononderbroken reeks van overgangsgevallen. Er is geen verschil van opinie over de gewenschtheid en de mogelijkheid om den eerstbedoelden arbeider in alle verzekeringen te betrekken, men kan echter wel de vraag stellen of het mogelijk is de arbeiders, die aan het andere uiteinde van vorenbedoelde reeks staan volle aanspraken te geven zonder ernstige benadeeling van de fondsen, d. w. z. van de overige verzekerden. Men antwoordt gaarne, dat die benadeeling reeds daarom niet van veel beteekenis kan zijn, omdat het aantal personen, die in de beschreven omstandigheid verkeeren zeer gering is en ook de mogelijkheid van fraude, welke men door het toekennen van volle aanspraken in de hand zou werken, in den regel wordt overschat. Ik geloof, dat beide meeningen op gemis aan ervaring of op eenzijdige ervaring berusten. De zaak heeft echter ook een andere zijde. De losse arbeider, die in de verplichte ziekteverzekering en in de invaliditeitsverzekering zou worden opgenomen, zou uiteraard ook moeten vallen onder de verplichte ziekenzorgverzekering, waarvan de premie door den arbeider voldaan moet worden en nu schijnt het mij weinig minder dan een hardheid, gelegenheidsarbeiders zooals er in elke groote stad en te platten lande (in drukke tijden) vele te vinden zijn, te dwingen tot een uitgave, die ze tenauwernood dragen kunnen en die in vele gevallen voor hen geen waarde kan hebben.

Daarom meen ik, dat er groepen van losse arbeiders zijn, die men niet in de invaliditeits- en in de ziekteverzekering zou kunnen opnemen dan onder aanmerkelijke beperking der uitkeeringen. In de invaliditeitsverzekering is zulk een regeling door het instellen van dagzegels voor bepaalde groepen van losse arbeiders reeds tot stand gekomen, en er zullen zeker gevallen zijn, waarin de ten slotte toe te kennen rente van geen wezenlijke beteekenis voor den verzekerde zijn kan. Mij komt het juister voor de regeling niet door de opneming van zulke verzekerden te belasten en dus de opneming van losse arbeiders te beperken tot die groepen, die door vrijwel regelmatigen arbeid in hun onderhoud voorzien. Ook de opneming van deze arbeiders legt aan de administratie groote moeilijkheden ter oplossing voor. Ze zouden bij enkel bedrijfsgewijze organisatie der verzekering telkens van verzekeraar veranderen, en praktisch zou dikwijls al heel moeilijk uit te maken zijn, wie bijvoorbeeld in de ziekteverzekering voor eventueele schadeloosstelling aansprakelijk is. Ook de praktische uitvoering van de verzekering der losse arbeiders eischt daarom voor het minst een gemeenschappelijk locaal orgaan, waarbij alle verzekerden zijn inge-

schreven en dat volgens vast te stellen regelen de kosten der ziekteverzekering van de op te nemen losse arbeiders over de daarvoor aan te wijzen risicodragers verdeelt.

* * *

In vorenstaande beschouwingen betreffende de verzekering van den lossen arbeider kwam reeds een laatste gezichtspunt naar voren, van waaruit men de verzekeringen op weer andere wijze in groepen ziet uiteenvallen. Aannemende, dat geen verandering zal worden gebracht in de tegenwoordige regeling, voor zoover ze de kosten der ongevallen en die der invaliditeitsverzekering brengt ten laste van de ondernemers en dat — overeenkomstig het tusschen vertegenwoordigers van werknemers en werkgevers getroffen accoord — dezelfde regeling zal gelden ten aanzien der ziekengeldverzekering, kan thans gevraagd worden ten laste van welken werkgever of van welke werkgevers de uitkeeringen zullen worden gebracht. In de sociale ongevallenverzekering is het antwoord op deze vraag eenvoudig; hier komen de lasten voor rekening van den ondernemer in wiens dienst het ongeval plaats vond. Minder van zelf sprekend is reeds het antwoord op de vraag wie aansprakelijk zal zijn voor gevallen van bedrijfsziekten. Voor een billijke regeling van de ziekteverzekering van losse arbeiders bleek onder bepaalde vooronderstellingen reeds een verdeeling der kosten over verschillende risicodragers onvermijdelijk. Met de kosten der invaliditeitsverzekering kan uiteraard niet een enkel werkgever belast worden. De aanspraak op invaliden-rente moet worden gegrond op een min of meer continue premiebetaling over den geheelen duur der verzekering. Eigenlijk staat het met de ziekengeldverzekering er niet anders voor. In de technisch zuivere, maar daarom nog niet aanbevelenswaardige regeling der ziekteverzekering zooals Engeland die bezit, is deze consequentie dan ook inderdaad getrokken. Buiten Engeland is men gewoon, in de sociale verzekering althans, het risico in de ziekengeldverzekering te beschouwen als constant en in deze onderstelling kan zonder onbillijkheid elke verzekeringsperiode worden belast met de daarop vallende verzekeringslasten. Toch is deze onderstelling met de waarheid in flagranten strijd; de morbiditeit is zonder eenigen twijfel een functie van den leeftijd en technisch is derhalve de gangbare lastenverdeeling te veroordeelen.

Wanneer men nu echter in aanmerking neemt, dat in den regel de arbeiders in vele bedrijven en althans de gespecialiseerde vakarbeiders gedurende hun geheele leven in hetzelfde bedrijf werkzaam blijven, hoe talrijke malen ze ook naar andere ondernemingen overgaan, dan blijkt dat — indien men slechts alle ondernemingen, waarin eenzelfde

bedrijf of een verwant bedrijvencomplex wordt uitgeoefend, tot een verbonden risicogroep vereenigt, waaraan men de lasten der ongevallen- en der ziekteverzekering van de erin werkzame arbeiders oplegt — een onbillijke verdeeling der verzekeringslasten wordt vermeden. Laat men in een dergelijke risicogroep willekeurige onderverdeelingen toe, dan zou een ongelijkmatige en onbillijke druk weer mogelijk worden.

Er zijn meer redenen om voor het dragen van het risico, bedrijfsgroepen aan te wijzen, waarop echter tijdens hun aktie voor het bekende plan van 1921 door de leiders der vakbeweging reeds voldoende de aandacht werd gevestigd; ik wil daaraan nog toevoegen, dat er eenige reden is om te vermoeden, dat de prikkel om door verbetering en beveiliging het risico voor de ziekte- en ongevallenverzekering te verlagen, het sterkst zal werken als alle bedrijfsgenooten gezamenlijk de lasten dezer verzekeringen dragen.

Dat nu eenzelfde consequentie uit dezelfde praemissen niet wordt getrokken ten aanzien van de invaliditeitsverzekering vindt een oorzaak in de omstandigheid, dat hier het risico in sterk overwegende mate drukt op de hoogste leeftijdsklassen. Hier wordt een gelijkmatige verdeeling van het risico over den geheelen verzekeringsduur zelfs niet benaderd en onder zulke omstandigheden zou een bedrijfsgewijze verdeeling der verzekeringslasten tot allerlei onbillijkheden en gemakkelijk ook tot afkeurenswaardige praktijken leiden. Buitendien vraagt de invaliditeitsverzekering een zeer ruim draagvlak en is derhalve ook uit dit oogpunt verdeeling over een veelheid van organen als ongewenscht te verwerpen.

* * *

Nadat in het voorafgaande omtrent aard en omvang der verzekeringen zooveel is medegedeeld als voor een gegrond oordeel over de doeltreffendheid eener organisatie noodzakelijk werd geacht, kan thans worden overgegaan tot een uiteenzetting van de hoofdtrekken der regeling waaromtrent in de door de partij en vakbeweging aangewezen commissie overeenstemming verkregen is.

Reeds is gebleken hoe uit het karakter der sociale verzekering en uit de technische natuur der verschillende takken van haar bedrijf bepaalde eischen voortvloeien, waaraan een doeltreffende organisatie in elk geval zal moeten voldoen. Feitelijk is daarmede de algemeene gedaante dier organisatie ook aangewezen, als men althans mag uitgaan van de klaarblijkelijk juiste gedachte, dat in deze aangelegenheid de vorm moet worden aangepast aan de materie en niet de materie aan den vorm. Onze analyse leerde dat het dragen van het risico en de administratie aan de organisatie verschillende eischen stellen. De eerste functie

vraagt in de ziekenzorgverzekering locale organisatie, in de ziekengelden in de ongevallenverzekering verdraagt ze — zonder dit bepaald te eischen — zeer goed bedrijfsgewijze organisatie, die om reeds ter sprake gebrachte redenen en met het oog op een gelijkmatigen druk der belasting op alle gelijksoortige ondernemingen in het geheele Rijk, zelfs de voorkeur verdient boven een strikt locale organisatie. De invaliditeitsverzekering en de verzekering van nagelaten betrekkingen vorderen een zoo breed mogelijke basis, als risicodrager dus een enkel fonds voor het geheele Rijk. De administratie van de ziekenzorgverzekering, van de ziekengeldverzekering en van de ongevallenverzekering gedurende de eerste maanden na een ongeval eischt organisatie op territorialen grondslag, van de renteverzekeringen behoort de administratie gecentraliseerd te blijven.

In de eerste plaats dient nu opgemerkt te worden, dat de soms uiteenloopende eischen, welke het dragen en verdeelen van het risico eenerzijds, de administratie der uitkeeringen en der bijdragen in denzelfden verzekeringstak anderzijds aan de organisatie stellen, daarom nog niet strijdig zijn. Wel volgt er uit, dat gezocht moet worden naar een tweeledige indeeling der organisatie, waarbij de uitsluitend voor het dragen van het risico bestemde organen, die landelijk of bedrijfsgewijze georganiseerd zijn, niet met adminstratie worden belast, de administratieve organen echter tevens optreden als locale bijkantoren van de risicodragers.

Omtrent de verhouding der onderdeelen van de te ontwerpen organisatie onderling en omtrent beider verhouding tot den Staat, is het volgende overwogen.

De Staat is bij de gestie aller bij de uitvoering van de sociale verzekering betrokken organen geïnteresseerd: 1°. in zooverre die organen in het leven geroepen door den Staat, ook geroepen zullen zijn mede te werken aan het staatsdoel overeenkomstig algemeene door den wetgever gestelde lijnen, 2°. in zooverre de Staat als garant van de wettelijke minima-uitkeeringen optreedt, 3°. voorzoover in de Staatsbijdragen ook direct Staatsmiddelen aan de organen ter administratie worden toevertrouwd. Op soortgelijke overwegingen moeten ook de reeds bestaande regelingen berusten, vooral die, welke tot voor korten tijd in de ongevallenverzekering de administratie uitsluitend toevertrouwde aan een Staatsinstelling, als risicodrager echter naast dat Staatsorgaan ook bijzondere organen toeliet. Het zou te ver gaan te stellen, dat de praktijk dezen organisatievorm veroordeeld zou hebben. Echter heeft de praktijk vele zwakke zijden aan het licht gebracht, die de tegenwoordige organisatie weliswaar niet van nature eigen zijn, maar die toch alleen te vermijden zouden zijn als aan de bedrijfsleiders een

grooter mate van bewegingsvrijheid kon worden toegestaan dan hun — blijkens de ervaring — op den duur overgelaten wordt en dan zij — eveneens blijkens de ervaring — in staat zijn te handhaven. Ik laat dan nog geheel buiten beschouwing bepaalde organisatie-fouten, zooals die, welke de heer Groeneveld ter sprake brengt in „De Telegraaf" van 15 Januari j.l., fouten, die iedereen sedert het jaar waarin de Invaliditeitswet en de Ouderdomswet in werking traden met belangstelling en niet zonder verbazing heeft zien doorwerken en waarvan de invloed — naar mijn overtuiging — door wetswijziging maar desnoods ook zonder wetswijziging steeds gemakkelijk tot onschadelijke afmetingen had teruggebracht kunnen worden.

Sprekende over het gemis aan bewegingsvrijheid denk ik in de eerste plaats aan de geneigdheid van onzen wetgever om het Staatsorgaan zijn taak en de wijze, waarop het die te vervullen heeft tot in de kleinste bijzonderheden voor te schrijven, en er vervolgens zorgvuldiglijk op toe te zien, dat het orgaan zich stipt aan de voorschriften houdt. Het aardigste voorbeeld van wat hier bedoeld wordt, levert de tegenstelling tusschen de praktijk der Deutsche Landwirtschaftliche Berufsgenossenschaften en de voorschriften der Landbouwongevallenwet ten aanzien van de verzekering van zeer kleine ondernemingen op landbouwgebied. Vóór den Europeeschen oorlog althans, waren er onder de genoemde Berufsgenossenschaften die begrepen, dat het voordeeliger is de kleinste ondernemingen gratis te verzekeren dan aan de vaststelling en heffing der premiën grootere bedragen te besteden dan de heffing op zou kunnen leveren. Hier te lande heeft men echter een fonds in het leven geroepen, dat onder het beheer der Rijksverzekeringsbank staat en zich in de praktijk niet veel meer ziet toegewezen dan de taak om de verzekering van dergelijke posten op zich te nemen. Voorts is dat fonds gehouden zulke verzekeringen dan nog te behandelen met inachtneming van een zoo weidsch ritueel, dat de toepassing geschikt zal zijn de kolommen van een welwillende pers te vullen met aardige opmerkingen omtrent ambtelijke efficiency.

In de tweede plaats denk ik aan de onzelfstandigheid van de bedrijfsleiders in een ambtelijke organisatie. Het is volstrekt niet ongewoon en nog minder ongewenscht dat in groote bedrijven de leiders verantwoording schuldig zijn aan een boven hen gestelden bestuursraad of dat ze in meer belangrijke aangelegenheden zich overeenkomstig de besluiten van dien raad te gedragen hebben. Maar voor de goede werking van zulk een regeling zijn noodzakelijke voorwaarden, dat de bestuursraad bestaat uit vakmannen, dat hij de hem voorgelegde aangelegenheid beoordeelt en beslist uitsluitend met het oog op het bedrijfsbelang en dat de bedrijfsleider bij het tot stand komen der

besluiten een gepasten en directen invloed kan uitoefenen. Bij de ambtelijke organisaties zijn deze voorwaarden in den regel niet vervuld, deze organen zijn afhankelijk van departementshoofden die, in den regel politieke figuren zijnde, vóór alles met politieke factoren hebben rekening te houden en die door de talrijkheid der aan hun zorgen toevertrouwde belangen genoodzaakt worden te zien door den bril en te handelen door 't intermediair van een departementaal afdeelingschef.

Wat er onder omstandigheden van de beslissingsvrijheid en de bewegingsvrijheid van een op papier met groote zelfstandigheid toegerust bedrijfshoofd terecht komt, kan blijken uit de volgende door Minister Aalberse bij gelegenheid der behandeling eener wijziging van de wet op de R.V.B. gesproken woorden (Handelingen 2e K. 1921/1922 pag. 731):

„Maar toch staat de zaak niet zoo somber als de geachte afgevaardigde dacht, hetgeen hij zal toegeven, als hij bedenkt, dat de directie van de Rijksverzekeringsbank wel een groote vrijheid van beweging heeft, maar de Minister toch altijd tegenover de Staten-Generaal aansprakelijk is voor de gestie van het bestuur der Rijksverzekeringsbank en ik daaraan het recht ontleen mij met de beslissingen van dat bestuur te bemoeien. Die beslissingen behooren eigenlijk gewoon genomen, tot het beheer van de Rijksverzekeringsbank, maar omdat ik ten slotte voor die beslissingen door de Staten-Generaal ter verantwoording kan worden geroepen, bemoei ik mij daar wel degelijk mede en het is dan ook meermalen gebeurd, dat zich verschil van meening voordeed en ten slotte de meening van den Minister primeerde. Al bestaat er dus formeel geen beroep bij den Minister, zakelijk staat het zoo, dat de Minister, omdat hij verantwoordelijk is voor de gestie van de Bank, eigenlijk toch de beslissingen in handen houdt."

Het is alles zeer van-zelf-sprekend en misschien wel onvermijdelijk, maar het komt toch hierop neer, dat in laatste instantie de verantwoordelijkheid voor de gestie en — door de volkomen afhankelijkheid der bedrijfsleiders — ten slotte ook de gestie zelf van bedrijven, welker beheer volgens deze principes geregeld is, niet berust bij de bedrijfsleiders, maar bij het departementshoofd. Nu is het misschien wel denkbaar, dat verantwoordelijkheid aan een politiek lichaam en een naar politieke motieven gevoerde gestie ook in een materie die buiten het politieke terrein ligt of althans behoort te liggen toch voortreffelijke resultaten oplevert. Maar dan is ook de zakelijke bedrijfsleiding slechts een belemmering op den weg naar die resultaten, want het behoeft geen betoog dat er wel eens sprake is van verschilzicht tusschen het politieke en het zakelijke standpunt. Deze slotsom blijft echter juist, ook als men de adjectieven „politiek" en „zakelijk" van plaats doet wisselen. Een naar twee richtingen tegelijk georiënteerd beheer kan nimmer de best bereikbare resultaten opleveren.

Een laatste vorm van gebondenheid van overheidsorganen komt

aan den dag als een fatale weerloosheid, een fatsoenlijke passiviteit, waarvan iedereen gewend is misbruik te maken, met het gevolg dat ten slotte alle prestige waarop de bedrijfsleiding op grond der door haar bereikte resultaten met recht aanspraak zou mogen maken, verloren raakt.

Wil men een overheidsorgaan aangrijpen — en er zijn altijd geïnteresseerden voor wie daarbij voordeel te behalen is — dan wendt men zich tot de publieke opinie met een vrijmoedigheid, die m.m. in de verhoudingen welke in het bijzonder bedrijf heerschen, ernstig afgekeurd, zelfs niet geduld zou worden en men kan er van verzekerd zijn, dat op den duur zijn stem ook wel gehoord wordt in de volksvertegenwoordiging met alle goede kansen, welke dit bij bepaalde politieke situaties oplevert. Zoo lazen we dezer dagen in het orgaan der Centrale Werkgevers Risicobank een pseudo-kritisch betoog betreffende de premiepolitiek der R. V. B., een onderwerp waarbij genoemde instelling geen enkel *rechtstreeksch* belang heeft. Dat betoog is echter in werkelijkheid niet wat het voorgeeft te zijn, een technische uiteenzetting, maar een min of meer handig misbruik (veel handigheid eischt zooiets niet) van de moeilijkheden waarin de R. V. B. zich bevindt tengevolge van het feit dat ze haar premie-indeelingen onderworpen ziet aan het oordeel van een juristen-college, dat gebleken is deze technische materie zeer moeilijk te begrijpen. Die reeds jarenlang zich voortsleepende moeilijkheden hebben tot dusver de Bank niet kunnen beletten den juisten weg te blijven gaan, maar daaraan komt een eind, zoodra men ten departemente meent dat de praktijk der Bank het (overigens nog steeds duister) oordeel van een hoogsten beroepsrechter moet volgen. Dan breekt weer de tijd aan, waarop de R. V. B. willens en wetens onjuiste premiën moet gaan vaststellen, die de te hoog ingedeelde risico's uitdrijven en het financieele evenwicht verstoren zullen. En er is geen enkele waarborg tegen het gevaar, dat „de Risicobank" op den duur succes zal hebben, want de ongeschreven code, welke de voorschriften bevat van hetgeen in den concurrentiestrijd al of niet geoorloofd is, blijkt op dit geval niet van toepassing en een zekere gêne, een zeker ambtelijk fatsoen belet een Rijksinstelling den delinquent zoo forsch en gevoelig op de vingers te tikken als hij verdient.

Overigens zijn er nog vele andere wegen en middelen om bij ambtelijke instellingen zijn wil door te zetten tegen die van den bedrijfsleider en zonder dat deze zich kan verweren.

Om zulke zwakheden is het ongewenscht, dat het drieledig belang hetwelk de Staat bij de gestie en ontwikkeling der sociale verzekering heeft, zijn uitdrukking vindt in een organisatie, waarvan de leiding

aan Rijksambtenaren, de opperste leiding derhalve aan het betrokken departementshoofd ten deel valt.

Met de instelling der Raden van Arbeid en der Verzekeringsraden was men een weg ingeslagen, die getuigde van het juiste inzicht, dat in de gestie der sociale verzekering voor het minst een deel der zeggenschap toekomt aan de belanghebbenden, verzekerden en bijdrageplichtigen. Het is alweer volkomen onjuist te zeggen, dat ook deze organisatie-vorm zou gebleken zijn niet te voldoen; de genoemde instellingen hebben nog geen schim van een „fair trial" gehad; buitendien was hij van nature aangedaan met eenige gemakkelijk te verbeteren constitutioneele fouten. Die fouten zijn echter niet weggenomen en zelfs heeft de wijze, waarop de samenwerking der verschillend geaarde naast elkaar op het gebied der S. V. werkzame diensten is geregeld, er niet weinig toe bijgedragen, dat de voornaamste dier fouten in het volle licht kwamen te staan.

Hoe men over de bruikbaarheid van de Raden van Arbeid als uitvoerend orgaan der S. V. overigens moge denken, in elk geval is wel gebleken, dat het eigenaardig samenstel van ambtelijke bureaux naast min of meer autonome uitvoeringsorganen nog veel te vast zat aan den politieken staat, om vrij te zijn van de ernstige zwakheden, welke er toe moesten leiden de uitvoering door overheidsorganen te verwerpen.

Wij zijn dan ook ten slotte tot de overtuiging gekomen, dat het Staatsbelang bij de door ons voorgestane opdracht der uitvoering aan zelfbesturende organen onder het onbelemmerd beheer der geïnteresseerde bevolkingsgroepen, zijn uitdrukking uitsluitend moet vinden in een adaequate vertegenwoordiging van den Staat in het Bestuur van het opperste verzekeringsorgaan. Uit de volgende uiteenzettingen zal blijken, dat zulke vertegenwoordigers van den Staat volle gelegenheid hebben zich van den gang van zaken over het geheele gebied der sociale verzekering op de hoogte te houden, dat ze in alle aangelegenheden hun stem kunnen doen hooren en mede beslissen, maar dat zij nimmer in staat zullen zijn hun wil aan de besturen op te dringen. Meent de regeering, dat het belang van den Staat door bestuursdaden der verzekeringsorganen in het gedrang komt — hetgeen overigens een ternauwernood te construeeren geval is — dan staat alleen de weg eener wetswijziging open om haar wil door te zetten. Daar deze weg over de volksvertegenwoordiging voert, is niettemin aan de verzekeringsorganen een voldoende waarborg tegen willekeurig ingrijpen gegeven.

Dat de sociale verzekering een bij uitstek geschikte materie oplevert voor autonome belangenbehartiging door de betrokken bevolkings-

groepen, is steeds de overtuiging der sociaal-democratie geweest. Reeds in het jaar 1904 had het Internationaal congres geconcludeerd: „Die Arbeiter müssen fordern, dass diese Versicherungs-Einrichtungen unter Selbstverwaltung der Versicherten gestellt werden", en het congres der S. D. A. P. te Utrecht besloot in 1911: „Betreffende de *organisatie* der Sociale Verzekering moet zoover mogelijk worden gegaan in de toekenning van zelfbestuur door de verzekerden, zoodat met name de invaliditeits- en ziektekassen organische en democratisch bestuurde lichamen vormen, de laatste plaatselijk ingericht, met bevoegdheid tot federatie."

Alles wat de ervaring sedert dien tijd geleerd heeft, droeg bij tot bevestiging dezer overtuiging. Indien dan ook uit de volgende mededeelingen zal blijken dat van zelfbestuur uitsluitend door de verzekerden is afgezien, moet dit worden opgevat als een gevolg van het streven, een regeling voor te stellen, die voor onmiddellijke verwezenlijking vatbaar zou zijn.

In laatste instantie is natuurlijk de uitvoering van een omvangrijke verzekeringsregeling altijd en overal de taak van administratief en controleerend personeel. Aan het hoofd der administratie van een groote ziekenkas of van een groot lijfrente-instituut moet een bedrijfsleider, een directeur of een directie staan. Essentieel is echter, dat de administratie haar gezag ontleent niet aan dat der regeering, die haar instelde of benoemde, doch aan het bestuur, samengesteld uit de vertegenwoordigers der op dit gebied samenwerkende verzekerden, bijdrage-plichtige werkgevers en artsen.

De commissie heeft zich gedacht een wet, die alleen de hoofdzaken regelt, de nadere uitwerking echter overlaat aan statuten, verzekeringsreglementen en administratieve voorschriften, welke voor de eerste maal bij algemeenen maatregel van bestuur vastgesteld, later door de in het leven te roepen organen ovreeenkomstig de gebleken behoefte en aan de hand der ervaring gewijzigd kunnen worden. Die verzekeringsorganen zullen derhalve toegerust moeten worden met een bevoegdheid, verordeningen uit te vaardigen, die binnen het gebied, waarvoor ze zijn ingesteld, bindend zijn, die echter — alvorens te werken — de goedkeuring moeten hebben verworven van het op dezelfde democratische wijze bestuurde opperste verzekeringsorgaan.

Ten aanzien van de uitkeeringen stelt de wet alleen verplichte minima vast. Tot verhooging kan alleen worden besloten door de besturen. Waar de organisatie der risicodragers grootendeels bedrijfsgewijs ingedeeld is, blijft hier een ruim veld voor overleg tusschen werkgevers en werknemers. Er is een tweeledige waarborg tegen overbelasting gedacht. In de eerste plaats kan tot wijzigingen, waarbij meer in het

bijzonder de belangen van een der in het bestuur vertegenwoordigde groepen betrokken zijn, niet worden besloten, als de meerderheid dier groep zich daartegen verklaart. De aanwijzing der onderwerpen, waarop dit voorschrift van toepassing is, geschiedt niet door de verzekeringsorganen. Voorts zijn ook besluiten betreffende wijziging der uitkeeringen onderworpen aan de goedkeuring van het hoogste verzekeringsorgaan.

De wet regelt voor elke verzekering het financieele stelsel en het bijdrage-systeem. De vaststelling van premie- of omslag-tarieven is overgelaten aan de risicodragers, maar blijft onderworpen aan de goedkeuring van den verzekeringsraad als waarborg tegen overbelasting van enkele ondernemingen of groepen van ondernemers.

De administratieve organen en de risicodragers zijn ieder autonoom op eigen gebied. Invloed van den risicodrager op de schadeloosstellingspraktijk is dus uitgesloten. Voorzoover die praktijk berust op medische adviezen wordt gedacht aan de medewerking van een onafhankelijk geneeskundig instituut, welks bevoegdheid echter niet uitgaat boven het uitbrengen van medisch advies en dat ook niet tot taak heeft de praestaties der ziekenfondsen te controleeren.

Voor de aanwijzing der vertegenwoordigers van de betrokken groepen in de besturen is niet gedacht aan rechtstreeksche verkiezingen, maar aan den goedkooperen en meer eenvoudigen weg eener aanwijzing door landelijke of plaatselijke centralen der vakvereenigingen van arbeiders en werkgevers.

Geleid door deze overwegingen kwamen wij tot het volgende schema eener organisatie.

Als risicodragers in de ziekte- en de ongevallenverzekering zijn gedacht „bedrijfsvereenigingen". De werkgevers worden derhalve naar het door hen uitgeoefend bedrijf verdeeld over een aantal zooveel mogelijk homogene risicogroepen. Het aantal en de omgrenzing dier risicogroepen wordt voor de eerste maal bij Algemeenen Maatregel van Bestuur vastgesteld, later kunnen echter zoowel in het aantal als in de omgrenzing der groepen door het hoogste college den „Verzekeringsraad" veranderingen worden aangebracht. Werkgevers, die behooren tot eenzelfde risicogroep en hunne arbeiders zijn lid van de voor die groep op te richten „bedrijfsvereeniging", welker bestuur bestaat uit een even aantal leden, voor de helft vertegenwoordigend de arbeidersverzekerden, voor de helft de werkgevers. De taak dezer bedrijfsvereenigingen is, binnen het kader der wettelijke voorschriften te zorgen voor de verdeeling over hare leden van de kosten der ziekengeld-verzekering en van de kosten der Ongevallenverzekering van de bij die leden in dienst zijnde arbeiders; zij stellen daarvoor bijdrage-

tarieven en het jaarlijksch omslagcijfer vast, voorts werken zij mede aan de door den Verzekeringsraad te nemen maatregelen ter vermindering van het verzekeringsrisico of nemen zelf voor zulke maatregelen het initiatief. Tot de te verdeelen verzekeringslasten behoort ook de bijdrage in de kosten der ziekenzorg-verzekering, voor zoover deze gevolg zijn van de behandeling der door bedrijfsongevallen getroffenen. Deze bijdragen worden op summiere wijze bepaald volgens daarvoor vast te stellen regelen. Voor het overige bestaan de verzekeringslasten in de door verzekeringskassen en verzekeringsraad voor hun rekening uitgekeerde ziekengelden (inclusief tijdelijke uitkeeringen bij ongeval), in de contante waarde der te hunnen laste toegekende ongevallenrenten en in een aandeel in de kosten van het beheer der administratieve organen. Noemenswaardige eigen onkosten kunnen de bedrijfsvereenigingen ternauwernood hebben. Voor zoover ze er zijn, worden ze tegelijk met de overige kosten en volgens dezelfde beginselen omgeslagen. Daar de kantoren der verzekeringskassen optreden als bijkantoren der bedrijfsvereenigingen, wordt de bijdrage-heffing, gecombineerd met de heffingen voor de overige verzekeringsvormen, door de verzekeringskassen bezorgd.

De taak dezer bedrijfsvereenigingen is dus dezelfde als die welke in het oude plan der vakvereenigingen aan de daarin met denzelfden naam aangewezen instellingen was toegewezen; ze is ongeveer identiek met de taak, welke in de bestaande industrieele ongevallenverzekering wordt vervuld door de bijzondere risicodragers, maar gaat daarboven uit in zooverre ook op het reglementair peil der uitkeeringen invloed kan worden uitgeoefend. Bij statuut kan er voor worden gezorgd, dat in dit laatste opzicht niet wordt beslist zonder toestemming van een algemeene vergadering.

Zooals voor het dragen van het risico de ondernemingen bedrijfsgewijze zijn ingedeeld, worden ze voor de administratie der uitkeeringen op territorialen grondslag ingedeeld gedacht. Het Rijk wordt voor dit doel verdeeld in een niet te groot aantal verzekeringsdistricten. Ook deze voor de eerste maal bij A. M. v. B. vast te stellen indeeling kan later door den Verzekeringsraad gewijzigd worden. In elk district denken wij ons een tweetal locale organen, een ziekenfonds en een verzekeringskas.

Lid van de verzekeringskas zijn de binnen het district werkzame arbeiders en hun werkgevers. Het bestuur der kas is samengesteld uit een gelijk aantal vertegenwoordigers der arbeiders-leden en der werkgevers-leden. De arbeiders-leden worden aangewezen door plaatselijke vakcentralen of voorzoover die er niet zijn door de besturen der afdeelingen van landelijke vakvereenigingen, die in een bedrijfs-

vereeniging vertegenwoordigd zijn, de werkgevers-leden door de besturen der vakvereenigingen van werkgevers of van haar afdeelingen.

De verzekeringskas is het locaal administratief orgaan der verzekeringen voor geldelijke uitkeering (incl. het staatspensioen). Haar reglement wordt voor de eerste maal vastgesteld bij A. M. v. B., het onderwerpt alle aangelegenheden, die niet aan de algemeene vergadering zijn voorbehouden, aan het oordeel van het geheele bestuur en kan gevallen aanwijzen, waarin een beslissing niet kan tot stand komen als de meerderheid van een der groepen in algemeene vergadering of bestuur zich daartegen verzet.

De taak van de verzekeringskas bij de uitvoering der ziekengeldverzekering (incl. de tijdelijke uitkeeringen bij ongeval) wordt afgebakend door de wet, door het verzekeringsreglement en door eventueele besluiten van de bedrijfsvereenigingen betreffende de hoogte der uitkeeringen. Buitendien verleent de verzekeringskas haar medewerking aan de uitvoering der invaliditeitsverzekering, der weduwen- en weezenverzekering en der ongevallen-rente-verzekering, maar ze gedraagt zich daarbij overeenkomstig de aanwijzingen van den Verzekeringsraad. Daar de verzekeringskas het orgaan is, dat in onmiddellijke aanraking komt met de verzekerden en de werkgevers, wordt haar de bijdrage-heffing opgedragen voor alle verzekeringsvormen, ook voor de ziekenzorgverzekering. Al zullen niet al deze heffingen uitgedrukt worden in een bepaald percentage van het loon, kan toch de combinatie der heffingen tot belangrijke vereenvouding en besparing leiden. Het is hier echter niet de plaats hierop nader in te gaan. De onkosten der verzekeringskassen worden volgens te stellen regelen gebracht ten laste der risicodragers, waarmede zij in betrekking staan; de bij voorschot verrichte uitkeeringen worden op de risicodragers verhaald, de voor rekening der risicodragers geïnde bijdragen aan deze afgedragen (verrekend met de vorderingen).

Er is derhalve eenige overeenstemming tusschen de functie der verzekeringskassen en die der Raden van Arbeid. Behalve het verschil in constitutie, springen echter twee andere belangrijke verschillen in het oog; in de eerste plaats is de Verzekeringskas geen risicodrager — wat de Raad van Arbeid wel was — in de tweede plaats is haar positie in de renteverzekeringen duidelijker aangewezen en mist zij op dit gebied met name beslissende bevoegdheid.

Op haar gestie wordt toezicht en contrôle uitgeoefend door den Verzekeringsraad.

Naast de Verzekeringskas werkt in het verzekeringsdistrict het Ziekenfonds. In het bestuur van deze instellingen hebben de werkgevers geen zitting. Leden van het Ziekenfonds zijn de in het district

wonende arbeiders, artsen, tandartsen en apothekers; in verband daarmede bestaat het bestuur ook slechts uit vertegenwoordigers dezer groepen en wel voor $\frac{2}{3}$ uit vertegenwoordigers der verzekerden, voor $\frac{1}{3}$ uit vertegenwoordigers der artsen en apothekers. Laatstbedoelden worden door rechtstreeksche verkiezing aangewezen; van de arbeidersvertegenwoordigers wordt $\frac{1}{3}$ aangewezen door het bestuur van de verzekeringskas, $\frac{2}{3}$ door de organen, die ook de arbeiders-bestuurders der verzekeringskassen aanwijzen.

De ziekenfondsen zijn gedacht als organen van veel grooter beteekenis dan de verzekeringskassen. Ze zijn bedoeld als kernen, waaruit zich op den duur een goed georganiseerde en volledige sociaal-medische dienst kan ontwikkelen. Ten einde voor de verwezenlijking van dit doel de meest gunstige voorwaarden te scheppen, is overwogen de in een district reeds werkzame arbeiders-ziekenfondsen onder bepaalde voorwaarden toe te laten als afdeelingen van het districts-ziekenfonds, in welk geval ook aan deze afdeelingen invloed op de samenstelling van het bestuur zou ingeruimd moeten worden. Met betrekking tot het statuut, de wijziging van het statuut, de algemeene vergadering, de geldigheid van besluiten en de gevallen, waarin een besluit niet tot stand kan komen tegen den wil der meerderheid van een der groepen, geldt, wat hierover reeds met betrekking tot de verzekeringskassen gesteld werd. Ook de ziekenfondsen behoeven een verordenende bevoegdheid.

De taak van de ziekenfondsen bestaat in de zorg voor genees- en heelkundige behandeling en verpleging der verzekerden in den ruimsten zin, overeenkomstig de bepalingen van een reglement, doch binnen het raam der voor dit doel beschikbare middelen. Het statuut kan de verplichte ziekenzorg uitbreiden tot gezinsleden van verzekerden en aan niet-arbeiders gelegenheid geven tot toetreding. Voorts zijn ook de ziekenfondsen onderworpen aan het toezicht en de contrôle van den Verzekeringsraad.

III Laatstgenoemd instituut, dat zijn zetel te Amsterdam zou hebben, is gedacht als een vrij complex orgaan. Het zou belast zijn met de uitvoering der lijfrenteverzekeringen, en is in zooverre risicodrager. De middelen hiertoe vindt het in de premiën der invaliditeits- en der weduwen- en weezenverzekering en in de koopsommen door de bedrijfsvereenigingen verschuldigd wegens te hunnen laste toegekende ongevallenrenten. Buiten deze functie van risicodrager en administrateur der lijfrenteverzekeringen houdt het toezicht op de toepassing der wet en van de statuten, reglementen en besluiten door de overige organen der sociale verzekering. Aan den Verzekeringsraad is voorts opgedragen het onderzoek en de goedkeuring van hem door deze organen

overgelegde voorstellen en besluiten. Hij beheert de na te noemen fondsen en neemt ten slotte, binnen het raam van de beschikbare middelen, de maatregelen, welke kunnen strekken tot vermindering van het risico der verzekeringen en de verbetering van den algemeenen gezondheidstoestand.

Behalve over de beide groote verzekeringsfondsen, het invaliditeitsfonds en het ongevallenfonds, strekt zijn beheer zich uit over het fonds, waarin de middelen vloeien voor de ziekenzorgverzekering, welk beheer mede de distributie dezer middelen over de ziekenfondsen inhoudt, voorts over een uit verschillende bronnen te voeden fonds tot dekking der kosten van de vorenbedoelde maatregelen in het belang van veiligheid en gezondheid en voor het fonds ter dekking der kosten van beheer en administratie.

Een orgaan, dat een zoo veelzijdige taak heeft te vervullen en aan welks gezag alle overige risicodragende en administratieve organen onderworpen zijn, kan slechts dan slagen, als in zijn bestuur vertegenwoordigd zijn de organen, waarover het gesteld is en de groepen, wier belangen bij de verzekering betrokken zijn. Zulk een bestuur moet uiteraard ook zeer groot zijn, wil er gelegenheid zijn voor elk van de onderdeelen, waarin zijn taak uiteenvalt, behoorlijk bezette commissiën te vormen. Op grond van beide overwegingen zou het samengesteld kunnen worden uit zeven groepen, elk van 5 leden, van welke groepen er onderscheidenlijk één wordt aangewezen door de landelijke vakcentralen van arbeiders en van werkgevers, terwijl van de 5 overige groepen er telkens één verkozen wordt door de vertegenwoordigers der verzekerden en door die der artsen en apothekers in de besturen der ziekenfondsen, door de vertegenwoordigers der arbeiders in de verzekeringskassen en door de vertegenwoordigers der werkgevers in de bedrijfsvereenigingen.

De laatste groep zou aangewezen worden door den minister tot wiens ressort de sociale verzekering behoort en het is door deze vertegenwoordiging, dat de regeering een onzes inziens adaequaten invloed op den gang van zaken en een volledig toezicht kan uitoefenen.

Natuurlijk zou een zoo omvangrijk college de meeste aangelegenheden ter beslissing moeten overlaten aan vaste commissiën, van welke er een voor elk der min of meer zelfstandige belangen-complexen zou kunnen worden ingesteld.

Het lidmaatschap van het bestuur van den Verzekeringsraad is natuurlijk geen bezoldigde betrekking. Voor het beheer der fondsen, de uitvoering der verzekeringen en de voorbereiding der beslissingen stelt het bestuur het door dit college noodig geacht aantal directeuren aan. Ten einde op de gestie der directie een meer continu toezicht te

houden en met haar het noodige overleg te plegen, kan aan één van de niet door den Minister aangewezen leden, die zich voor deze zaak geheel beschikbaar zou moeten stellen, echter een salaris toegelegd worden.

Een aldus samengesteld bestuur zou aanspraak mogen maken op het vertrouwen en het gezag, dat een met zooveel bevoegdheden bekleed en met zooveel verantwoordelijkheid belast lichaam niet ontberen kan. Het zou mijns inziens op dat vertrouwen zoowel van de zijde der regeering als van die der aan zijn toezicht onderworpenen ook inderdaad mogen rekenen, want de verschillende geaardheid der elementen waaruit het bestuur is samengesteld, waarborgen een wederzijdsche contrôle en de materie, waarin te beslissen valt, ligt — gegeven de wettelijke voorschriften — op een terrein, waarop in een niet-politiek college vruchtbare samenwerking en mooie resultaten mogelijk zijn.

Ten slotte merk ik nog op, dat de gedachte organisatie — als men het aantal der bedrijfsvereenigingen en verzekeringsdistricten maar niet te hoog opgevoerd denkt — noch te grootsch noch te ingewikkeld genoemd kan worden. Ze bevat, niet zonder opzet, geen elementen, waarvan de bruikbaarheid in de praktijd niet reeds beproefd is, in die mate, dat de tegenwoordige organen een voldoende en geoefende bezetting der noodige bureaux zouden kunnen leveren. Er is zonder twijfel in te schrappen, maar niet zonder er elementen uit te verwijderen, op welker behoud van een der geïnteresseerde zijden bijzonder prijs bleek te worden gesteld, en waaraan ook inderdaad waarde niet kan worden ontzegd.

Uit verzekeringstechnisch oogpunt voldoet het plan aan essentieele eischen, door centralisatie der lijfrenteverzekering, territoriale decentralisatie der administratie van de loon-verzekeringen en van de ziekenzorg, bedrijfsgewijze indeeling van de ongevallenverzekering ten aanzien der kostendekking.

Maar vooral komt het ons voor, dat in het gedachte organisatieplan het volledige zelfbestuur inderdaad zou zijn verwezenlijkt op een wijze, die belooft levensvatbaar te zijn. Als een der eerste voordeelen van dit zelfbestuur zou ik willen noemen dat de verdere ontwikkeling der sociale verzekering zou zijn gebracht buiten de politieke sfeer, welke voor deze ontwikkeling wel gebleken is niet de meest gunstige te zijn. Als voordeel van niet geringer beteekenis volgt dan, dat de regeling wel zoo soepel is, dat ze zich gemakkelijk en zonder wrijving zou kunnen aanpassen aan de ervaring. Als die ervaring mocht leiden tot het inzicht, dat van dit schetsmatig plan bepaalde deelen voorbestemd zijn te atrofieeren, zou zelfs een dergelijk proces binnen het geschetste kader zonder eenige stoornis zich kunnen voltrekken en een gezonder organisme overlaten.

MITHRA

DOOR

RENÉ DE CLERCQ.

Mithra laat zijn wereld zien in avondgloor.

Op het woudpad, naast elkander, schrijden
twee blanke menschen voor:
een zonnedochter, schitterend in het stralend
kleed der haren, vol goudgesprenkel
dalend
als donkere zijden
op rozigen enkel.
Haar hand houdt hoog haar gade, die in de offergrot
den stier geveld heeft met het staal ter sterke vuist,
wel vast genoeg om in het ronde blauw
te mennen
de witte paarden van den zonnewagen,
daar Mithra's kracht van nederruischt
op aarde, en alles scheidt in licht en schâuw.
Traag achter hen, uit alle priesteren te onderkennen,
de hoogste in wijsheid, oudste in dagen,
der jonggehuwde vadersvader, zelf een god.
Wijl zomeravondschijn het heilig woud doormonkelt,
gaan zij langs stam en struik
ten rooden pijnboom toe, die zevenarmig kronkelt
en vormt, in wonderen groei, een wonderschoone kruik.
Daar strekt de dichte zode hun tot een zate;
en de oude ziener, die zoolang
het licht beminde, het duister haatte,
daalt in zijn eigen wezen neder,
en denkt. Daarna, met diepen blik, opblikkend weder,
ontvouwt voor 't zalig paar der tijden samenhang:

„O gij, die Liefde houdt vereenigd,
die voelt in vreugden wat de wijze in leed doorgrondt —
het leven in het licht — mijn leven roodt ten ende.
Doch eer mijn ziel ter Zonne vaart en zuiverend vuur,
verneemt uit mijnen mond

Mithra's geheimen, weggeborgen voor de menigt;
hoort wat ik stil bevroedde en zwijgend kende;
en blijve in uw gedachte het wonder van dit uur.

Eeuwig brandt het krijgen met de nachtdemonen;
duisternis begrauwt het licht,
en logen, duizendvormig, woedt op waarheid.
Wij, vuurgezegend, staan trouw en trotsch
ten kampe, als zonen
des Zonnegods,
en stralen om ons uit een krans van klaarheid,
waarvoor het schaduwrijk ten letste krimpt en zwicht.

Niet altijd echter mag het licht het veld behouden;
want strijd moet duren tot het heelal vlamt in Zon.
In deze worsteling, welke van 't begin begon,
zijn heilige wouden
van aarde weggerukt, door wateren overstroomd,
en honderd vademen, en dieper, onder grond bedekt.
Daar ligt het edele geboomt
verdrukt, versmacht, en ver van Zon, dof, zwart,
en schijnbaar dood; doch steeds nog heilig.
Wee de menschheid, die den wil van Mithra tart,
en de oude wouden uit hun sluimering wekt . . .

Ginds naakt een tijd van opperste gevaar.
Het oosten dreigt het oosten,
een zonnemensch den zonnegod.
Zijn zachte weekheid murwt de vaste kracht.
Hij komt niet sterken, hij komt troosten;
niet strijden,
maar dulden, lijden;
en schijnt hijzelf van Zon, de schaar,
die talrijk volgen zal, verwerpt het lichtgebod,
zoekt schaduw, prijs den nacht.

Dan, Mithra, zal uw blauwe vreugd verbleeken,
smart zal heerschen, deemoed donkeren,
angst verderven het redelijk geslacht.
De menschheid zal geknield haar rechte vormen breken,
gemunt metaal aanbidden wijl daar sterren flonkeren,
en kwader zijn uit naam van een die beter wou.

Dan komen laag geklaag en ziek'lijke verteedering,
dan komen valsche schaamte
en valsche zelfvernedering,
het slingeren tusschen laffe zonde en laf berouw.
Dan wordt van 't goddelijk lijf, waarmee gij, reinen, blinkt,
de gulden glans veracht, 't onoogelijk geraamte
verheven op 't altaar . . . Ik zie, het menschdom zinkt
nog dieper. Logen verrijst naast grauwen waan,
huichelzin houdt voor wat goed, wat slecht,
begeerlijkheid grijpt toe met grove handen,
en midden overvloed van roof en offeranden,
besmookt met wierook, zie ik staan
Ahrimans duisteren knecht.

Zoo diep wordt geest miskend, zoo hoog stijgt stof in waarde,
dat delvers zullen dalen in den schoot der aarde
en grauwe klauwen slaan
aan het heilig overschot der hardgeworden wouden.
Daaruit ontstaat een tegenstrijdig vuur,
niet rein als 't gouden
bewegen van Zon in alnatuur,
maar troebele brand, die wulpschen gloed verbreidt
en dompig licht.
Dan zegeviert het booze en grijnst in gruwlijkheid.
Aardwormen eender, zullen menschen kruipen,
wroeten in 't slijk, elkaar verdringen, op den voet besluipen,
en dooden om het doodelijk bezit.
Oorlog wordt het overal en zonder einde.
Aarde spuwt de Zonne, die den dag verreinde,
smaadwalmen in 't gelaat. De geesten staan verhit
en 't menschdier zwelgt in wilde afschuwlijkheid . . .

Uw oogen vonken,
mijn zoon; uw vuist trilt als voor het werpen van een speer;
gij, mijn dochter, slaat uw oogen neer,
en huivert.
Vreest echter niet. De diepgezonken
wereld zult gij niet zien.
Nog ligt zij ver.
En Mithra, die de dingen weet geschiên
van eeuwen her,
bereidt zijn zege, die al de aarde zuivert.

Eens daalt de mensch, om licht en vuur, niet ónder,
maar zoekt zijn zegen in het rein gewelf,
daar hij van Zonne zelf
de krachten door de oneindigheid verloren,
door een wonder
samenvat
en blijft bewaren als een onuitputb'ren schat,
die, telken zomer, telken morgen,
vernieuwd en aangegroeid, hem eindelijk bevrijdt
uit tweedracht, logen, leed en zorgen.

Dat is de vrede Mithra's,
de hoogste goddelijke tijd
van liefde, waarheid, kracht en rein geluk.
Ahriman met zijn zwart geweld
ligt neergeveld.
De Lichtgod, met één ruk,
heeft de aarde tot zich opgeheven.
Ik hoor, ik hoor, om sterker leven,
om licht van boven,
haar wentelzang den gouden hemel loven . . .

O Mithra's kinderen, zal ik, om het kwaad
dat komen moet,
op aarde smalen?
Weet: aarde is goed!
Duizend duizend malen
keert zij haar groen gelaat
naar Zonne toe, en drinkt haar zuiver bloed.

Gij, die 'k verlaten zal, gaat op haar gouden reize
lang met haar mede; en met een zaligen schrik
voelt samen, goddelijk schoon, op eed'le menschenwijze,
een vaart van eeuwigheid door ieder oogenblik."

GEORGES DUHAMEL (geb. 1884)

DOOR

SIEGFRIED VAN PRAAG.

Het is zeker niet in de groep der socialisten-naturalisten, dat ik hier Georges Duhamel plaatsen wil. Hoewel socialist van levensovertuiging, behoort hij echter niet tot deze geestesfamilie. Met hen heeft hij gemeen dat hij beheerscht wordt door liefde tot de menschheid, terwijl het andere kenmerk dier geestesgroep — haat tegen de maatschappij in haar tegenwoordige gedaante — niet bij hem aanwezig is. Ook is het niet speciaal de klasse der maatschappelijk zwakken welke hij zijn bijzondere liefde gewijd heeft, doch ieder mensch afzonderlijk. Hij is een minnaar der menschelijke ziel, onverschillig of deze oereenvoudig is, of uiterst gecompliceerd.

Hij gevoelt, dat ieder mensch hoeder dient te zijn van de ziel van zijn naaste, welke in hooge mate waardevol is. Daar hij heeft kunnen constateeren, dat onze maatschappij met de materieele behoeften van groote groepen menschen geen rekening houdt, laat staan zorg draagt dat hun ziel niet beschadigd wordt, is hij socialist geworden, om er toe bij te dragen, dat mensch voor mensch, afzonderlijk gekweekt worde, en gewaardeerd worde, als drager der menschelijke waardigheid.

Georges Duhamel was mede-oprichter van de dichterbent der ,,Abbaye'', waartoe ook Jules Romains, Vildrac enz., behooren, een groep jonge schrijvers, die wat meer liefde van mensch tot mensch op aarde wilden brengen.

Duhamel behoort tot de mannen met zacht temperament — en zijn kunst weerspiegelt dit. Gelijk Vildrac, is hij tevreden met dat wat de mensch gewoonlijk de kleinigheden des levens noemt en toont ons het rechtmatige van zijn tevredenheid, daar iedere zoogenaamde kleinigheid de wereld resumeert. In het zwarte lichaam der geschiedenis ontwaart Duhamel de eeuwig witte kern. Door zijn ellende en verdriet om het lot van de menschen, door zijn pessimisme heen, klopt een vroolijk hart van optimisme en zijn innerlijke contemplatie verfrischt, wat de ervaring in hem aan geloof en liefde heeft doen verleppen.

Als kunstenaar heeft Duhamel de verschillende soorten der gebruikelijke letterkunde beoefend: roman, novelle, schets, theater, essay, gedicht.

Het komt mij voor dat zijn proza sterker is dan zijn poëzie, en dat het in zijn proza voornamelijk het ,,essay'' en de kleine schets is, die hij voortreffelijk weet te vormen.

Duhamel's meest gewaardeerde novellenbundels zijn: „Vie des Martyrs" (1914—1916) en „Civilisation".

In deze bundels beschrijft hij gebeurtenissen uit de oorlogsjaren, gebeurtenissen, welke hij, die in geneeskundige dienst was, op het slagveld, in gasthuis en lazaret, beleefd heeft.

Zijn verhalen zijn echter geen losse verhalen, zij zijn verbonden door den gedachtengang van den schrijver en zij zijn beschenen door één zelfde licht, waardoor zij zich te zamen tot een harmonische éénheid aaneensluiten. In de troosteloosheid van het beestachtige volkerenkrakeel doorleefde Duhamel een glorierijken zonsopgang. Uit zijn bloed opstaande, openbaarde zich de mensch, de naakte werkelijke mensch aan Georges Duhamel en als eens God in de oerschepping, zag Duhamel dat hij goed was. In ontroering, in innerlijke bewogenheid, uiterlijk-stil herleefde Duhamel de gedachte, die Rousseau besprongen had, en dezen in wilden roes deed uitroepen, dat de mensch goed was. En toch, slechts in roes, zooals Rousseau het verkondigde, of in de hooge rust der verste wijsheid, zooals Bereschit (het 1ste boek Mozes) dit doet, kan de menschelijke oergoedheid verkondigd worden.

Bij Duhamel, die een stil en vriendelijk mensch, een ongeloovige en een trooster is, een man van werkelijkheidspenetratie en ervaring, klinkt door zijn boeken hoogstens „De mensch is toch zoo kwaad niet, geloof mij".

In die twee boeken, heeft Duhamel voor het nageslacht bewaard de groote menschelijkheid van nederige menschen, die in den oorlog onbewust het martelaarschap op zich genomen hebben. Hij heeft ze ons getoond, in de zalen van het lazaret, met hun aangestoken vleesch en hun afgesneden ledematen, met een vriendelijken lach van vertrouwen op den mond en een sigaret tusschen de lippen, bijtend op de tanden, om maar niet te schreeuwen. Hij heeft ons verteld hoe hij, wien men de beide beenen afzaagde, nog dacht aan het verdriet van anderen en medelijden had met hem, wiens gezicht vergruizeld was. De grootheid en de eenvoud van den mensch en zijn mooie taaie levenslust, zijn berusting in het onvermijdelijke, dit alles is in kunst gebalsemd in deze literaire sarcophaag en een groote walging tegen dat drakengelag, die bloedbronst, welke men oorlog noemt, bevangt ons, als wij lezen, hoe menschen in elkander's vleesch gewoed hebben, en zich de darmen uit den buik scheurden . . . Doch, de laatste oorzaak van den strijd, dien Duhamel toch verafschuwt, de kapitalistische en klerikale perspompen van moordlust en bloeddorst, die achter de viezig opgezwollen vecht-nationalismen aan het werk waren, Georges Duhamel tastte hen niet aan, omdat zijn boek een boek van liefde moest worden voor

de lijders van het groote leed, doch niet van haat jegens de smeden van het groote kwaad.

Zoo suggereeren Duhamel's oorlogsverhalen wel eens de gedachte, dat dit alles, een noodzakelijk gebeuren is, dat oorlogszin een onoverwinnelijke oervloek der menschheid is en dit is niet waar. Oorlog kan en moet bestreden worden en oorlog is ditmaal niet ontstaan uit oorlogslust van het menschdom, doch was geconditioneerd door de kapitalistische maatschappij, gesteund door verkeerde opvattingen van nationale eer. Georges Duhamel heeft zeker als socialist een fout begaan, door dit in de persoonlijke gedachten, die als schakels dienen tusschen zijn verhalen, niet beter te doen uitkomen.

Gevaarlijke boeken zijn die menschelijke, eenvoudige bladzijden van Duhamel, want zij verheerlijken het leed der menschen en bekelen te weinig de oorzaak van dit leed.

Duhamel is veel gelezen en in menig rustig burgergezin leest men met geestdrift van de edelmoedigheid, den heldenzin en de berusting, waarmede anderen zich hebben laten slachten, en men bewondert die mannen en vindt hen nog zoo beklagenswaardig niet, daar bewondering onmedelijdend is, en in andermans bloed lepelt de burgerij dan weer een versterkend drankje van nationale-heldenvereering.

Er is een nationalisme, dat mijns inziens goed is. (Ik ben zelf Joodsch-nationalist).

Dat is wil tot voortleving van je volk, wegens het goede, dat het verricht heeft en nog verrichten zal! Ieder nationalisme dat aan wapens, aan uniform, aan annexatie, aan dwang doet denken, is uit den booze. Duhamel, die in zijn oorlogsboeken de menschheid looft, looft zijn eigen volk in het bijzonder. Het Fransche volk is een beminnenswaardig volk, en dat Duhamel Frankrijk's diepe, mooie volksziel heeft mogen aanschouwen en bewonderen, en zóó zijn volk onder de volkeren in het bijzonder liefkreeg, doet ons goed.

Doch als hij schrijft: ,,mais le plus pur de la majestueuse leçon serait perdu" . . . (Het reinste der vorstelijke les zou verloren zijn), indien hij dat lijden van zijn volk niet beschreven zou hebben en den oorlog, die de oorzaak geweest is, waardoor de menschen hun grootheid hebben kunnen openbaren, een ,,vorstelijke les" noemt, dan ruikt zijn verruimde en gerechtvaardigde vaderlandsliefde reeds naar het bloed van andere volkeren en dan zondigt de menschenvriend Duhamel.

Toch is Duhamel geen beruster. Hij verklaart een menschheid, die oorlogsbacillen met zich draagt, nog niet geheel voor gezond. Er moet tegen den oorlog, tegen de kwade drift gestreden worden en slechts als alle rechtvaardigen zich vereenigen om gezamenlijk de rechtvaardigheid op aarde te doen zegevieren, zal de dageraad van den

vrede de door bloedend vleesch bezwalkte aarde gaan belichten. Hij predikt ons: ,,l'Union des cœurs purs pour la rédemption du monde malheureux." (Vereeniging der rechtvaardigen tot redding der ongelukkige wereld); zoo eindigt ,,La Vie des Martyrs". Het is onze beschaving die wij op een nieuwe baan moeten leiden, zegt ,,Civilisation". Een beschaving des harten en des geestes moet die der techniek en der bewerktuiging aan zich ondergeschikt maken. ,,Aimez vous les uns les autres" (bemint elkander), en dit kunt gij slechts als beschaving in uw hart nestelt. ,,Si elle n'est pas dans le cœur de l'homme, eh bien, elle n'est nulle part." (Als de beschaving niet in het menschelijk hart zetelt, is zij nergens.)

Het zijn de eeuwig oude zedelijke gedachten, die Duhamel opnieuw geformuleerd heeft. Het is dan ook niet door oorspronkelijkheid van denken, dat deze boeken (,,Civilisation", ,,Vie des Martyrs") zoo'n indruk op de menschen gemaakt hebben, doch zij danken dit aan hun artistieke volkomenheid. Een puur aangrijpend realisme in eenvoudige woorden opgezet! Gebeurtenissen, die hun pathos in eigen boezem herbergen en die niet noodig hebben, door woorden opgeschilderd te worden, om hierdoor beter uit te komen. Het is een slagveld, waarop af en toe de zon schijnt, waarvan Duhamel vertelt. Er is veel verdriet gestold in die verhalen, er wordt echter niet in gehuild. Af en toe vertrekt zich een mond tot een snik, of schuiven zich de lippen in een glimlach. De ,,note gaie" waarvan de Franschen zoo veel houden, ontbreekt hier niet. In ,,Amours de Ponceau" wordt gesproken over den verminkten soldaat, die herstellende is, verwend wordt door de rijke dames en weer af en toe z'n vrouw mag ontvangen. Met diep interesse fluisteren de dames over het vraagstuk of Ponceau nog voor de herbevolking van Frankrijk in aanmerking komt. Men denkt van ja, en als Ponceau een middagje verlof vraagt om z'n vrouw tehuis te bezoeken, is het heele vrouwelijke personeel van het lazaret dol, men verzorgt Ponceau, geeft hem lekkers mee, laat hem scheren en kappen, en men wacht vol onrust op z'n terugkomst. En als hij weerkomt, dan is hij maar wat met z'n vrouw uit wandelen gegaan, in de zon van het Bois de Boulogne. Teleurstelling der liefdadige dames.

De meeste oorlogsverhalen zijn treurig en spreken van ontzettende droefenis, van walgingwekkende menschelijke verminkingen, van wanhoop en stomme berusting. Anti-militairistische waarde hebben die boeken zeker, hoewel Duhamel ze niet juist hierom geschreven heeft.

Buiten zijn schetsenreeksen, waarvan ik de twee voornaamste genoemd heb, schreef Duhamel den roman ,,La Confession de Minuit".

Deze roman is de beschrijving van een menschelijke, wat ziekelijke ziel, gedurende een kort tijdverloop, en is typisch voor den z.g. psycho-

logischen roman der moderne letterkunde. De handelende of liever de niet-handelende persoon is een stemmingsmensch, die zich ongelukkig voelt als hij moet werken of handelen en die voor zijn eigen verbaasd geestesoog paradeert, zich keert en draait; zijn karakter is de mannequin van zijn eigen observeerend verstand. Niet kapabel om te bevatten, dat ten slotte er toch wezenlijk verschil bestaat tusschen droom en werkelijkheid, tusschen gedachte en daad, houdt hij zich voor misdadig, daar hij al het kwaad dat hij denkt, gelijk stelt met het kwaad dat hij zou hebben kunnen bedrijven. Hij weet niet, dat de mensch, zooals hij leeft en handelt, een bloemlezing is uit den innerlijken mensch, doch tevens de kern van den innerlijken mensch voorstelt. De mensch bouwt zichzelf op, uit eigen innerlijk, en pas hij, die uit eigen chaos vorm geschapen heeft, is mensch. Onze held echter geeft zich de moeite niet en gelooft, dat hij definitief gelijk is aan den ongedisciplineerden chaos van zijn innerlijk en niet anders zijn kan.

Onder een plotselinge opwelling handelend, heeft hij op kantoor, toen hij op den patroon stond te wachten, het oor van den patroon betast. Een stekende gedachte zoog zijn geheelen zielsinhoud binnen; hij wilde weten of die patroon uit gewoon menschenvleesch was, voor zichzelf bewijzen, dat geen onomstootelijke barrière dien man van hem afscheidde. Toen deed hij zijn dwaze daad. De patroon geloofde aan een moordaanslag en greep een revolver. Bedienden worden geroepen. Onze held raakt z'n betrekking kwijt. Nu rolt hij zich als in een warme wollen deken in zijn onverwachts verkregen vrijheid, die hem aan zich bindt en niet meer loslaat. Hij leeft in luiheidszwijm en wordt voor ieder werk ongeschikt. Z'n oude moeder laat hij voor zich werken, hoewel hij zich dit verwijt. Zijn geweten blijft open en frisch, zijn wil is dood, zijn daadkracht in de ban. Hij wordt verliefd en verliest weer z'n liefde. Hij leeft en teert op z'n hersenen. De werkelijkheid heeft geen vat meer op hem en zoo glijdt hij langzaam het hol der levensonmogelijkheden binnen en zal zich zelf wel eens het leven moeten benemen, als hij tenminste voor deze handeling de kracht nog vinden kan.

„Confession de Minuit" is een goed geschreven boek, vol fijne opmerkingen, gekleed in een sobere en innige taal. De schrijver is een fijn menschenkenner en een goed kenner van zich zelf, want dit boek is een bouillon getrokken uit brokstukken eigen zielsleven. De moderne schrijver heeft iets „overbewusts", dat wat ziekelijk aandoet en op de figuren van zijn romans heeft hij dat overgebracht.

„La Confession de Minuit" is in de eerste persoon geschreven en veel objectieve waarheid wordt getracht hierin tot uitdrukking te brengen. Zoo doet deze roman bijna essayistisch aan, en vormt de

overgang tot het zuiver moralistische essayboek „La Possession du Monde". Trouwens, ook in Duhamel's schetsenbundels zijn de schetsen verbonden door brokjes „essay", als steenen door kalk en men kan zeggen dat het geheele proza-œuvre van Duhamel, één homogeen geworden mengsel van „conte" (schetsje) en „essay" (opstel) is. Dit is het, dat Duhamel's werk zoo eigenaardig en zoo aanlokkelijk maakt. Hij is een „conteur-essayiste" en weet in één letterkundig werkje zijn twee functies te verrichten.

„La Possession du Monde". In dit zedekundige boek constateert Duhamel dat het doel van leven, het bemachtigen van het „geluk" is. . . Dit is geen onmogelijkheid. Men maakt zijn geluk naar het evenbeeld van zichzelven. Een „nobel-gesteld" geluk is steeds verkrijgbaar. Het geluk is gelijk aan den weg tot het geluk, het doel komt het middel tegemoet en vereenigt zich met hem. Die weg nu, dat middel nu, zooals Duhamel het ziet, is drievoudig. Drie orden verschaffen den mensch dat levensgenot, dat hij „geluk" noemt. Zedelijkheid, schoonheid en wetenschap. De mensch vindt bevrediging in het doen van wat goed is, in liefde tot zijn naaste. Hij vindt bevrediging in de plechtige aanschouwing van de schoonheid en veelvuldigheid der wereld, van menschen en dieren en planten en stoffen. Hij vindt bevrediging in het „kennen", het ontdekken. Deze drie wegen leiden tot het altijd menschelijke doel, dat Duhamel van het rijk der stof in dat van den geest overplaatst: vermeerdering en verkrijging van bezit.

Duhamel bewijst dat slechts begrijpen en „ontdekken" tot volledig bezit lijdt. Niet alleen geeft stoffelijk bezit nooit die bevrediging van geestelijk bezit; stoffelijk bezit bestaat niet, is een fictie. De mensch heeft slechts één ontvangstvat, voor zoowel concrete als abstracte levenstoestanden en levensvormen: dat is zijn ziel. Wat niet in de menschelijke ziel valt, stort in het niet. Slechts door zich zelf te openen, te geven, slechts door liefde, kan men omvatten en bezitten. De hemel, de aarde, zijn medemenschen, zij liggen te geef aan den open heirweg des geestes, maar slechts in ontsloten zielen glijden zij binnen.

Duhamel gaat verder en bewijst de levenswaardigheid van het leven over zijn geheele oppervlakte. De weerhaan der werkelijkheid, op wie de winden, die wij levensverschijnselen noemen, inwerken, wijst ten slotte naar „geluk" en niet naar „ongeluk". Ongetwijfeld is er veel ellende en veel droefenis in den menschelijken geest, doch welk dogma wil staande houden, dat verdriet gelijk is aan „ongeluk"? De mensch heeft zijn verdriet broodnoodig en erzonder zou hij nooit tot harmonie komen en diep in zichzelf ongerust zijn, zich verminderd

achten en gelooven dat het leven hem geen volle maat geschonken heeft. Men moet het verdriet niet zoeken, doch het naar waarde weten te ontvangen. Men moet echter geen vergoeding voor zijn verdriet vragen, want een gave was het en geen belasting. „Men kan toch niet schadeloos gesteld willen worden voor zijn rijkdommen!" Duhamel is niet alleen iemand, die spreekt over de zeden der menschen en over hun karakter, dat wat de Franschen „un moraliste" noemen. Hij is ook „moralisateur" en wenscht en denkt de menschen beter te kunnen maken, door zijn geschriften. Het is niet in het licht van een imperatieve moraal, dat hij predikt, zooals de Joodsche profeten, doch hij wil den menschen hun eigen belang toonen en hun laten zien dat zij door „edeler" en meer naar den geest te leven, meer geluk kunnen deelachtig worden. Hierin is hij een typisch Fransche moralist en sluit hij aan bij katholieke moralisten, als Saint-François de Sales en Pascal, die de menschen, uitgaand van hun eigen belang „devotie" en „geloof" aanprezen, zooals Duhamel hun zedelijkheid en esthetischen zin aanraadt. Het zedelijk pathos der profeten wordt hierdoor verkleind. Het verliest zijn religieuze grootheid, zijn machtige onweeratmosfeer. Het wordt een praktische, menschelijke moraal, vertrouwelijk als een gesprek van man tegen man. Ethisch-epicuristisch kan men Duhamel's arbeid noemen. Hij toont het persoonlijk, individueel genot, dat men kan trekken uit het volbrengen van het goede.

* * *

Duhamel's humanitair socialisme is een op het individu gericht socialisme en houdt zich niet met de massa bezig. Duhamel is een individueel moralist; het is het wel en wee van een afzonderlijke menschelijke ziel, die hem belang inboezemt, die hij tot geluk wil opvoeren. Voor al de menschen, doch voor ieder afzonderlijk, is hij bezorgd. Hij zou willen dat men zich innerlijk ordende en dat uit het aantal nobel geordende zielen dan een nobeler maatschappij ontstond. Die algeheele overweging van het zielselement in zijn werk en zijn beschouwingswijze, boven het materieele element, is het wezensverschil tusschen het karakter van Duhamel en dat der „socialisten-naturalisten". Deze laatsten zien de wereld verkommeren aan de ziekten der stof. Het is ook niet bij de donkere, sombere dingen des levens, dat Duhamel bij voorkeur te school gaat, zooals de leden der andere groep, en zoo hij tot de mannen van den maatschappelijken nacht gaat, tot de armen, de misdeelden, de door den oorlog verongelukten, dan is dit niet om in ruwe kleuren hun ellende te schilderen, doch om juist de lichtvlekken in hun schaduwleven aan te wijzen; niet om u de

onrechtvaardigheid te toonen, die men aan hen begaat, doch om u den zielenadel te doen gevoelen die in hun leed wortel geschoten heeft en welig erop tiert. Ik zeide reeds, Duhamel is een man van zacht temperament, en niet bestaat hij uit hevige liefde of hevige haat; hij is een welwillende, die van het menschdom oprecht houdt, maar zonder hartstocht die hem verblinden zou.

Ook in zijn rustig Fransch komt dat zachtere temperament tot uiting. Zijn taal kent geen zomer, en is kalm als de lentemaanden van onze gewesten. Zelfs zijn climax, zijn verkondiging, is geordend nog en bedwongen, een Meimaand der taal en geen Augustus. Duhamel's wijsheid is een wijsheid, geschikt voor een goed doorleefd dagelijksch leven, in het geheel niet oppervlakkig, doch ook niet heel diep, een wijsheid, meer uit noodzaak aan een ,,art de vivre'' geboren, dan om der wille van het weten zelf, uit pijnlijke, dringende denkbehoefte. Mijnen graaft Duhamel niet in het wezen der wereld. Zijn populariteit is algeheel verklaarbaar. Hij schenkt den menschen zooveel wijsheid als zij verdragen kunnen en niet boven hun maat; hij raadt hen aan zooveel goedheid te betrachten als zij volbrengen kunnen met goeden wil, en eischt niet het onmogelijke van hen; zonder in overdrijving te vervallen, toont hij allen het goede van het leven, het interessante van studie op eigen ik en andere menschenzielen, het schoone in de natuur, het weldoende van vriendschap en gezelschap. Hij is in hooge mate ,,sociable'' (gezelschapsmensch), fijn psycholoog, edel-strevend mensch.

Dit alles zijn eigenschappen die zijn volk het dierbaarst zijn. Zoo werd hij tot één der meest gelezen schrijvers van zijn tijd en ook in de toekomst zal Duhamel, en ik zeg dit zonder eenigen twijfel, blijven voortbestaan, omdat hij de werkelijke norm van het Fransche volk, gelijk eens Molière, in een nobel geesteswerk heeft vastgelegd.

AANTEEKENINGEN OVER TOONEEL

DOOR

CORNELIS VETH.

OORSPRONKELIJKE STUKKEN.

De aandrang van de zijde der Nederlandsche schrijvers op de tooneeldirecteuren (zijdelings) uitgeoefend, is niet zonder uitwerking gebleven. Er zijn in dit seizoen reeds vijf premières van Hollandsche stukken geweest. Het schijnt onvriendelijk, hiermee niet voldaan te zijn. Dat er zoo weinig nieuws mee gegeven is, dat we er zoo weinig mee vooruit zijn, is stellig vooral aan die stukken zelf te wijten. Maar dan nog dringt zich de vraag op: waren er geen andere? Bleven er niet allicht belangrijkere ongespeeld? De keuze der theaterdirecteuren is niet steeds doorgrondelijk.

Top Naeff heeft onlangs een heele reeks Hollandsche tooneelstukken opgenoemd, die niet zonder succes zijn opgevoerd, die van de zijde der critici en van die van het publiek waardeering vonden, en waarvan men niettemin niets meer verneemt. De opsomming wekte goede herinneringen op, en inderdaad begrijpt men, zelfs zuiver praktisch gesproken, niet, waarom zulke stukken niet na een of twee seizoenen weer gespeeld worden voor een vernieuwd publiek. Alleen al in economischen zin zou het toch te wenschen zijn, dat werk, waarvoor eenmaal de kosten van voorbereiding gemaakt zijn,weer op het reportoire kwam. Maar bovendien komt het mij voor, dat er op een tooneelgezelschap, dat een stuk eenmaal aangenomen en gespeeld heeft, en er succes mee gehad heeft, een moreele verplichting rust, om het ook verder in leven te houden. Het publiek vergeet, vooral in de groote steden, waar dagelijks op vier, vijf plaatsen tooneel gespeeld wordt, kan men het dit vergeven; maar al zou het een stuk weer wenschen te zien, het heeft geen middelen om het aan te vragen. Misschien heeft het stuk van Top Naeff echter de tooneeldirecteuren wakker geschud, en zullen zij hun vroegere repertoire nog eens overzien.

Maar de vraag rest, of er geen oorspronkelijke stukken, belangrijker dan de nu opgevoerde, op de kantoren der directies liggen, nog niet doorgelezen, of alweer klaar om teruggestuurd te worden (ook dit laatste gaat niet altijd even vlot) of waarvan de opvoering voor onbepaalden tijd is uitgesteld. Het is mogelijk, dat deze stukken, met al hun belangrijkheid, geen successen zouden blijken, de wel opgevoerde zijn dit, ondanks hun onbelangrijkheid, toch ook niet geweest.

Wat hebben die nieuwe Hollandsche stukken ons gebracht? Bevatten zij zelfs een poging tot het betasten van eeuwige of tijdelijke, groote problemen? Zijn de verbijsterende ervaringen, die wij als menschen, als burgers in de laatste jaren hebben doorleefd, er in uitgedrukt, worstelde men er, als Jacob met den engel, met een Ideaal, sprak iemand er zijn ziel in uit, zoodat wij huiverden voor haar hoogte en huiverden voor haar diepte? Bood men er ons zelfs slechts in licht verteerbaren vorm, iets van die levenswijsheid, waaraan wij thans zoozeer behoefte hebben?

Het nieuwste stuk van Mr. van Rossum gaf, te midden van eenige geslaagde, en nog meer grove grappen, den al zooveel gegrijnsden grijns om schijnfatsoen en maatschappelijke leugens in een nauwelijks overtuigenden, nog minder pakkend gedramatiseerden vorm. De gewezen Indischman du Croo spotte wat met Indische toestanden en liet aan Cor Ruys over, door zijn komische voordracht een reeks details van huiselijken aard aan elkaar te hechten en ons zoo een avond met niets te amuseeren. Wagenvoort's Zwaan onder de Ganzen, ,,een geschiedenis zonder pretentie" (dat moest er nog bij komen!) draaide uren lang om de verlekkerdheid van oude heeren op een ,,mooie vrouw" en het kwaadaardig geklets van provinciale wijven, zonder een oogenblik boven dit lage plan uit te stijgen.

In het werk der Fabricii, pater et filius, brandt dan toch, zal men zeggen, het vuur van het ideale. Men kan er de hand in houden. Fabricius pater is in zijn Demon: Fabricius; Fabricius filius, in zijn sprookje, Fabricior, Fabricissimus. Het is, om de overwinning van het Goede heen, een knap samenstel van goede en minder goede tooneeleffecten, het is tooneelwerk, en kan gespeeld worden. De vader bezoekt een adellijk professor met den demon der wulpschheid, de zoon den klokketoren met een duivel; het loopt met Fabriciorum duivelachtigheid nogal los en als er geen erger duivelen zijn dan deze, is de menschheid in geen te groot gevaar. Maar dit is speelbaar werk, en zijn . . . makheid, zijn gemeenplaatselijkheid doet zich alleen zoo sterk voelen bij gebrek aan ander, dat ons de groote gedachten en den grooten strijd brengt, die overal elders gebracht worden, dan op het tooneel.

Het is curieus, dat het groote succes onder de oorspronkelijke stukken de bewerking van een populair en voortreffelijk verhaal in proza is. Ik bedoel Brusse's Boefje. Annie van Ees heeft er een mooie creatie aan gegeven, die zeker voor de helft het slagen waarborgde. En de andere helft? Iemand die het stuk zeer na staat (gij raadt nooit wie) vroeg mij of ik wist, waarom het zoo insloeg. Ik antwoordde dat het hedendaagsch publiek verzot is op alles wat uit de tweede hand komt.

DE KOLONIALE MANDATEN EN DE VOLKENBOND

(VERVOLG VAN HET RAPPORT VAN WEENEN),

DOOR

H. H. VAN KOL.

II. (Slot.)

HET WERK VAN DE MANDATEN-COMMISSIE.

Wanneer men een beknopt overzicht van den arbeid dezer Commissie gedurende het tweede jaar van haar bestaan geeft, zou men kunnen zeggen, dat men aan de vruchten den boom herkent. Opdat echter een boom voldoende vruchten kan opleveren, is het noodig, dat hij zijn eerste groeiperiode heeft doorgemaakt en dat sterke wortels in een bodem konden doordringen, die tot hiertoe bezaaid was met steenen. Het is al tastende, zonder de zaak te overhaasten, dat de Commissie langzaam terrein moest winnen, daarbij de overgevoeligheid van de Regeeringen ontziende, die nog steeds het bestaan belette van een sterken en krachtigen Volkenbond, bevoegd de schoone en grootsche taak te vervullen, waartoe hij in het leven werd geroepen.

Dank zij de aanvullende inlichtingen bijeengebracht door de gevolmachtigde vertegenwoordigers van verscheidene gemandateerde Mogendheden, zijn vele duistere punten in de antwoorden op de vragen van de quaestionnaire en vele misverstanden uit den weg geruimd, wat des te levendiger de afwezigheid deed gevoelen van een vertegenwoordiger der Zuid-Afrikaansche Unie, die, zooals men verderop zien zal, juist vele inlichtingen had te geven.

In haar tweede zitting, van 1 tot 11 Augustus 1922, heeft de Commissie verscheiden wenschen geformuleerd, om deze namens den Bond aan de gemandateerde Mogendheden te doen toekomen. „Het mechanisme, door het Verdrag geschapen heeft", zoo verklaarde de President in zijn rapport van 4 September 1922 aan den Raad van den Volkenbond, „zeer gelukkig gefunctioneerd, hetgeen een goede belofte inhoudt voor de toekomst van het instituut der Mandaten."

De Raad heeft zich ten volle aangesloten aan de door de Commissie geformuleerde wenschen.

In het Rapport door graaf Ishi (Japan) overgelegd, en aangenomen door den Raad 18 Juni 1922, kon hij zijn levendige voldoening uitdrukken, dat de meeste der voorgestelde wijzigingen een

goede ontvangst hebben gevonden.. Voor de Britsche en Fransche mandaten van Kameroen, Togo en Oost-Afrika stelt een aanvullende klausule voor, aan de mandatarissen het recht te ontzeggen, concessies te verleenen, die een monopolistisch karakter dragen. Hij eindigt zijn résumé als volgt: „Ik geloof te kunnen bevestigen, dat in alle punten, waarin de nieuwe voorschriften zich wezenlijk van de oude onderscheiden, deze veranderingen getuigen van den wensch der ontwerpers, om zich zoo veel mogelijk door den geest van het Verdrag te laten inspireeren."

En de Commissie kon schrijven: „dat zij met een levendige voldoening had kennis genomen van de verklaring der ontvangen rapporten, door de gevolmachtigde vertegenwoordigers bekrachtigd, dat in al de territoriën in quaestie zekere disposities van het Verdrag en van de Mandaten strikt en volledig werden in acht genomen. Ook was zij gelukkig te kunnen constateeren, het verdwijnen van alle slavernij en het verbod benevens de volledige onderdrukking van allen slavenhandel."

„Verder heeft zij vastgesteld, dat men aan geen enkelen inboorling gedwongen arbeid heeft opgelegd, zelfs niet voor dringende openbare werken en diensten, waar dit te vereenigen zou geweest zijn met de voorwaarden van de Mandaten. In Nieuw-Guinea en op het eiland Nauru heeft de gemandateerde Mogendheid doen weten, dat elke gedwongen arbeid niet alleen niet bestaat, maar dat deze zelfs strikt was verboden."

„De Commissie heeft zich ook kunnen overtuigen, dat de klausule van het verdrag en van de Mandaten, die den aanleg van militaire- of marine-basis en fortifikaties verbieden, overal zorgvuldig werd toegepast, en dat de eenige vorm van militaire instruktie gegeven aan de inboorlingen ten doel had hen in staat te stellen, zoo noodig de plaatselijke politie te steunen. Door op dit punt verder te gaan dan de strikte bepalingen van het Verdrag en de Mandaten voorschrijven, schijnen de met het bestuur der koloniën onder Mandaat C belaste Mogendheden te hebben afgezien van de formatie eener inboorlingenmilitie bestemd om de plaatselijke verdediging van het territorium te verzekeren."

„De aan de Commissie overgelegde rapporten bevestigen, dat de vrijheid van geweten overal volledig is verzekerd. De Commissie heeft een onderzoek ingesteld omtrent de belangrijkheid en den aard der werkzaamheid der verschillende zendelingen gevestigd in de territoriën, en zij hoopt in het volgende jaar meer volledige inlichtingen te ontvangen omtrent deze aangelegenheid (7 Augustus 1922, p. 56)."

„Alles wat het verbod betreft, om spiritualiën en sterken drank aan de Inboorlingen te leveren, is in de wetgeving of in de administratieve verordeningen van alle territoren onder Mandaat C opgenomen en wel degelijk door de gemandateerde Mogendheden toegepast."

„De Commissie heeft er kennis van genomen, dat de Regeering van Nieuw-Zeeland den invoer en het gebruik van spiritualiën in Oost-Samoa geheel verboden heeft. Volgens de verklaring der Regeering van Nieuw-Zeeland heeft de ondervinding der Regeering geleerd „dat, om de volledige onderdrukking van het gebruik van alle alkoholische dranken door de Inboorlingen te verzekeren, er geen ander middel was, als eveneens de onderdanen van de gemandateerde Mogendheid en alle vreemdelingen te dwingen, het voorbeeld van volledige onthouding te geven."

„Zij heeft verder vastgesteld, dat het verbod absoluut is ten opzichte van de Inboorlingen van Nieuw-Guinea en Zuid-West-Afrika, terwijl op de eilanden onder Japansch Mandaat door speciale vergunningen van het bestuur afwijkingen konden worden toegelaten, omtrent wier aard en belangrijkheid zij meer volledige inlichtingen heeft gevraagd."

„Al deze gegevens zijn zeer zeker bemoedigend en de Commissie verheugt zich ten zeerste er in, hulde te kunnen brengen aan de pogingen der gemandateerde Mogendheden, om de moreele en materieele welvaart der Inboorlingen te verzekeren" (p. 57).

„Zij juicht ook alle maatregelen toe, om de gezondheid der bewoners van de territoriën in quaestie te beschermen en hen te beveiligen tegen de verwoestingen, — dikwijls zoo vreeselijk — van tropische ziekten, welke hen bedreigen. Zij hoopt van jaar tot jaar volgens de inlichtingen der gemandateerde Mogendheden, de gemaakte vorderingen in den strijd tegen deze verschrikkelijke geeselen te kunnen constateeren."

„Na deze bevredigende ervaringen voelt de Commissie zich tot haar leedwezen verplicht op twee aangelegenheden van ernstigen aard te wijzen, die haar aandacht hebben getrokken." Dit betrof de werving van arbeiders op contracten van zeer langen duur, gewoonlijk voor tien jaar vastgesteld, en de Commissie zal deze vraag (van welke reeds vroeger sprake was) nader bestudeeren, om op krachtige wijze haar welwillend en waakzaam toezicht in deze moeielijke en teere aangelegenheid uit te oefenen.

De tweede quaestie betreft het eiland Nauru, waarvoor de Commissie voorloopig volstond met nauwkeurigere inlichtingen te vragen en aan den Raad van den Volkenbond haar ernstige bezorgd-

heid en de bezwaren mede te deelen, die deze kwestie haar inboezemen.

A. Slavernij en Gedwongen Arbeid.

Toen de oorlog uitbarstte, waren er alleen in het territorium Tanganyika niet minder dan 185.000 slaven, welke de Duitsche Regeering weigerde te bevrijden, onder voorwendsel, dat het slechts een huiselijke en geen agrarische slavernij was, en dat, zoodra wreedheden konden worden bewezen, zij vrij werden gelaten. Doch het hoofdbezwaar was, dat de kosten van schadeloosstelling aan hunne eigenaars te hoog zouden blijken in geval tot een geheele vrijstelling werd besloten. [13]) De Britsche Regeering heeft die slavernij afgeschaft.

Op de Japansche eilanden in den Stillen Oceaan is geen spoor van huiselijke slavernij meer te vinden, noch van gedwongen arbeid of iets dergelijks. Mgr. Classe spreekt in zijn Nota over de huiselijke slavernij in Ruanda; de Commissie doet een onderzoek. In Kameroen verbiedt een verordening van 26 April 1923 den slavenhandel, hetgeen doet vermoeden dat hij nog bestond.

Buiten de Mandaat-gebieden van Afrika heeft men in den laatsten tijd een herleving van de slavernij kunnen constateeren, vooral in Abyssinië, aan de kusten van den Roode Zee. De Volkenbond houdt zich hiermede bezig, de Britsche Regeering doet een onderzoek, en Fransche oorlogsschepen pogen dezen menschenhandel te verhinderen.

De gedwongen arbeid wordt nog in Togo en Fransch-Kameroen gehandhaafd voor de openbare diensten (dragers) en voor belangrijke openbare werken, terwijl er voldoende arbeiders voor de kleinere wegen gevonden worden. Maar deze dienstverrichtingen zijn niet zeer drukkend, daar de betrokkenen zich kunnen vrijkoopen voor 1 frc. per dag en reeds voor ½ door vrijwilligers worden vervangen, terwijl de voedselvoorziening der arbeiders door het bestuur tegen een zeer geringen prijs wordt verzekerd. De maximum-arbeid, die geëischt mag worden, is 10 dagen jaarlijks voor Kameroen en 12 dagen voor Togo. De Commissie wint inlichtingen in omtrent het hoogste aantal arbeidsdagen voor Belgisch-Ruanda.

B. De Alcohol en andere Verdoovingsmiddelen.

De strijd tegen den Alcohol is op den goeden weg. In Britsch-Togo moet de Regeering zwaar kampen tegen het

[13]) Anti-Slavery Reporter and Aborigines Friend, January 1923, p. 126.

smokkelen van sterken drank, maar hoopt, deze te kunnen beletten. Op het eiland N a u r u is de alcohol verboden, behalve met bizondere vergunning van den Administrateur. De Commissie neemt informaties, omtrent het aantal der gegeven vergunningen en is voornemens, een vergelijkende studie der verschillende maatregelen te maken, die genomen zijn, om de invoer en den verkoop van alcoholische dranken in alle gemandateerde territoriën te beletten. Verder heeft zij aan den Raad voorgesteld, de gemandateerde Mogendheden te verzoeken, haar alle vereischte inlichtingen voor einde Juni 1923 te doen toekomen.

De strijd tegen de v e r d o o v i n g s m i d d e l e n, in 't bijzonder tegen het physieke en moreele vergif, het o p i u m, zal vergemakkelijkt worden door de Technische Commissie van den Volkenbond, die 23 Mei 1922 in Genève vergaderde, en met alle energie den verkoop en het gebruik van opium, morphine en cocaïne in alle koloniën wil beperken, door de wereldproductie tot eene voor het medisch gebruik absoluut noodzakelijke hoeveelheid terug te brengen. Dit is de belangrijkste stap, dien men nog gedaan heeft, sedert de opiumquaestie een aangelegenheid van internationale verantwoordelijkheid is geworden.

C. E c o n o m i s c h e g e l i j k h e i d.

Zooals aangetoond is in het eerste rapport, zouden de koloniale begeerten geen reden van bestaan meer hebben, indien eenmaal de economische gelijkheid verwezenlijkt was voor alle volken. De koloniale Mandaten zouden alsdan eerder een last dan een voordeel zijn; de internationale vrede zou een onwrikbaren grondslag hebben verkregen; de geheele wereld zou kunnen medewerken aan het grootsche werk van den vooruitgang der menschheid. Het is onnoodig hier op deze voor het nieuwe koloniale stelsel vitale vraag terug te komen; het is voldoende te onderzoeken, wat de Commissie geconstateerd heeft door de antwoorden der verschillende Regeeringen op haar vragenlijst te bestudeeren.

De Commissie kon daardoor verklaren dat, aangezien het territorium van Britsch-T a n g a n y i k a [14]), van Belgisch R u a n d a-U r u n d i en Fransch K a m e r o e n zich binnen de grenzen van het conventioneele Congobekken bevinden, er geen conflict tusschen de bepalingen betreffende de Tol-Unies van het Verdrag en de Mandaten zou ontstaan, omdat de commercieele gelijkheid in deze gebieden door de Verdragen van Berlijn en van Brussel verzekerd is. Zij zou niettemin

[14]) De heer Rappard constateert, in antwoord op een vraag van den heer Beau, dat dit territorium onder mandaat in de Tolunie der Zuid-Afrikaansche Unie is opgenomen.

gaarne vernemen, of een stelsel van preferentie in Nigeria, in Dahomey en aan de Goudkust werkelijk wordt toegepast. Zoo ja, of Britsch-Kameroen en Fransch-Togo dan wel Britsch-Togo deel uitmaken van een Tol-Unie, welke de aangrenzende bezittingen der twee gemandateerde Mogendheden in quaestie omvat. [15]) De heer Orts is overtuigd, dat het antwoord ontkennend zal luiden in dezen zin, dat geen preferentiëel tarief in deze twee territoriën onder Mandaat wordt toegepast, want de Regeeringen hebben rekening gehouden met de gemaakte opmerkingen (Rapport graaf Ishi).

De President vestigt de aandacht der leden op het feit, dat in Samoa de goederen van Britschen oorsprong door de invoerrechten tegenover goederen van vreemden oorsprong zijn bevoorrecht. De heer Ormsby-Gore beweert, dat dit rechtmatig is, omdat de territoriën onder Mandaat C geadministreerd worden als een integraal gedeelte van de koloniën der gemandateerde Regeering, en Sir James Alen steunt hem door te verklaren, dat men slechts na grondige overwegingen op de Vredes-Conferentie voor het Mandaat C een text heeft uitgewerkt, verschillend van dien van Mandaat B, om dergelijke voorkeurs-tarieven voor de koloniën onder mandaat C te wettigen.

Voor de Japansche eilanden in den Grooten Oceaan bestaat nog de vrije ruil tusschen Japan en de eilanden; de vreemdelingen betalen invoerrechten, maar zooals de Japansche afgevaardigde, de heer Matsuda zeide: „zij vinden niet, dat de handel met deze eilanden groot voordeel voor hen oplevert." (Zitting der Commissie 1 Augustus 1922, p. 16).

Ook op het eiland Nauru is men niet getrouw aan het beginsel van economische gelijkheid, want men verkoopt er de phosphaat eerst dan aan andere landen, wanneer vooraf aan de behoeften van Australië en Nieuw-Zeeland is voldaan.

Er zijn dus nog vele vragen op te helderen en voor de Interparlementaire Unie zou de Commissie, die de vraag van den vrijen handel moet bestudeeren, een nuttig werk doen, door ook deze vitale vraag voor de gemandateerde koloniën te onderzoeken en ook voor de anderen, waar de oude zuurdeesem van nationaal egoïsme nog steeds aan het gisten is.

Engeland, Duitschland en Holland hebben sedert een reeks van jaren de havens van hunne koloniën voor alle vreemde kooplieden geopend; de rampzalige theorie van het mercantilisme heeft echter in Frankrijk nog niet geheel haren invloed verloren. De Nederlandsche

[15]) Onderzoek der voorgelegde rapporten voor de Belgische, Britsche en Fransche Regeeringen over de administratie van de verschillende territoriën, onder Mandaat B en C (Genève, 23 Augustus 1922, p. 4).

afgevaardigde pleitte den 9 September 1922 op de Vergadering van den Volkenbond voor open havens in alle koloniën onder Mandaat, dus voor de Mandaten A en C, zooals reeds is voorgeschreven voor de Mandaten B.

De Amerikaansche afgevaardigde M r. C h i l d verklaarde, dat de tractaten, die door eenige Mogendheden gesloten werden, om zich een sfeer van commercieelen en economischen invloed te scheppen, even-als het monopolie der mijnconcessies, niet in overeenstemming waren met het beginsel van economische gelijkheid voor alle volken. „De Vereenigde Staten", zeide hij, „zoeken geen privilegiën voor zich of voor hunne burgers, maar zij willen hunne rechten verdedigen en f a i r-p l a y verzekeren." (N. R. C. 29 Nov. 1922). En dat, voegde hij met reden er aan toe, „omdat deze politiek een machtige vredes-factor zou zijn en de basis zou vormen voor een grootere gerechtigheid voor de internationale relaties en voor een krachtige economische ontwikkeling der verschillende landen."

De geheele wereld roept om vrede, en men speelt noch steeds economischen oorlog; het groote beletsel, om de wereld weder te her-stellen, daar deze slagboomen de vrije circulatie der producten on-mogelijk maken. „Laten wij ons geen illusies maken", schreef de moedige apostel van het vrije ruilverkeer, H e n r i L a m b e r t, „de dwaling en het kwaad van het protectionisme, waaraan Europa sterft, hebben heden ten dage dieper wortel gevat dan vóór den oorlog. En Europa zal in een nieuwen algemeenen oorlog ten onder gaan, omdat men niet het misdadige en waanzinnige protectionisme heeft weten af te werpen."

De Volkenbond zal aldus tusschen de volkeren kunnen vestigen niet het antagonisme van het beschermende stelsel, doch de harmonie door een rechtvaardige verdeeling der grondstoffen, door een rationeele organisatie van den arbeid voor de geheele wereld, om het geluk voor alle menschen te scheppen, bij alle volken.[16])

De algemeenheid van de crisis, die het gevolg van den oorlog is, dwingt de volkeren tot grooter solidariteit.

Zij kan slechts door het economische I m p e r i a l i s m e of het economische I n t e r n a t i o n a l i s m e worden opgelost, en dit is gemakkelijk in alle territoriën onder Mandaat te handhaven; dit was een der voornaamste redenen van hun ontstaan. Moge dan ook de Mandaten-Commissie in geen geval verzwakken in haar strijd tegen dezen grooten vijand van het menschelijk geslacht.

[16]) Renaudel, L'Internationale à Berne, p. 79.

D. Het Grondbezit.

Volgens de ontvangen rapporten heerschte op de Japansche eilanden in den Stillen Oceaan oorspronkelijk het gemeenschappelijk bezit, maar het Duitsche beheer heeft het voor een groot gedeelte vervangen door dat van persoonlijk eigendom. De Commissie eischt een exposé van het stelsel der Staats-Domeinen en het percentage, dat deze bijdragen tot de totale inkomsten van den Staat.

In Samoa worden de grondstukken, die geen particulier eigendom vormen, als communaalland beschouwd en kunnen niet door de Inboorlingen in bezit genomen worden zonder de toestemming van de Kroon. De Kroonlanden bevatten ook kleine domeinen, die van Duitsche particulieren afkomstig zijn. Het eigendom der Kroonlanden behoort niet aan de Regeering van Nieuw-Zeeland, maar aan den Koning. De winsten vormen een afzonderlijken post en worden gestort in een fonds der openbare werken van Samoa.

Voor het eiland Nauru heeft de Commissie zich met den aard van den grond der Inboorlingen bezig gehouden in verband met de groote uitgestrektheid der phosphaatlagen en vraagt zij, of het omwoelen van den bodem van het eiland niet ten gevolge zou kunnen hebben, dat de bewoon- of bebouwbare oppervlakte al te zeer zou worden verminderd, daar alle grond van het eiland ter beschikking blijft van den administrateur. Volgens Sir Joseph Cook, den Australischen afgevaardigde, beschermen de huidige wetten voldoende het eigendom der Inboorlingen, maar de Commissie eischt meer uitvoerige inlichtingen, en een van hare leden, de heer Van Rees, opperde de vraeg: „wie wordt als eigenaar van den grond beschouwd, de Inboorling of de Regeering?"

In Fransch-Kameroen hebben de Inboorlingen het recht van eigendom en gebruik, en de term „vrije gronden" is niet toepasselijk op boschprodukten, die onmisbaar zijn voor het levensonderhoud der Inboorlingen; zij worden daarom niet als eigendom van den Staat beschouwd. Het comité der Anti-Slavery Society werd zeer getroffen door de verordening over het grondbezit, die door de Fransche Regeering is afgekondigd; deze verordening vestigde, volgens zijn meening het meest logische grondbeheer, dat door een gemandateerde Mogendheid werd uitgewerkt. [17])

Het Belgische rapport over Ruanda-Urundi voert aan, dat onder het Duitsche beheer een Keizerlijke Verordening de Kroon tot eigenares van allen vrijen grond verklaarde. Handhaaft de Bel-

[17]) Letter from the Anti-Slavery and Aborigines Protection Society to the Permanent Mandate Commission, 28 March 1922.

gische Regeering dit standpunt? En, zoo ja, wat wordt er dan van de rechten der inheemsche Vorsten op den grond, die een gedeelte van hun koninkrijk vormt? (Van Rees, Zitting der Commissie van den 9 Augustus 1922, p. 72.)

Eene Verordening die het grondeigendom in Tanganyika regelt, werd in 1923 gepubliceerd. Zij verklaart allen grond tot openbaar domein, te administreeren voor het gebruik en ten algemeenen nutte der Inboorlingen; de toekenning daarvan aan niet-Inboorlingen wordt beperkt. Deze verordening is gebaseerd op de Nigeria Land-Law en is in overeenstemming met de beginselen van het Mandaat.

Hetzelfde is niet het geval in Zuid-West Afrika en de Commissie drukt den wensch uit, te worden ingelicht over den aard van het recht, aan de Inboorlingen verleend op de uitgestrekte voor hen gereserveerde landouwen.

Bijna overal worden de ongeëxploiteerde territoriën als Staats-Domein beschouwd. Maar, vraagt de heer Van Rees, in de Commissie (2 Augustus 1922), van welken Staat is hier sprake? Zeker niet van Frankrijk of Engeland, die niet de Souvereiniteit in de gemandateerde gebieden bezitten, en deze zelve vormen geen Staten in den eigenlijken zin van het woord. Men zou hen evenwel als bezitters kunnen beschouwen of hun het recht van een civiele persoonlijkheid kunnen toekennen. Nog beter zou het wezen, het woord „Staat" te schrappen en van het Domein van Togo, Kameroen enz. te spreken.

De exploitatie van de boschprodukten door de Inboorlingen zal zeker de aandacht van de Commissie in hare volgende zitting trekken, want zij verklaarde, dat het grondprobleem in 't bijzonder in Tropisch-Afrika misschien het belangrijkste is (Examen du Rapport, p. 5) met het oog op de welvaart der Inboorlingen en van hun nageslacht. Het zou dus de Permanente Mandaten-Commissie verheugen, zoo spoedig mogelijk den volledigen text van de in deze territoriën toegepaste grondwetgeving te ontvangen. De Commissie stelt er verder prijs op, de juiste bedoeling te leeren kennen, die men bij het Mandatenbeheer hecht aan de woorden „Staatsdomein" en „Kroonland", die men in sommige rapporten der gemandateerde Mogendheden en in de legislatieve texten heeft aangetroffen.

De Commissie heeft aan een van hare leden de opdracht gegeven, om een vergelijkend exposé van de verschillende texten voor te bereiden, ten einde in haar volgende zitting te kunnen overgaan tot een nauwkeurige studie van dit belangrijk vraagstuk (p. 5).

Sir P. S. Sivaswamy Aiyer (Indië), dankt de Commissie voor de bewonderingswaardige zorg, die zij getoond heeft om de welvaart der bevolkingen, toevertrouwd aan de gemandateerde Mogend-

heden te verzekeren, door de regeling van het grondeigendom zorgvuldig te bestudeeren en zich te beroepen op de wetten en gewoonten van deze primitieve gemeenschappen. (Vergadering van den Volkenbond 6 September 1922).

Het feit, dat in deze territoriën onder Mandaat de voogden geen Souvereinen zijn, verschaft hen een eenige positie, om de toepassing van de meest geavanceerde beginselen ten bate van hunne ontwikkeling toe te passen.

E. Openbare Financiën.

Eenige gemandateerde Mogendheden moesten subsidie verleenen of wel leeningen sluiten, om het tekort der koloniale begrooting aan te vullen; dit was onder anderen het geval voor Nieuw-Zeeland (Samoa) en Australië (Nieuw-Guinea). Het tekort voor Nauru wordt betaald door de winsten op de phosphaten, de belangrijkste bron van inkomsten van het eiland. Daar het rapport geen financieele inlichtingen geeft, heeft de Commissie om meerdere gegevens verzocht. Het onder Britsch Mandaat staande territorium Kameroen heeft een bizondere begrooting, afgescheiden van die van Nigeria, maar Nigeria moest een tekort van £ 78.000 aanvullen. De Commissie wenscht te weten of de kleine kolonie Britsch-Togo, wier inkomsten £ 252 niet te boven gaan, als afzonderlijk territorium, onafhankelijk van de Goudkust, wordt beschouwd, dan wel of deze daaraan in fiscaal of ander opzicht is verbonden. Het overschot van Fransch-Kameroen, frcs. 3.000.000, werd in het reserve-fonds van de kolonie gestort. De financieele gegevens der Zuid-Afrikaansche Unie aangaande Oost-Afrika zijn geheel onvoldoende en deze heeft verzuimd, een afgevaardigde te zenden, ten einde de onmisbare opheldering te geven. De Commissie bepaalt zich thans er toe te constateeren, dat het territorium zijn toevlucht blijkt te hebben genomen tot een leening van £ 5650, maar zij hoopt, het volgende jaar beter te worden ingelicht. De Japansche Regeering heeft volledige inlichtingen gegeven, gebaseerd op de vragenlijst. Een nieuwe uitgave staat op de begrooting voor 1922 „voor de aanmoediging van het zeetransport, van de industrie, enz." Deze afdeeling bevat hoofdzakelijk subsidies bestemd om de bezoeken van Inboorlingen aan Japan te vergemakkelijken, benevens uitgaven voor aanmoediging aan zekere industriën (suikerindustrie, cacaokultuur enz.) (Zitting van 2 Augustus 1922).

Op financieel gebied waren er dus tot nu toe geen of weinig opmerkingen te maken.

F. Opvoeding der Inboorlingen tot Zelfbestuur.

Niemand gelooft, dat de gekleurde rassen altijd achterlijk zullen blijven, dat de thans nog minderwaardige rassen tot een permanente voogdijschap zouden zijn veroordeeld en gedoemd tot een eeuwigdurende onderwerping aan een meester, een leider of voogd, die oneindig ver boven hen verheven staat.[18]) Rijpe vruchten vallen immers van den boom, om een anderen boom voort te brengen, onafhankelijk van den eerste en het is de plicht der voogden, deze rijpwording te bespoedigen. Het beste middel, om dit doel te bereiken, is zooveel mogelijk de inheemsche organisaties, resultaten van hun eigen evolutie, te handhaven. [19])

Zelfs in Nieuw-Guinea beschermt de Australische Regeering de gewoonten en instellingen der Inboorlingen overal, waar zij ten algemeen nutte kunnen worden gehandhaafd. In Ruanda-Urundi heeft de Belgische Regeering een soort van Protectoraat geschapen door het indirekte stelsel van bestuur in te voeren, en heeft zij zeer bevredigende resultaten verkregen, na in den Congo te hebben geleerd, dat men, door zijn politiek aan de organisaties der Inboorlingen aan te passen, in plaats van die omver te werpen en te vernietigen, de evolutie tot een hoogeren trap met kracht bevorderd. [20]) „Het geheim van koloniaal succes", zei de heer Frank op dezelfde conferentie van Brussel, „ligt in den eerbied voor hun historische, ethische en sociale persoonlijkheid, in de ontwikkeling van hunne eigen instellingen en van hun eigen genie."

In de Commissie zelf ontstond een discussie omtrent het vraagstuk, of daar, waar georganiseerde gemeenschappen der Inboorlingen bestonden, hetzij dat men die „Sultanaten" of „Koninkrijken" noemde, het wel aanging, dat de gemandateerde Mogendheid een of andere overeenkomst met deze Vorsten zou sluiten, om de bevoegdheden van deze en die welke de gemandateerde Mogendheid zich voorbehoudt, vast te leggen.

Voor Zuid-West Afrika hoopt de Commissie, dat de gemandateerde Mogendheid in haar volgend rapport in staat zou wezen, de zeer belangrijke inlichtingen, die zij aan de Commissie heeft mede-

[18]) Minister Sarraut, op een Conferentie van 12 Maart te Brussel.

[19]) Zie het Rapport over de handhaving der Inlandsche organisaties van H. H. van Kol voor het Internationale Congres voor Koloniale Sociologie te Parijs in 1900, wiens conclusie met algemeene stemmen werd aangenomen.

[20]) Rapport over de administratie van den Congo in het jaar 1921.

gedeeld, aangaande de uitwerking der kolonisatie van blanke rassen op den algemeenen toestand der Inlanders aan te vullen. Voor deze aangelegenheid zou de Commissie het op hoogen prijs stellen, volledige inlichtingen te ontvangen over de oorzaken, den omvang en den aard der onlusten, en ook van hare onderdrukking, die in zekere gedeelten van dat territorium gedurende het vorig jaar hebben plaats gehad. De Commissie was ten zeerste getroffen door de inlichtingen, gegeven door de Zuid-Afrikaansche Unie over den toestand in welke deze verscheiden stammen heeft aangetroffen. Het schijnt, alsof de welvaart en de vooruitgang der oorspronkelijke bevolking in omgekeerde reden staan tot haar contact met hare blanke meesters. Zij hoopt, dat de primitieve organisatie in stammen overal zal worden gehandhaafd, waar zij nog bestaat.

Ongelukkigerwijze levert Zuid-West-Afrika, zooals de heer Ormsby-Gore in de zitting der Commissie van den 3 Augustus 1922 vaststelde, het treffendste voorbeeld, dat men kan vinden, van de vernietiging der organisatie van een inheemsche bevolking door het contact met de Europeesche beschaving.

Door Inlandsche Raden te scheppen, beginnen de inwoners in eenige koloniën een weinig autonomie, „self-government" te genieten, een maatregel, die men geleidelijk moet uitbreiden en dat zoo snel als de omstandigheden zulks maar eenigszins toelaten. De Commissie moet er voor waken, dat de gemandateerde Regeeringen de inheemsche bevolkingen er op voorbereiden, politieke rechten uit te oefenen, om hen tot de volledige onafhankelijkheid op te voeden. Ook uit dit gezichtspunt moeten de gemandateerde koloniën als voorbeeld dienen voor alle andere koloniën. Aldus de afgevaardigde Bellegarde (Haïti) op de vergadering van den Volkenbond den 20 Sept. 1922.

G. De nationaliteit der bewoners.

Op zijn vergadering van den 12 Mei 1923 had de Raad van den Volkenbond besloten, deze vraag opnieuw aan de Permanente Commissie voor te leggen, die òf den inwoners de nationaliteit van de gemandateerde Regeering moet toekennen, dan wel hun eigen nationaliteit zou laten behouden, of ten derde hen als geadministreerde beschermelingen der gemandateerde Mogendheden, of nog beter, van den Volkenbond te beschouwen.

In zijn rapport over deze aangelegenheid, opgenomen Annex 4, acht de President van de Commissie „het vooral noodig, dat men zeer duidelijk den Raad er op wijzen moet, dat het naar zijne meening — zeer tegen den geest van het Verdrag en tegen de beginselen daarvan zou wezen, dat de bewoners der betrokken gebieden eenvoudig zouden

worden geassimileerd met de burgers of onderdanen van de gemandateerde Mogendheid." En hij gaat voort: ,,ten tweede moeten wij opmerken, dat de territoriën door de Staten, welke hiertoe last hebben ontvangen, in naam van den Volkenbond moeten worden geadministreerd; zou het daarmede niet in strijd wezen indien een gemandateerde Mogendheid in naam van een derde diegenen zou regeeren, die zij tot haar eigen onderdanen heeft gemaakt?"

,,Ten slotte", zooals de heer Matsuda, gevolmachtigd afgevaardigde van Japan zeer fijn en juist opmerkte in den loop van het onderzoek, ,,berust de instelling der Mandaten hoofdzakelijk op een erkend verschil tusschen den graad van beschaving van de gemandateerde Mogendheid en den minder ontwikkelden toestand der volken, die onder voogdij zijn geplaatst. Is echter de assimilatie der bevolking van de gemandateerde koloniën, wat de nationaliteit betreft, niet juist het uitwisschen van dit wezenlijk verschil? In zijn juridisch advies uit Sir John Salmond de volgende zienswijze: ,,de inboorlingen van Samoa zijn geen Britsche onderdanen, zoolang Samoa niet als een gedeelte van het Britsche Rijk is geannexeerd." De Regeering van Nieuw-Zeeland wenscht hen eveneens ,,Samoaners" te noemen.

De heer Beau verklaarde, dat de Fransche Regeering de bewoners van de gemandateerde koloniën als hare geadministreerde beschermelingen wil beschouwen.

De Zuid-Afrikaansche Unie gaf een nog hardere noot te kraken. De heer Smuts formuleerde theorieën, die geenszins vereenigbaar waren met het begrip der Mandaten, wier voornaamste bevorderaar hij eenmaal was, want deze hebben slechts voogden met tijdelijke rechten van bestuur op het oog. In de ,,Cape-Times" van 28 September 1920 beweert deze Premier-Minister, dat zijne Regeering een volledige autoriteit over Zuid-West Afrika bezat, niet als afgescheiden territorium, maar als integraal gedeelte van de Unie. Zijn Regeering kon deze kolonie tot een Provincie van de Unie verklaren, en haar de eigen wettelijke, administratieve en financieele organisaties opleggen, haar eigen wetten daar invoeren. De verhoudingen tusschen beide ,,amounts to annexation in all but name". En dit, omdat voor de Mandaten C werd gesproken van ,,hen te administreeren als integreerend deel van haar eigen land.

Van het nationale statuut der Inlanders is in de documenten[21]) bijna geen sprake meer, maar men spreekt des te meer over de Duit-

[21]) In de Zuid-Afrikaansche Unie is de verhouding tusschen de blanken (1.500.000) en het gekleurde element (Negers of Indiërs) als 1 : 5. In het Parlement der Unie zijn slechts Europeanen toegelaten, in de Kaap Kolonie, waar de democratie nog

schers, die nog in Zuid-West Afrika verblijf houden, welke een groote meerderheid vormen in de kolonie, en wier medewerking onmisbaar is voor hare verdere ontwikkeling. De Regeering wil deze immigranten laten kiezen tusschen de Zuid-Afrikaansche nationaliteit met de daaraan verbonden rechten en voordeelen, inbegrepen de vertegenwoordiging in het Parlement, of hen hunne Duitsche nationaliteit laten behouden, die hun van deze voorrechten zou berooven. Maar generaal Smuts moest hun „vijandelijke gezindheid constateeren". Zij weigerden. Op de vergadering van den Raad van den Volkenbond den 20 April 1923 eischt zijn vertegenwoordiger het recht voor de Unie, om alle Duitschers te naturaliseeren en men zoekt een basis van verstandhouding („Nieuwe Rott. Court." 21 April 1923). Mr. Ormsby-Gore wil het Permanente Internationale Hof van Justitie laten beslissen. De Raad heeft „kennis genomen" van de verklaring van den vertegenwoordiger van Zuid-Afrika in zake de Duitsche bevolking, en nam 23 April 1923, een resolutie aan, dat de nationaliteit van zulke bewoners van territoriën onder Mandaat B en C niet gelijk gesteld mag worden met die van de burgers der gemandateerde Mogendheden.

Dit belet niet, dat bewoners van gemandateerde territoriën, vrijwillig door individueel optreden, zich kunnen laten naturaliseeren, volgens de wetten door de Mandatarissen nader vast te stellen. Ook acht de Conseil het wenschelijk dat aan bedoelde inwoners een naam wordt gegeven, die duidelijk doet uitkomen dat zij onder mandaat leven.

H. Recht van Petitie der Inboorlingen.

De Britsche Regeering legde een memorandum over betreffend het procédé der overhandiging van Petities uitgaande van de bewoners der gemandateerde territoriën aan den Volkenbond. Er was haar veel aan gelegen, een gemakkelijken en regelmatigen weg te scheppen voor de klachten en petities der bewoners van de gemandateerde gebieden en zij drukte den wensch uit, dat de Mandaten-Commissie hare meening aan den Raad van den Volkenbond zou mededeelen aangaande het beste procédé, dat men volgen moest. Anderen, zooals Sir James Allen (Nieuw-Zeeland), meenden de Vergadering te moeten waarschuwen voor het groote gevaar, dat zou liggen in een rechtstreeksche overhandiging van petities der inboorlingen of van anderen aan de Commisie toe te laten, zonder dat deze van te voren door de betrokken gemandateerde Mogendheid waren onderzocht

het meest is ontwikkeld, hebben van 1.215.000 Inboorlingen slechts 3080 het stemrecht. (Koloniale Studien, Februari 1923, p. 140).

(20 September 1922). Een petitie der koninklijke familie in Togo werd reeds aan de Ministers van Koloniën van Frankrijk en Groot-Brittannië overgebracht.

In dezelfde samenkomst moest Lord Robert Cecil (Zuid-Afrika) toegeven, dat er tegen onderdrukking en slecht bestuur geen betere waarborg was, dan de publiciteit, en hij met leedwezen getuige zou zijn der invoering van een maatregel, die er toe zou leiden, de volle vrijheid van petitie te beperken, die aan de bewoners van de gemandateerde landen is toegestaan. En hij vervolgde: „ik geloof, dat het van groot gewicht ware, dat geen petitie aan de Commisie of aan den Raad worde voorgelegd, zonder onder de oogen van de gemandateerde Mogendheid te zijn gekomen. Deze moet van den aanvang of aan in staat wezen zich te verdedigen en te antwoorden op de klachten, vóór dat dezen door anderen worden onderzocht. Dit is een belangrijk punt, maar om aan den anderen kant aan iedereen voldoening te schenken of om de mogelijke bezorgdheid weg te nemen, dat de petities hunne bestemming niet zullen bereiken, vind ik het wenschelijk de toezending der smeekschriften tegelijkertijd aan de Commissie en aan de gemandateerde Mogendheid toe te laten. De Commissie zou dan verzocht kunnen worden de petitie niet te onderzoeken, voordat zij de kritiek of de aanmerkingen van de gemandateerde Mogendheid heeft ontvangen."

Het recht van de vertegenwoordigers der inboorlingen of van verantwoordelijke organisaties, die de openbare meening vertegenwoordigen, om zich te beklagen en hunne klachten na het onderzoek door de betrokken Regeering en de Mandaten-Commissie voor den Volkenbond te doen komen is van de grootste beteekenis. Vooral omdat zij daar getrouwe verdedigers zullen vinden in de leden van de gekleurde rassen, zooals b.v. thans de afgevaardigde van Indië den handschoen voor de belangen der inboorlingen van Zuid-West Afrika heeft opgenomen bij gelegenheid van de onlusten der Bondelzwarten.

Deze Neger-Hottentotten leven in groote armoede in het zuidelijk gedeelte van deze gemandateerde kolonie, het voormalig Lüderitzland; de administrateur spreekt nog in zijn rapport voor het jaar 1921 van hen, als „een rustige en gehoorzame bevolking." Slecht gevoed, gehuisvest en gekleed, geteisterd door ziekten hebben de zendelingen verscheiden malen een beroep op steun moeten doen om hunne ellende te lenigen. De nieuwe Gouverneur legde hun eene zware belasting op voor de honden, van 1 pond sterling voor den eersten hond, opklimmend tot 10 L. voor 5 honden; dieren, die voor hun eigen bescherming en voor de bewaking hunner magere kudden en vee onmisbaar zijn.

Deze lasten troffen een volk zonder geld, dat zijne geiten steeds tegen goederen ruilde; een volk, dat absoluut niet in staat was dit bedrag te betalen. Dit werd als een verzet uitgelegd niettegenstaande geen enkele vijandelijke handeling, laat staan dan van geweld, had plaats gevonden. Toch besloot de Gouverneur hun ,,een harde en duurzame les" toe te dienen, waaraan honderden ten slachtoffer vielen en die aanleiding gaf tot wreedheden, gepleegd door vrijwilligers van het blanke ras.

Mevrouw Bugge—Wicksell (Zweden), lid der Mandaten-Commissie, sprak over deze kolonie in de Vergadering van den Volkenbond, maar bewaarde het stilzwijgen over deze misdaad, die door de Anti-Slavery Society werd aan het licht gebracht.

De afgevaardigde voor Haïti, de heer Bellegarde, gaf (8 September) zijne levendige voldoening te kennen, dat een nader onderzoek zal worden ingesteld. Hij hoopt, dat de Zuid-Afrikaansche Unie alles zal doen om het lijden van de slachtoffers te lenigen en het in beslag genomen vee terug te geven; hij hoopt en vertrouwt, dat de Mandaten-Commissie, onaangenaam getroffen door deze feiten, in haar volgende zitting zal kunnen vaststellen, dat de toestanden op voldoende wijze verbeterd zijn. Zijn voorstel vond een goede ontvangst ook bij Lord Robert Cecil, die erkende, dat deze aangelegenheid geheel en al moest worden opgehelderd en verzekerde, dat aan de slachtoffers van de expeditie hulp zal worden verleend.

Het is echter treurig om te constateeren, dat de Mandaten-Commissie deze zware aanklacht niet zorgvuldiger heeft onderzocht, welke haar aan eene ernstige beproeving heeft onderworpen, waarbij zij ,,has not come out of test at all well." (Anti-Slavery Society January 1923 p. 126). Haar blaam, zelfs geformuleerd in de hoffelijkste termen, zou een grooten moreelen invloed uitgeoefend hebben op de Regeeringen en vertrouwen gewekt bij de millioenen Inboorlingen, meestal gedoemd om in stilte te lijden zonder gerechtigheid te verkrijgen.

Het recht van petitie, zei verder de afgevaardigde Bellegarde, is noodzakelijk, het is de zekerste waarborg die wij kunnen geven aan de gemandateerde volken. De Commissie wenscht en hoopt, dat alle petities uitgaande van bewoners onder mandaat zouden worden gericht aan de gemandateerde Mogendheid. De heer Bellegarde meent, dat het goed zou wezen, een meer direkte methode te zoeken, om de klachten van degenen, die meenen, door een slechte of onrechtvaardige behandeling te lijden, tot hun doel te doen komen.

Is het aan te bevelen, hunne bezwaren juist aan diegenen, over wie zij zich beklagen, te overhandigen, aan het plaatselijk bestuur? Het is immers niet toelaatbaar, dat een onrechtvaardigheid kan worden

begaan en verborgen blijven onder de verantwoordelijkheid van den Volkenbond. (20 September 1922).

De Commissie was verder van meening, dat elk van haar leden behoorde rond te deelen aan al zijn collega's alle petities en analoge dokumenten, die ter zijner kennis kwamen, en die uit den aard der zaak hem toeschenen de aandacht der Commissie te verdienen, die dan nog steeds het onderzoek daarvan kan weigeren (8 Augustus 1922).

Dr. Nansen (Noorwegen), verslaggever der 6e Commissie zegt, dat deze er den voorkeur aan gaf, om alle petities allereerst aan het plaatselijk bestuur en de gemandateerde Mogendheid aan te bieden, omdat de Mandaten-Commissie zich daarmede niet kon bezig houden zonder de toelichting der betrokken Mogendheid onder oogen te hebben. De openbaarheid, zei hij, is in onzen tijd trouwens tot zulk een ontwikkeling gekomen, dat iedereen zou weten, dat een klacht werd ingediend, en niemand zou, door haar weg te moffelen, het gevaar willen loopen, een ernstigen blaam te verdienen. Aldus werd besloten.

III.

ALGEMEEN OVERZICHT.

In het voorafgaande werd de opmerkzaamheid hoofdzakelijk gericht op de leemten, die in de toepassing van het Mandatenstelsel op de koloniën waren aan te wijzen. Zeer zeker, er waren meerdere opmerkingen te maken, doch men kon geen volmaaktheid verwachten van een werk, dat uitgevoerd werd, terwijl de geesten nog niet geheel en al van de oorlogsmentaliteit waren bevrijd, noch van een organisatie, die nauwelijks haar werk had aangevangen, dat zij als door een wonder den ouden Adam van de egoïstische exploitatie der koloniën in een geheel onbaatzuchtig mensch kon veranderen. Maar de Parlementen kunnen helpen en op dit gebied is er voor de Interparlementaire Unie een heerlijke plicht te vervullen. Zoodra de Volkenbond verbeterd en gedemokratiseerd zal wezen, in 't bijzonder ten opzichte van zijn Raad; zoodra de Permanente Mandaten-Commissie den verdienden steun vindt en de openbare meening is wakker geschud, valt er niet aan te twijfelen, of men zal er in slagen, de gemandateerde Regeeringen te dwingen, getrouw te blijven aan het groote humanitaire ideaal van art. 22 van het Verdrag.

Men zal dus nog enkele jaren moeten wachten om de balans naar behooren te kunnen opmaken en om te kunnen vergelijken de moreele en materieele welvaart, de intellektueele, politieke en economische ontwikkeling, de afwezigheid van misbruiken en de sympathie der Inboorlingen voor hunne voogden, met den toestand van vóór den

oorlog. In haar Adres aan den Kanselier heeft de Federatie der Koloniale Vereenigingen te Berlijn echter zware aanklachten tegen de gemandateerde Mogendheden geformuleerd:

„Het Mandatenstelsel heeft overal schipbreuk geleden en zijn onvermogen bewezen; de Britsche Minister Winston Churchill heeft dit zonder omwegen beaamd op de Britsche Rijks-Conferentie van 28 Januari 1921. Wij eischen een bestuur voldoende aan de bepalingen van het Verdrag en de uitzending eener onzijdige Commissie van onderzoek. De feitelijke verdeeling der Mandaten was en blijft een fout, die meer en meer hare economische en sociale mislukking doet gevoelen.[22])

„De Federatie, geconstitueerd op het initiatief van de „Deutsche Kolonialgesellschaft" eischt, dat het recht van Duitschland op het bezit van kolonien zou worden erkend, en zoo spoedig als mogelijk zou worden verwezenlijkt."

En zonder eenigen twijfel heeft zij het recht en de rede aan hare zijde, indien de mislukking van het nieuwe stelsel mocht worden bewezen.

De Mandaten-Commissie daarentegen is van meening, dat het bestuur van deze koloniën in het algemeen beantwoordt aan het hooge ideaal van het Verdrag en dat de gemandateerde Mogendheden (behalve die van de Zuid-Afrikaansche Unie, v. Kol) een geest van samenwerking hebben getoond.

„De Commissie", zegt het rapport van den President aan den Raad van den Volkenbond, den 23 Augustus 1922, „is verheugd te kunnen verklaren, dat, over het geheel de rapporten van de gemandateerde Mogendheden, belast met de administratie der territoriën onder Mandaat C, allen getuigenis afleggen van den goeden wil om voor de betrokken bevolkingen het voordeel der toepassing van bepalingen van art. 22 van het Verdrag en van de Mandaten te verzekeren. Zij heeft o. a. kunnen constateeren, ingelicht door deze rapporten, dat de slavernij, zelfs de huiselijke, niet meer bestaat in geen enkele dezer territoriën; dat de gedwongen arbeid daar vrijwel onbekend is of slechts in geval van noodzakelijke openbare diensten werd toegepast; dat de vrijheid van geweten overal was verzekerd; dat de handel in wapens en munitie streng wordt gecontroleerd; dat het verbod om aan de inboorlingen alcoholische dranken en spiritualiën te verschaffen, overal met strengheid wordt toegepast en dat de onder Mandaat C gemandateerde koloniën geheel gedemilitariseerd waren."

Zooals reeds in het eerste raport werd opgemerkt, heeft zich de invloed van den Raad van den Volkenbond, die zich dikwijls

[22]) La Dépêche Coloniale 18 Februari 1922.

niet zoo geavanceerd heeft getoond als de Vergadering, zich nog te veel in het besturen van deze koloniën doen gelden. Volgens de bepalingen van het Verdrag oefenen de gemandateerde Mogendheden haar voogdij uit in naam van den Volkenbond: ,,wij zijn de mandatarissen van den Bond en niet van den Raad", zegt met recht Sir Francis Bell op de vergadering van den Volkenbond den 19 September 1922. Een autoriteit werd geschapen, zeide Minister Sarraut, die deze voogdij en hare toepassingen moet controleeren; de Volkenbond, een internationaal organisme, waarin bijna alle volken der wereld zijn vertegenwoordigd. De Bond is de rechter en hoogste scheidsrechter, wanneer de Mandaten-Commissie, hare opmerkingen heeft gemaakt en ,,wij kunnen onze administratie niet wijzigen", zegt Sir Francis Bell, ,,voordat de leden van den Volkenbond hebben verklaard, dat de gemaakte opmerkingen gegrond zijn en juist."

A. De Mandaten-Commissie en den Volkenbond.

Onwillekeurig dringt zich de meening op, dat de Permanente Mandaten-Commissie hare bezwaren wat vrijmoediger had kunnen uiten, en wat meer energie bij hare voorstellen had kunnen toonen. Deze Areopaag, deze vereeniging van mannen, los van elken rechtstreekschen band met hun Regeeringen; geleerden, deskundigen in koloniale vraagstukken, die konden handelen in volkomen onafhankelijkheid, en slechts hebben te luisteren naar de stem van hun geweten, naar hunne gevoelens voor recht en rechtvaardigheid, hun liefde voor de inboorlingen, wier lot zij in handen hebben, kan en moet groote dingen doen, niet terugdeinzen voor welke waarheid ook, hoe hard deze ook moge klinken. Maar nauwelijks ontstaan moet zij tastend haar éérste stappen doen op een gebied vol valstrikken, zij mag zich niet lichtvaardig verbinden; en het is dus verklaarbaar, dat zij, de mentaliteit der gemandateerde Mogendheden nog niet voldoende kennend, de voorkeur eraan geeft door zachte en hoffelijke termen zonder hen te kwetsen, deze te wijzen op de te maken verbeteringen en om hunne fouten te verbeteren.

Van haar ijver en haar toewijding heeft de Commissie bewijzen gegeven, in 't bijzonder de heer Rappard, Directeur der afdeeling van Mandaten en zijne medewerkers, aan welke de President bij het overleggen van het rapport heeft hulde gebracht, want ,,hun taak was uiterst zwaar!" Van zijn kant sloot de Indiër Sir Sivaswamy Aiyer zich gaarne aan bij de woorden van lof, gewijd aan de leden van de Permanente Mandaten-Commissie: ,,voor de bewonderenswaardige zorg, van welke zij hebben blijk gegeven voor de welvaart der volkeren, toevertrouwd aan de gemandateerde Mogend-

heden en voor de stiptheid warmede zij letter en geest van art. 22 van het Verdrag hebben nageleefd."

De Parlementen van alle betrokken landen moeten dus trachten de Commissie te steunen, wanneer zij haar dikwijls zoo moeilijke taak te vervullen heeft: de Interparlementaire Unie zou hiervoor den wensch kunnen uitdrukken.

Het feit, dat de Regeering der Zuid-Afrikaansche Unie geen afgevaardigde naar de Commissie heeft gezonden, om de noodzakelijke verklaringen te geven, vooral na de zeer onvoldoende en onvolledige rapporten, die zij had ingediend, had door haar parlement niet onopgemerkt mogen blijven. Dit had ook zelf de opheldering moeten geven, nog vóór dat de Commissie vragen opwierp over de droeve gebeurtenissen bij den opstand der Bondelzwarten, waardoor zoo vele Inboorlingen als slachtoffers zijn gevallen.

De openbaarheid der Vergaderingen van de Commissie heeft natuurlijk aanleiding gegeven tot eenige opmerkingen, maar Lord Robert Cecil erkende, dat de openbare zittingen een gelukkig resultaat hebben gehad en het werk der Commissie op een soliede en bevredigende basis hebben geplaatst" (Volkenbond 20 September 1922).

De openbaarheid der vergaderingen van de Commissie moet worden gehandhaafd om van den machtigen steun van de pers en der openbare meening profijt te trekken, deze twee groote krachten, die den eventueelen kwaden wil der Regeeringen kunnen en moeten breken.

Indien men zich de vurige hoop herinnert, die de Volkenbond in de harten van millioenen menschen heeft doen ontstaan, en indien men zijn ijverig streven, om het groote gestelde doel te bereiken, ziet, heeft men geen recht zich te beklagen over de resultaten, die men door het nieuwe stelsel van koloniale politiek heeft verkregen — het Mandatenstelsel. Juist zooals bij den Volkenbond moest het zaad er van worden gestrooid in een grond vol rotsblokken, maar het zal kiemen, wortel vatten, en de plant zal groeien, om een levenskrachtigen boom te vormen.

Van een Federatie van enkele Mogendheden zal de Volkenbond eenmaal den vertegenwoordiger worden der gansche beschaafde wereld; een demokratisch verbond der naties, waarin allen hunne plaats met gelijke rechten en gelijke plichten verkrijgen, getrouw aan het gesloten Verdrag. Eens zal de Volkenbond, zooals Minister Van Karnebeek in het Nederlandsche Parlement zeide: „het intieme leven worden van de Gemeenschap der Volken, door hetwelk de diepe nationale tegenstellingen een middel tot vreedzame, rechtvaardige en

duurzame oplossing zullen vinden". De Volkenbond is ongetwijfeld in wezen een middel van internationale eendracht, maar tot nu toe, — zooals vele gebeurtenissen uit den jongsten tijd het bewijzen, — trachten de verschillende belangen der Regeeringen hem nog te veel te gebruiken tot bevrediging van hun bijzondere wenschen. De Volkenbond moet nog zijn weg zoeken; hij vraagt zich dikwijls af hoe te handelen, om nuttig op te treden; zijne initiatieven worden dikwijls verdacht gemaakt; en zijn prestige moet zich nog versterken door zijne daden. De ernstige vraagstukken, door den oorlog en den vrede opgeworpen, drukken nog als een nachtmerrie op zijn weldadig werk, dat zich reeds op verschillend terrein deed gevoelen. Zijn levenskrachtige groei, — en dezelfde opmerking is van toepassing op het Mandatenstelsel —, is slechts een vraag des tijds. Zijn ideaal zal zich verwezenlijken, want, zooals de heer J o u v e n e l op de vergadering van den Volkenbond zeide (26 Sept. 1922): „Utopie is dikwijls slechts de naam, met welke het verleden de toekomst siert."

B. De Internationalisatie der Koloniën.

Ook op koloniaal terrein moet het oude begrip van een egoïstischen strijd om het leven, meer en meer plaats maken voor de nieuwe leer der internationale solidariteit en van de onderlinge afhankelijkheid der geheele wereld.

Men kan nu eenmaal niet meer terugkeeren op dien weg en de hebzuchtige exploitatie der koloniën door het moederland herstellen, waardoor alle anderen volken worden uitgesloten. Integendeel, het Mandatenstelsel leidt in een meer of min verre toekomst tot de Internationalisatie der koloniën. De kolonisatie onder Mandaat van den Volkenbond zal, een goed resultaat opleverend, een gelukkig voorbeeld geven ook voor andere landen der wereld; dit begin van Internationaliseering moet worden uitgebreid ook in andere als de oud-Duitsche koloniën.

De taak, de bewoners op te voeden en de natuurlijke rijkdommen der achterlijke landen te ontginnen is zoo reusachtig groot, dat zij de medewerking vereischt van alle beschaafde volken, vooral nadat de oorlog de wereld heeft beroofd van milliarden aan kapitaal en 30 millioen menschen, die of dood of buiten staat zijn te produceeren. In zijn exposé der motieven voor de nutbaarmaking der koloniën, zegt M i n i s t e r S a r r a u t, dat „Frankrijk moet helpen de gewichtige vraag van de ontwikkeling der menschheid op te lossen, om de volken op economisch, moreel en politiek gebied nader tot elkander te brengen. De groote kloof, die vroeger de rassen scheidde,

wordt kleiner: het gevoel van de solidariteit der menschheid wint terrein." [23]) .

Door aan alle naties toe te kennen het gelijke recht om de rijkdommen der aarde te ontginnen, kan Duitschland daaraan deelnemen op gelijken voet (Lugo Brentano). Een en ander zal in de toekomst tot een oppervoogdij van den Volkenbond leiden, volgens een hooger begrip der universeele en solidaire belangen van de geheele wereld. Men zal het oog houden op het werk van den buurman en de koloniale dan wel nationale vragen zullen van een internationaal standpunt worden beschouwd. Kolonisatie zal aldus een werk der geheele menschheid worden, door de medewerking van allen. „Wij moeten", zeide Minister Sarraut verder in zijn reeds genoemde merkwaardige redevoering te Brussel, „wij moeten, door gemeenschappelijk te werken, door onze krachten te vereenigen, door te trachten het beste van onze tradities en van onze ervaringen uit te kiezen, met onze gansche gemeenzame kracht het prestige en de autoriteit van deze internationale moraal bevestigen, die wij als gids laten dienen voor het verdere worden der menschheid."

Daarvoor is de internationalisatie der koloniën onder leiding van den Volkenbond noodzakelijk, in afwachting van den tijd waarin zij zullen verdwijnen: de rijpe vrucht zal dan vallen van den boom.

Een natie kan niet alléén leven; het is in het belang van allen, niet een Super-Staat, maar een organisatie van orde en internationaal leven te scheppen. Wij bestrijden niet het grondbeginsel der Nationale Souvereiniteit, indien men daaronder verstaat het recht van iedere natie, om zich zelf te regeeren, zich zonder tusschenkomst van een andere natie te administreeren; maar haar wil is beperkt, zoodra deze in aanraking komt met de onderlinge betrekkingen der naties. Men maakt dikwijls de tegenwerping dat er niets boven de idee van de absolute souvereiniteit van een Staat of een Natie gaat en dat deze gedachte niet ondergeschikt mag gemaakt worden aan de onderlinge relaties der volkeren. „Een andere verwarring", schrijft Léon Jouhaux [24]), „veroorzaakt het identificeeren van Souvereiniteit met willekeur; zij gelooven dan, als men een organisatie eischt, die op alle Staten van toepassing is, dat het de bedoeling is, om een hoogeren scheidsrechter te benoemen dan hunne these eischt. Dit is echter geenszins het geval en wij kunnen zeggen, dat dit vraagstuk van denzelfden aard is, als dat, wanneer men spreekt van de organisatie der betrekkingen tusschen individuen." (p. 230.)

---

[23]) „Nieuwe Rotterdamsche Courant', 28 Nov. 1922.

[24]) Revue de la Fédération Syndicale Internationale, nov.-déc. 1922.

Het recht van den souvereinen Staat is niet onbegrensd; dat zou in 't geheel niet te vereenigen zijn met het gelijktijdig bestaan van andere Staten, welke gelijke rechten hebben, en die allen aan de regelen van het internationale recht zijn onderworpen, dus aan een gemeenschappelijk recht, waardoor hunne handelingen beperkt worden. Wie gedeeltelijk afhankelijk is, maar voor een ander gedeelte onafhankelijk, bezit niet meer zijn absolute onafhankelijkheid, is niet meer Souverein in den waren zin van het woord. [25]) De souvereiniteit van het individu is verdwenen, zooals ook het dogma van de absolute Souvereiniteit van den Staat zal verdwijnen, onderworpen aan de „civis maxima". Dit dogma moet radikaal verworpen worden, om eindelijk een wereldorganisatie, een wereldstaat in het leven te kunnen roepen.

IV.

DE TOEKOMST VAN HET STELSEL DER KOLONIALE MANDATEN.

Deze wordt tegengewerkt door de onderscheiding, die men heeft gemaakt tusschen de Mandaten van het type C, die als een integraal gedeelte van de territoriea des mandataris kunnen worden bestuurd en die van het type B. Wij hebben reeds gezien tot welk misbruik dit bereids aanleiding heeft gegeven, vooral ten opzichte van de economische gelijkheid. De ontwikkelingsraad der volkeren onder mandaat C, is trouwens niet zoo veel verschillend van dien van verscheiden koloniën van het type B, dat het noodzakelijk kan worden geacht zulk een onderscheiding te maken en bijv. een grootere machtsbevoegdheid te verleenen aan de mandatarissen van Zuid-West Afrika en van de eilanden van den Stillen Oceaan, dan aan die van Togo en Kameroen. Dezelfde misbruiken zijn in beide kategorieën te bestrijden; een gelijke exploitatie der Inboorlingen te vreezen, die een scherpe contrôle door den Volkenbond noodzakelijk maken. En reeds nu heeft men kunnen constateeren, dat de ernstigste bezwaren de Mandaten C van Zuid-West Afrika en het eiland Nauru in den Stillen Oceaan betroffen, territoriën onder Mandaat C, waar de Regeeringen een weinig te veel naar hun eigen goeddunken gehandeld hebben. In beide gevallen werd een onderzoek ingesteld, om de aanklachten te neutraliseeren, indien zij valsch waren, of de misbruiken te doen verdwijnen in het tegenovergestelde geval. Een van de mandatarissen van het type C, de Zuid-Afrikaansche Unie, schijnt reeds te vergeten, dat hij deze territoriën niet als Souve-

[25]) Dr. Hans Keller, Das Problem der Souveränität und die Theorie des Volkerrechts.

rein heer en meester, maar alleen als tijdelijk voogd in naam van den Volkenbond bestuurt. De gelijkheid der voorwaarden, onder welke de twee typen van Mandaten zullen moeten worden gegeven, dringt zich reeds door de ondervinding op. De baatzuchtige exploitatie moet voor beiden plaats maken voor het hoogere begrip van algemeen belang; verbetering van den materieelen en moreelen toestand der inboorlingen is immers het eenige rechtsbeginsel der koloniale politiek. Dit is dan ook de reden, waarom het Mandatenstelsel werd geschapen, dat thans niet meer een ijdel droombeeld, maar werkelijkheid is geworden. Lord Robert Cecil verklaarde, dat hij zich verheugde, over de uitgeoefende kritiek, die van het stelsel een feit maken; zij die van camouflage durven te spreken vergissen zich, daar het Mandatenstelsel een feitelijken vooruitgang der menschheid beteekent (Vergadering van 20 September 1922).

Het art. 22, zegt van zijn kant Sir Sivaswamy Aiyer, ,,opent een nieuw tijdperk in de betrekkingen tusschen de rassen. Dit was de éérste maal, dat een officieel dokument gelijke rechten toekende aan alle kleurlingen en maatregelen heeft genomen om dit te verwezenlijken. De Mandaten-Commissie staat steeds op de bres om de welvaart der Inboorlingen te bevorderen en hun rechten te handhaven en indien de Europeesche Regeeringen afstand deden van hun landhonger, van hun commercieele hebzucht en van hunne exploitatie der Inboorlingen, dan zou men een ideaal van rechtvaardigheid en menschelijkheid kunnen verwezenlijken, een deugdelijk instrument smeden van duurzamen vrede." De heer Bellegarde (Haïti), steunde hem, verklarende, dat het Mandatenstelsel, ingesteld voor de welvaart van de achterlijke rassen, een heilzaam voorbeeld zal wezen voor alle koloniale Mogendheden.

Dr. Nansen, verslaggever der 6e Commissie van den Volkenbond, vindt, dat het in werking treden van de Mandaten een grooten vooruitgang verwezenlijkt heeft en de Mandaten-Commissie kan rekenen op de ijverige medewerking van alle leden van den Volkenbond. ,,Het is haar taak, haar meening uit te drukken over de wijze, waarop de Mandaten worden uitgevoerd, al moge deze meening aangenaam of onaangenaam klinken voor de betrokken Regeeringen."

Door zich steeds op het standpunt van de rechten der zwakken te plaatsen, door met alle krachten de economische gelijkheid en de ontwikkeling der Inboorlingen te bevorderen, zou de Commissie haar beschavende taak voltooien en de koloniale politiek tot een hoogte brengen, tot nu toe noch nimmer bereikt. Zij zal aldus de toekomst voorbereiden, waarin alle voogdij overbodig zal worden, omdat de achterlijke rassen een graad van beschaving hebben bereikt, die geen

bescherming van voogden meer noodig heeft, daar zij van hunne onafhankelijkheid kunnen genieten. Dan, maar ook eerst dan, zal het edele doel van het nieuwe stelsel zijn bereikt en de utopie van gisteren de werkelijkheid van morgen zijn geworden.

De volgende resolutie werd voorgesteld, die — na eenige discussie — te Kopenhagen door de Conferentie der Interparlementaire Unie werd aangenomen:

„De XXIe Interparlementaire Conferentie begroet met voldoening de instelling der Koloniale Mandaten, die een nieuw stelsel van koloniale politiek zullen in het leven roepen, in overeenstemming met de grondbeginselen van het Verdrag van den Volkenbond.

Zij aanvaardt met hare meest hartelijke wenschen de schepping der Permanente Commissie, die belast is met de daadwerkelijke contrôle op de uitoefening der Mandaten.

De Conferentie, zonder zich te willen uitspreken over de details der noodige hervormingen, uit de vaste hoop, dat de gemandateerde Mogendheden hun heilige zending van beschaving trouw zullen vervullen, opdat de instelling der Koloniale Mandaten een machtigen faktor moge worden om de solidariteit der menschheid te bevorderen en den vrede duurzaam te handhaven.

De beginselen van deze Mandaten in 't algemeen goedkeurende, besluit de Conferentie, de studie der mogelijke verbeteringen in handen te geven aan een Commissie der Interparlementaire Unie, welke daarover een rapport en ontwerpresolutie zal opmaken, die aan de volgende conferentie zullen worden aangeboden."

Tot leden dezer koloniale Commissie werden benoemd: Baron Adelswärd, Voorzitter der Interparlementaire Unie; M. Dernburg, oud-Minister van Koloniën in Duitschland; Sir Beddoc Rees, Lid van het Engelsche Parlement; een koloniaal deskundige door de Fransche parlementaire groep nader aan te wijzen en schrijver dezes.

„EEN UITNOODIGING"

DOOR

S. DE WOLFF.

„Er zijn in onze rijen, en niet van de minsten, die meenen dat op deze vraag (naar de economische perspectieven) een onfeilbaar antwoord mogelijk is op grond van wiskunstige gegevens."

„Ondanks haar eenvoud en haar schijnbaar wiskundige juistheid is deze crisiswet mijns inziens onhoudbaar. Het lijkt heel wat wanneer men er op kan wijzen, dat het verschijnsel zich reeds een eeuw lang regelmatig herhaalt . . . Met de periodiciteit van de crisissen is slechts *schijnbaar* hetzelfde het geval."

„En zulks te minder omdat de gegevens volstrekt niet zoo wiskundig juist kloppen als de voorstanders dezer theorie voor hun bewijsvoering noodig zouden hebben."

„Wij doen dus beter ons bij de beschouwingen omtrent de conjunctuur niet al te zeer te laten beïnvloeden door een verleidelijke, maar voor de practijk gevaarlijke en daardoor onbruikbare methode."

Ziehier partijgenoot Vermeer een kleine bloemlezing van die gedeelten van Uw artikel in de eerste aflevering van de „Socialistische Gids" van dit jaar, die speciaal tegen de methode van het zoeken naar wetmatigheid in de conjunctuurverschijnselen gericht waren.

Zou het echter niet wenschelijker zijn het niet bij allerlei speldeprikjes te laten blijven, maar aan de hand van de *feiten* van een kleine 100 jaar te constateeren, dat die wetmatigheid *niet* bestaat?

Schrijver dezes heeft juist 3 jaar geleden in dit tijdschrift een studie gepubliceerd, waarin hij geen *theorieën* verkondigde, maar de beschikbare gegevens aan een nauwgezet onderzoek onderwierp. Dat onderzoek is tot dusverre door niemand weerlegd. Het moet voor U, die zich telkens enkel op de „feiten" beroept, een wetenschappelijk genot zijn, de resultaten van dat onderzoek te weerleggen.

Indien de redactie van dit tijdschrift daarvoor plaatsruimte vinden kan, wilde ik, nadat ik 3 jaar geleden het feitenmateriaal gepubliceerd heb, binnenkort hier een *theoretische verklaring* der periodiciteit in het economische leven geven.

U zou den lezers het besmet worden met deze „verleidelijke, maar voor de practijk gevaarlijke en daardoor onbruikbare methode" kunnen besparen, indien U van te voren mijn artikel uit den jaargang 1921 eens grondig weerlegde.

Dit moet U tamelijk gemakkelijk vallen, immers, anders zoudt gij

niet hebben geschreven: „Van een *aantal der heftigste crisissen*, die het economische leven hebben geteisterd, is een *oorzakelijk verband* aan te toonen met gebeurtenissen, die niet in den natuurlijken loop lagen van het productie-proces, maar die juist dezen natuurlijken loop hebben verstoord."

Als wellicht de meest gezaghebbende op dit gebied in onze rijen zijt gij trouwens ook verplicht — vergeef mij de wederom eenigszins wiskunstig klinkende uitdrukking — nu ge eenmaal a gezegd hebt, b te doen volgen.

Veel tijd behoeft het U immers niet te kosten. Hoe luidt het in Goethe's ballade „Das Veilchen"?

„Ach nur, ach nur
„Ein Viertelstündchen doch."

En schrijver dezes kan in afwachting hiervan niet beter eindigen dan met de slotwoorden van bovengenoemde ballade:

„Und sterb' ich denn, so sterb ich doch
„Durch Sie, durch Sie
„Zu Ihren Füssen doch!"

FEITEN EN CIJFERS

Het Internationale Arbeidsbureau.

Heeft het Internationale Arbeidsbureau reden van bestaan en zijn de resultaten van beteekenis? Deze vragen worden herhaaldelijk gesteld en zeer verschillend beantwoord. Indien de resultaten niet zoo zijn als men gaarne zou wenschen, is dit allereerst te wijten aan de onderscheidene regeeringen, die het werk van onzen p.g. Albert Thomas en zijn helpers, tegenwerken.

Het was goed gezien een geschrift te publiceeren, waarin, in beknopten vorm, iets wordt medegedeeld over de resulaten.

Zooals men weet, vindt het werk van het bureau zijn hoogtepunt in de jaarlijksche congressen, alwaar de leidende figuren op sociaal-politiek terrein de algemeene lijnen uitstippelen en „aanbevelingen" dan wel „wetsontwerpen" aannemen, welke richtsnoeren moeten zijn in elk der deelnemende landen.

Het geschrift is bijgewerkt tot 1 September 1923, zoodat de resultaten van de internationale conferentie, welke in October 1923 is gehouden, onbesproken blijven. Van groote beteekenis trouwens is deze laatste conferentie, welke alleen het vraagstuk der arbeidsinspectie behandelde, ook niet geweest.

* * *

Internationale conferenties zijn gehouden in 1919 (Washington), 1920 (Genua) en in 1921 en 1922 te Genève. In totaal werden aangenomen 16 „wetsontwerpen" en 18 „aanbevelingen". Tot 1 September 1923 had de Secretaris-Generaal van den Volkenbond van 86 ratificaties mededeeling ontvangen. Bovendien hadden 12 staten bij den

Volkenbond bericht ingezonden van ratificatie van de overeenkomst van Bern (1906) betreffende het gebruik van phosphor. Verder waren nog 100 kennisgevingen ingekomen van onderscheidene landen, behelzende de mededeeling, dat de betreffende regeering een voorstel tot ratificatie bij het parlement had ingediend, doch dat nog geen definitief besluit was genomen.

Hoe het nu met een deel der verschillende „aanbevelingen" en „wetsontwerpen" staat, wordt in het hier behandelde geschrift nauwkeurig aangegeven.

Conferentie van Washington (1919).

Het voornaamste „ontwerp" van deze conferentie betrof den achturendag en de 48-urige arbeidsweek. Tot 1 September 1923 hadden geratificeerd Bulgarije, Griekenland, Roemenië, Tsjecho-Slowakije en Britsch-Indië.[1]) Een voorstel tot ratificatie ligt bij de parlementen van Argentinië, Brazilië, Chili, Duitschland, Frankrijk, Nederland, Oostenrijk en Spanje.

Opvallend is, dat deze zaak zich zoo langzaam ontwikkelt en dat de groote industriestaten slechts schoorvoetend tot ratifcatie besluiten.

Aard van het ontwerp	Staten, welke het „ontwerp" geratificeerd hebben.	Staten waar een voorstel tot ratificatie bij het parlement aanhangig is gemaakt, dan wel reeds is aangenomen, doch de ratificatie nog niet plaats had.
Bescherming van zwangere- en kraamvrouwen.	Bulgarije, Griekenland, Roemenië en Spanje.	Argentinië, Brazilië, Chili, Frankrijk, Nederland, Polen, Tsjecho-Slowakije.
Nachtarbeid van vrouwen	Bulgarije, Estland, Griekenland, Engeland, Britsch-Indië, Italië, Nederland, Roemenië, Zuid-Afrika, Tsjecho-Slowakije, Zwitserland.	Argentinië, Brazilië, Chili, Duitschland, Frankrijk, Oostenrijk, Spanje.
Minimum leeftijd van kinderen, om in bedrijven te werken.	Bulgarije, Denemarken, Estland, Engeland, Griekenland, Roemenië, Tsjecho-Slowakije, Zwitserland.	Argentinië, Brazilië, Chili, Duitschland, Frankrijk, Polen, Spanje, Finland, Nederland.
Nachtarbeid van jeugdige personen.	Bulgarije, Denemarken, Estland, Engeland, Griekenland, Italië, Indië, Roemenië, Zwitserland.	Argentinië, Brazilië, Chili, Duitschland, Frankrijk, Oostenrijk, Polen, Spanje, Tsjecho-Slowakije, Finland, Nederland.

[1]) Aan Indië, Roemenië en Griekenland zijn faciliteiten verleend voor den 10 urendag.

Een ander „ontwerp" betrof de maatregelen betreffende de werkloosheid. Geratificeerd hebben: Bulgarije, Denemarken, Estland, Finland, Groot-Britannië, Griekenland, Britsch-Indië, Italië, Japan, Noorwegen, Roemenië, Zweden, Zwitserland en Spanje.

Argentinië, Brazilië, Duitschland, Letland, Nederland, Oostenrijk, Polen en Tsjecho-Slowakije overwegen de ratificatie.

De staat op blz. 202 geeft aan, hoe het staat met de „ontwerpen" betreffende de bescherming van de werkende vrouw en het kind.

Hoewel vele landen nog niet geratificeerd hebben, zijn toch in tal van landen reeds wetten van kracht, waarin de door de internationale conferentie aangegeven algemeene lijnen, zijn verwerkt. Zulks geldt in het bijzonder voor den arbeidstijd.

* * *

Conferentie van Genua (1920).

Deze conferentie heeft zich hoofdzakelijk beziggehouden met de scheepvaart. Ook hierover geeft een staat aan hoe de stand van zaken is.

Aard van het ontwerp.	Geratificeerd hebben.	Voornemens zijn te ratificeeren.
Minimum leeftijd voor opvarenden.	Bulgarije, Estland, Engeland, Zweden, Roemenië.	België, Chili, Denemarken, Duitschland, Finland, Italië, Nederland, Polen, Spanje.
Schadevergoeding bij schipbreuk.	Bulgarije, Estland.	België, Chili, Denemarken, Duitschland, Italië, Nederland, Polen, Spanje.
Arbeidsbemiddeling voor zeelieden.	Bulgarije, Estland, Finland, Japan, Noorwegen, Zweden.	België, Chili, Denemarken. Duitschland, Italië, Nederland, Polen, Spanje.

Ook hier geldt, dat het niet-ratificeeren nog niet beteekent, dat in verschillende landen nog niets gedaan is.

* * *

Conferentie van Genève (1921).

Deze conferentie hield zich in hoofdzaak bezig met landbouwvraagstukken. Er werden zeven „ontwerpen" aangenomen, waarvan zes zijn geratificeerd door Estland, vier door Tsjecho-Slowakije en Indië, drie door Roemenië, twee door Engeland en Finland en één door Denemarken. Verschillende onderdeelen zijn van kracht voor enkele andere landen en ook doorgevoerd, zonder dat ratificatie volgde.

De vierde conferentie, welke in 1922 te Genève is gehouden, behandelde zaken de emigratie betreffende. Het ging hier meer om administratieve aangelegenheden dan om „aanbevelingen" of „wetsontwerpen".

* * *

Omtrent de werkzaamheden van het I. A. B. kan verder nog worden medegedeeld, dat tal van publicaties het licht hebben gezien, welke belangrijke vraagstukken behandelen, o. m. de bestrijding der werkloosheid en de migratie. Ook over het productie-proces is reeds een zeer belangrijk werk verschenen en zullen nog meer volgen.

De verschillende periodieken van het bureau lichten de belangstellenden uitvoerig in over de talrijke aangelegenheden, waarmede het bureau zich bezig houdt.

M. d. Vr.

TIJDSCHRIFTEN-OVERZICHT

„De Sozialistische Monatshefte" van 27 November bevat o.m. een bijdrage van Max Schippel over de *„Agrarische Beweging in Amerika"*.

In Amerika zien we ten aanzien van den landbouw een omgekeerden ontwikkelingsgang van die van Midden-Europa, speciaal van Duitschland, want terwijl in dit land sprake is van agrarischen opbloei en afbetaling op grooten schaal van de schulden (dit laatste weer tengevolge van de waardevermindering van het geld), nemen wij in Amerika juist een achteruitgang waar. De koopkracht van den boerenstand blijft verre ten achter bij die van de andere klassen en de credietnood en prijsdrukking geven de wetgeving steeds meer aanleiding maatregelen te treffen. De georganiseerde arbeiders van Amerika staan ten opzichte van de eischen der boeren gewoonlijk aan hun zijde.

Reeds vroeger heeft Max Schippel in de „Sozialistische Monatshefte" de oorzaken van de verandering in de verdeeling van het maatschappelijk inkomen nagegaan. Na de periode van het maken van oorlogswinst gingen de prijzen zeer snel terug. Dit gold evenwel niet voor alle producten in gelijke mate. Wanneer men de prijzen van 1913 op 100 stelt dan kan men den prijs der landbouwproducten voor 1921 op 114 stellen, daarentegen die voor kleeding op 172, verwarming en verlichting 191, bouwmaterialen 163 en voor artikelen van huishoudelijken aard op 196. De landbouwproducten daalden dus het sterkste in prijs.

Gelijk de Duitsche arbeidersklasse sinds maanden streeft naar de invoering van waardevaste loonen, verlangen de Amerikaansche „farmers" naar waarborgen voor een behoorlijken afzet van hun producten en verhooging van de afzetprijzen.

Met den grootsten nadruk eischen de farmers invoering van maatregelen, die de beursspeculaties en de bestaande monopolies op transportgebied kunnen tegengaan. Zij verzetten zich tevens tegen de bestaande particuliere spoorweg- en elevatormaatschappijen. Naar Schippel uiteenzet is de strijd voor de nationalisatie van de spoorwegen in de Vereenigde Staten meer een klasse-eisch der farmers dan van de arbeidersklasse geweest en de eisch van nationalisatie ontbrak dan ook nimmer onder de programpunten der agrarische partijen. Ten aanzien van ontoelaatbare beurspractijken zijn inderdaad eenige wettelijke bepalingen doorgevoerd. Toch zijn deze niet voldoende en meer dan van wettelijke regelingen kan worden verwacht van coöperatief samenwerken. Daardoor zal het allicht mogelijk zijn de kosten, welke thans worden veroorzaakt door den tusschenhandel, te verlagen. Een onlangs door een daartoe ingestelde commissie gepubliceerd rapport toont duidelijk aan, hoe groot de bedragen zijn die door den tusschenhandel en de transportmaatschappijen worden opgeslokt. Van iedere dollar, die door den verbruiker wordt uitgegeven, verdwijnen 49 centen in de zakken der groothandelaren en transportmaatschappijen, terwijl slechts 20 centen door de producenten der

grondstoffen worden ontvangen, terwijl 17 centen den verwerker en 14 centen het kleinbedrijf ten goede komen. Max Schippel bestrijdt de bewering als zouden de boeren systematisch de graanproducten hebben vernietigd, teneinde hoogere prijzen te kunnen bedingen. Volgens hem is hiervoor geenerlei bewijsmateriaal aanwezig; vernietiging vond bijna altijd plaats op bevel van den gezondheidsdienst.

Schr. meent nog een bijzondere tendenz in de agrarische beweging van Amerika waar te nemen: het plaats maken van enge, provinciale landbouwbelangen voor meer algemeene belangen, hetgeen natuurlijk sterk door den economischen noodtoestand wordt bevorderd.

Meta Kraus—Fesseu schrijft over *„Armenzorg en Arbeidersklasse"* en wijst op den buitengewonen nood van het Duitsche volk. Schr. deelt hieromtrent het volgende mede: eind September was in Wiesbaden reeds een derde van de bevolking armlastig, in Frankfort de helft en in één district van groot-Berlijn ontving eind October de helft van de bevolking regelmatig geheel of gedeeltelijk ondersteuning. De bedragen voor ondersteuning zijn nauwelijks toereikend voor den aankoop der meest noodzakelijke levensbehoeften, zooals brood, aardappelen, vet, en melk voor jonge kinderen. De klacht van de schrijfster is, dat de arbeidersklasse op lange na niet voldoende medewerking verleent aan de organen van armenzorg. Haar invloed dateert pas van den oorlogstijd, toen groote deelen der bevolking plotseling verstoken bleven van de noodzakelijke inkomsten. Meta Kraus wraakt de tactiek der Duitsche regeering, die ook op dit gebied ingrijpende bezuinigingsmaatregelen treft, die het talrijke instellingen voor bescherming van de jeugd en van weldadigheid onmogelijk maakt haar werk naar behooren voort te zetten. Ook al waren de toeslagen van gemeente en rijk op diverse uitkeeringen nimmer voldoende, thans zijn ze ten eenemale ontoereikend. Dientengevolge gaan tal van instellingen te gronde. Volgens de meest recente gegevens is de hoeveelheid melk, die in Groot-Berlijn ten behoeve van zuigelingen van ¾ liter tot een ½ en onlangs tot ¼ verminderd. Men schrijft in Duitschland veel over de gevolgen van de bezetting van het Ruhr-gebied, speciaal van den invloed op de kindersterfte, doch schr. vraagt zich af of de bezuinigingsmaatregelen der Duitsche overheid niet eenzelfde noodlottig gevolg zullen teweeg brengen. Het wordt hoog tijd dat spoedig al het noodige gedaan wordt, dat deze tak van sociale bemoeiïng zich aanpast aan de nieuwe verhoudingen.

ANDR. S.

Der Kampf van December bevat een artikel van Richard Seidel over den *toestand der arbeidersbeweging in Duitschland*. De uiteenzetting in dit artikel gegeven, vindt haar aanvulling in een kroniek omtrent *de internationale arbeidersbeweging* van de hand van Sigmund Kunfi, waaraan wij de volgende beschouwingen ontleenen.

Gedurende lange jaren waren het de Duitsche sociaal-democratische partij en de Duitsche vakvereenigingen, die de moderne arbeidersbeweging van alle staten niet alleen door haar groote voorbeeld, maar ook door financieele middelen ondersteund en bevorderd hebben. De geheele tragiek van de verschrikkelijke inzinking van het Duitsche proletariaat wordt in zekeren zin op symbolische wijze tot uitdukking gebracht door den oproep van de Londensche Socialistische Internationale aan de bij haar aangesloten partijen, het den Duitschen partijgenooten door steuninzamelingen mogelijk te maken, het krakende gebouw hunner partijorganisatie en hunner vakvereenigingen te helpen steunen. Het voldoen aan dien oproep is niet alleen een plicht door dankbaarheid geboden, niet alleen een daad van internationale solidariteit, maar ook een daad van eigenbelang. Want stort het eens zoo trotsche

gebouw der Duitsche arbeidersbeweging ineen of wordt het bouwvallig, dan zal niet alleen het Duitsche proletariaat de gevolgen van deze catastrofe te dragen hebben. Het snoert iemand bijna de keel toe, wanneer men ziet, met welk een onverschilligheid ook de proletarische wereld deze ineenstorting aanziet, hoe langzaam en traag zich de handen roeren om dat te redden, wat eens ons aller trots en hoop was. De Duitsche arbeidersbeweging had een geheel leger van ambtenaren, secretarissen, redacteuren, propagandisten, schrijvers en theoretici in den dienst der economische en politieke bevrijding der arbeiders gesteld. Hoe groot ook de nood der massa's zelve is, — wanneer dit denkende hoofd en deze handelende hand van het Duitsche proletariaat in nood en ellende, welke iederen geestelijken arbeid onmogelijk maken, vergaan, dan is het met de Duitsche arbeidersbeweging voor den tijd van een generatie afgeloopen. Nu de Duitsche arbeiders, die zelf hongeren, hun vertrouwensmannen, hun pers, hun organisatie niet meer uit eigen kracht in het leven kunnen houden, is het een eereplicht voor de arbeidersklasse van alle landen, hoe zwaar zij ook te strijden heeft, deze taak over te nemen. Het aantal der Duitsche sociaal-democratische bladen wordt met den dag kleiner, hun inhoud en omvang geringer en hoe het met een prijs van eenige dozijnen milliarden per nummer met het aantal afnemers staat, behoeft eigenlijk geen vermelding. Als een teeken van gebrek aan medevoelen tegenover dit wegsterven, wijst schr. er op, dat van het niet meer verschijnen van „Die Neue Zeit" in de socialistische wereld nauwelijks notitie is genomen. Door het verjagen van Kautsky uit de redactie en het tot hoofdredacteur maken van den oorlogssocialist Cunow, was het tijdschrift wel niet meer wat het eens geweest was, namelijk de voornaamste tribune der socialistische gedachte, maar dat dit sterven van een der schoonste scheppingen van socialistische wetenschap vrijwel onopgemerkt kon plaatsvinden, is een treurig bewijs, hoe het er in de wereld der socialistische journalistiek uitziet.

De Januari-aflevering brengt een artikel van Hans Block over *de practijk der Saksische arbeidersregeering*, dat een rechtvaardiging wil zijn van de arbeidersregeering der laatste drie jaren en een artikel van A. Jagow over *Sovjetrusland op het keerpunt*.

E. B.

Korrespondenzblatt des Allgem. Deutschen Gewerkschaftsbundes. Het n.m. van 15 December 1923 begint met een artikel over *De strijd om het loon*. Het artikel wijst er op dat de Duitsche export tot stilstand is gebracht, omdat de Duitsche produkten den wereldprijs hebben bereikt of reeds overschreden. De ondernemers schuiven de oorzaak hiervan op de mindere produktiviteit der arbeiders en de remmende werking de sociale politiek, en meenen dat het verloren afzetgebied alleen kan teruggewonnen worden door daling der loonen, door stijging der arbeidsintensiviteit en door verlenging van werktijd. Tegen deze voorstelling komt het artikel op, omdat er allerlei andere invloeden zijn, die den prijs van het produkt bepalen (zooals achterlijkheid der bedrijven, belasting, ondernemerswinst enz.). Erkent moet worden dat Duitschland door den oorlog in een toestand is gekomen dat aan de arbeiders geen loon kan gegeven worden van dezelfde koopkracht als voor den oorlog, maar dan richt men zich tegen de door de Vereeniging van Duitsche Werkgeversbonden, inzake de loonen aangenomen beginselen, en eveneens tegen een artikel van Dr. Köttgen in „De Werkgever", die van meening is, dat het grondloon op heden tusschen 20 en 30 goud-pfenningen behoort te liggen. Daarna wordt verdedigd dat de arbeiders recht hebben op meer dan een hongerloon, en dat een grondloon van ongeveer 80 proc. van het voor-oorlogloon billijk is. Hoever men hier nu beneden blijft, wordt dan door de volgende statistiek aangetoond, die de gemiddelde loonen van Oktober en November in verhouding tot de vooroorlogsche loonen geeft:

	Bouwvak-arbeiders	Hout-bewerkers	Metaal-bewerkers	Fabrieks-arbeiders	Boek-drukkers
October.....	19.77	35.85	22.48	34.77	
»	37.65	56.47	23.02	72.17	35.54
»	17.81	32.94	55.07	44.14	54.45
November	56.65	56.94	35.16	37.89	29.35
»	32.77	59.47	44.06	36.19	45.54
»	40.13		42.53		

Dit n.m. bevat ook een overzicht der vakbeweging in Zweden. Bij het sekretariaat der Zweedsche vakbeweging waren in 1922 32 bonden aangesloten. In den loop van dat jaar sloten zich de bonden van spoorwegpersoneel en van papierindustrie-arbeiders bij het sekretariaat aan, de organisaties van bakkers en slagers werden in één bond van levensmiddelenarbeiders samengevoegd, eveneens de bonden van hoedenmakers en bontbewerkers, welke laatste nog niet aangesloten was. Het ledental steeg van 252.361 op 292.917. De nieuw aangesloten organisaties hadden 53.681 leden, zoodat dus de andere achteruitgingen. Wat de gevoerde akties betreft, het volgende: Tot verbetering der arbeidsvoorwaarden werden 160 akties gevoerd met 11.584 betrokkenen (waarvan 3329 ongeorganiseerden) en 2238 akties tegen voorgestelde verslechteringen, waarbij 290.376 arbeiders betrokken waren (waaronder 57.486 ongeorganiseerden). Waar zoo de verhoudingen waren is het te begrijpen dat niet altijd aan loonsverlaging te ontkomen was. De totale inkomsten der aangesloten bonden bedroegen 13.550.989,26 kronen, de uitgaven 12.601.167,30 kronen, waarvan 4.132.297.72 kronen voor stakingen en uitsluitingen en 3.874.071.17 kronen aan werkloozen. De inkomsten der centrale bedragen 686.152,60 kronen, de uitgaven 1.136.076,76 kronen.

Het n.m. van 29 December begint met een afscheidsartikel, daar dit het laatste n.m. is dat van het „Korrespondenzblatt" verschijnt. Als gevolg der krisis waarin de Duitsche vakbeweging verkeerd, is verdere uitgave in den bestaanden vorm onmogelijk. In 1924 verschijnt als nieuw weekblad de „Gewerkschafts-Zeitung", niet alleen als orgaan van het Duitsche Vakverbond, maar als algemeen vakblad, daar vele vakbonden hun bladen hebben moeten opheffen of belangrijk inkrimpen. Het artikel herinnert er dan aan hoe in 1891 het „Korrespondenzblatt" als een klein blaadje door Karl Legien is opgericht, en geeft dan een korte geschiedenis, waarin aan alle voorruitgang en tegenslag wordt herinnert.

Dit n.m. geeft nog een statistiek over de kontraktueel vastgestelde uurloonen, ditmaal tot 30 September 1923. In 25 verschillende plaatsen was het loon gemiddeld 1452 mrk. in Maart, 6318 mrk. in Juni, 39.283 mrk. in Juli, 953.000 mrk. in Augustus en 31.045.000 mrk. in September 1923. G. F. L.

Gewerkschafts-Zeitung. In plaats van het „Korrespondenzblatt" verschijnt vanaf het begin van dit jaar de „Gewerkschafts-Zeitung", als weekblad van den A.D.G.B. Het eerste nm. (van 5 Januari) begint met een artikel over *Het zwarte Jaar*, waarin wordt herinnert aan de vele belangrijke slagen, waardoor de Duitsche arbeidersklasse in 1923 werd getroffen. In de eerste plaats de Roerbezetting, dan de schrikbarende daling van de mark. De vakorganisaties hadden in dien tijd de taak om ondanks de waardedaling van het geld het loonpeil te handhaven. De strijd voor een waardevast loon werd ondanks het verzet der ondernemers gevoerd, en met behulp der regeering werd een index-loon vastgesteld om aan de dalende koopkracht van het

loon te ontkomen. De marken-katastrofe werd echter door een loon-katastrofe gevolgd, waarna met kracht gestreden werd voor de goud-rekening bij bepaling van het arbeidsloon, te meer waar de handel ook reeds geheel op de goud-basis was geschoeid.

Ook op het gebied der sociale-politiek was het een jaar van afbraak. De werkloozenzorg moest plaats maken voor de werkloozenverzekering, die ook de kosten der arbeidsbemiddeling moest dragen. De aanval der werkgevers ging tegen den wettelijken achturendag. Na de Roerbezetting waren werkgevers en regeering het eens, dat alleen werktijdverlenging het ekonomisch leven kon herstellen. 31 December 1923 werd de nieuwe verordening afgekondigd, waarbij de achturendag feitelijk slechts in naam blijft bestaan.

Ook de vakorganisaties werden zwaar getroffen, hun aktiviteit en financieele toestand gingen achteruit, en ook het ledental heeft geleden. Maar evenals in vroeger jaren zal men ook nu weer dit alles te boven komen, de verlorenen zullen terug komen; want ten slotte zal toch alleen de vakorganisatie in staat zijn de arbeiders te helpen, het ekonomisch herstel te bevorderen, de sociale politiek uit te bouwen en de republiek te beschermen.

In dit n.m. is eveneens opgenomen de nieuwe verordening inzake de arbeidstijd.

Het n.m. van 12 Januari begint met een krachtige oproep aan de georganiseerden, om den strijd te voeren tegen de werkgevers die op het gebied van werktijd, loon enz. overal tot den aanval zijn overgegaan. In dit n.m. vinden we ook de laatste ledencijfers van het Duitsche Vakverbond. Dit bedroeg einde 3e kwartaal 1923 7.388.685 (waarvan 1.621.097 vrouwen), tegen 7.677.852 (1.648.857 vrouwen) einde 2e kwartaal, en 7.684.976 (1.660.621 vrouwen) einde 1e kwartaal. G. F. L.

BIBLIOGRAFIE

Herbert Kühn. Die Kunst der Primitiven. Delphin-Verlag. München.

The Labour Party's Aim. By seven Members of the Labour Party. Allen & Unwin. 1/6.

C. W. Macara. The new industrial era. Sherratt & Hughes.

I. B. Manger. Recherches sur les relations économiques entre la France et la Hollande (1785—1795). Champion. Paris. Frs. 15.

S. Schwarz. Rückblick und Ausblick über die russische Gewerkschaftsbewegung. Internationaler Gewerkschaftsbund. Amsterdam 1923.

Werner Sombart. Les Juifs et la vie économique. Frs. 20.

Prof. Ernest H. Starling. The action of alcohol on man. Longmans, Green & Co. London 1923. 12/6 net.

Gaston Tessier. Un progrès social. La journée de huit heures. Frs. 3.50.

J. P. Trainin. Der Verband der sozialistischen Sowjetrepubliken. Hoym. Hamburg.

Vereeniging voor Staathuishoudkunde en Statistiek. Rapport van de Commissie inzake het onderwijs in de economie aan onze Universiteiten. Martinus Nijhoff. 's-Gravenhage. 1923. *f* 2.50.

Verhandlungen des dritten deutschen Soziologentages am 24 u. 25 September 1922 in Jena. Reden, Vorträge und Debatten über „Das Wesen der Revolution". J. C. B. Mohr (Paul Siebeck). Tübingen. Frs. 2.